Проєкт
Прим.__

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
Навчально-науковий інститут державної безпеки
Центр захисту національної державності
Спеціальна кафедра «Боротьба з тероризмом» (СК-2)

І.Рижов, І.Романюк

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ»

(повна назва навчальної дисципліни)

Освітньо-наукова програма	Державна безпека
Рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий)
Форма навчання	денна
Статус навчальної дисципліни	обов'язкова
Мова викладання	українська

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри від «___»_____ 2024 р., протокол №____.

КИЇВ – 2024

ЗМІСТ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Показник	Значення показника
Курс (и)	1
Семестр (и)	1
Обсяг *(кредити ЄКТС/години)*	3 / 90
Кількість змістових модулів	3
Розподіл годин за видами навчальної діяльності:	
лекції (Л)	18
семінарські заняття (СЗ)	16
практичні заняття (ПЗ)	6
лабораторні заняття (ЛЗ)	-
індивідуальні завдання (ІЗ)	-
самостійна робота (СР)	50
форма підсумкового контролю	іспит

Передумови для вивчення навчальної дисципліни «Теорія і практика боротьби з тероризмом», «Захист національної державності».

Мета та основні завдання вивчення навчальної дисципліни

Мета: формування у здобувачів третього освітнього рівня Національної академії СБ України компетентностей із стратегічного управління антитерористичною діяльністю суб'єктів боротьби з тероризмом в Україні, координації такої діяльності, тактики проведення силової фази антитерористичних операцій на державному рівні та організації державної системи боротьби з тероризмом в Україні.

Завдання:

- формування у слухачів чіткого і правильного розуміння основних завдань, які стоять перед Антитерористичним центром при СБ України, із попередження та протидії загрозам державній безпеці України терористичного характеру;

- забезпечення досконалого володіння знаннями щодо особливостей управління антитерористичною безпекою на стратегічному рівні;

- забезпечення формування у слухачів компетентностей, необхідних для менеджменту антитерористичної безпеки та координації діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом;

- виховання високої правової культури, поваги до прав і свобод людини, патріотизму, готовності віддано захищати державні інтереси України, високих морально-етичних якостей;

- розвиток постійного прагнення до покращення теоретичних знань та вдосконалення практичних вмінь і навичок, необхідних для стратегічного управління антитерористичною безпекою українського суспільства, координації діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом у цьому напрямі;

- формування ініціативності, творчого підходу, самостійності, високої професійної культури, дисциплінованості, працелюбності, сумлінності, критичного ставлення до оцінки результатів своєї роботи.

Результати навчання

Обов'язкова навчальна дисципліна «Стратегічне управління антитерористичною безпекою» спрямована на досягнення програмних результатів навчання, які в інтегрованому вигляді визначені у профілі освітньо-наукової програми «Державна безпека» *(від 04.09.2023 № 29/27-4445/дск),* а саме:

РН-01	Мати концептуальні знання у сфері державної безпеки і на межі галузей знань, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напряму державної безпеки, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.
РН-02	Формулювати і перевіряти гіпотези, використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, експериментальних досліджень, опитувань, спостережень, наявні дані тощо.
РН-03	Розробляти та реалізовувати наукові та/або інноваційні проєкти, які дають можливість переосмислити наявні та створити нові цілісні знання та/або професійну практику і розв'язувати наукові завдання у сфері державної безпеки.
РН-05	Визначати наукові та практичні проблеми у сфері державної безпеки зокрема в контексті інтеграції України в ЄС та НАТО, володіти методологію наукових досліджень, застосувати її у власних дослідженнях

Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів, тем навчальних занять	**Кількість годин**					
	Усього	**Л**	**СЗ**	**ПЗ**	**ЛЗ**	**СР**
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*
Семестр 4						
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи розроблення стратегій протидії тероризму.						
Тема 1.Основи теророгенезу.	**12**	**4**	**2**			**6**
Лекція 1. Тероризм в еволюції цивілізацій. Тероризм як загроза міжнародній та національній безпеці України.		2				

Семінарське заняття 1. Екстремізм і тероризм як посягання на засади національної державності, зміст та складові антитерористичної безпеки.			2			
Самостійна робота 1. Історія та філософія тероризму та боротьби з ним.						2
Самостійна робота 2. Організаційні наративи, мотивації, стратегічні цілі терористичних рухів та їх вплив на геополітичну та регіональну стабільність.						2
Лекція 2. Сутність, принципи та технології управління теророгенністю соціальних систем.		2				
Самостійна робота 3. Радікалізація та насильницький екстремізм як передумови кризових станів соціального характеру.						2
Тема 2. Інноваційні соціально-інформаційні технології захисту національної державності та протидії тероризму.	**10**	**2**	**2**	**2**		**4**
Лекція 1. Стратегічні комунікації та конвергентні технології у боротьбі з тероризмом.		2				
Семінарське заняття 1. Мета, завдання і функції інноваційного та проактивного менеджменту в сфері безпеки та оборони.			2			
Самостійна робота 1. Антитерористичний потенціал та проактивні спроможності державної системи боротьби з тероризмом.						2
Самостійна робота 2. Практика організації антитерористичного захисту у західноєвропейських країнах.						2
Практичне заняття 1. Практика антитерористичного захисту з використанням можливостей сучасного інформаційного простору.				2		
Тема 3. Основи управління теророгенністю соціальних систем.	**10**	**2**	**2**	**2**		**4**
Лекція 1. Основи аналізу теророгенності складних соціальних систем.		2				
Семінарське заняття 1. Сутність механізму управління теророгенністю соціальних систем із використанням проактивних технологій.			2			
Самостійна робота 1. Теоретичні моделі тероризму в сучасних стратегіях управління антитерористичною безпекою.						2
Самостійна робота 2. Базові концепти моніторингу загроз терористичного характеру.						2
Практичне заняття 1. Ризики та загрози терористичного характеру. Принципи формування реєстру загроз терористичного характеру.				2		
Тема 4. Особливості інформаційно-управлінської діяльності під час проведення антитерористичних заходів.	**8**	**2**	**2**			**4**

Лекція 1. Антитерористична політика в Україні, державна безпека та антитерористичний менеджмент.		2				
Семінарське заняття 1. Антитерористичний потенціал єдиної державної системи запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків в Україні.			2			
Самостійна робота 1. Огляд ДСБТ як вид управлінської діяльності. Нормативно-правова регламентація огляду ДСБТ в Україні.						4
Всього годин за змістовий модуль 1	**40**	**10**	**8**	**4**		**18**
Змістовий модуль 2. Стратегічні комунікації та конвергентні технології управління антитерористичною безпекою.						
Тема 1. Антитерористичний потенціал та проактивні спроможності єдиної загальнодержавної системи боротьби з тероризмом.	**14**	**2**	**2**			**10**
Самостійна робота 1. Ризик-орієнтовані та проактивні технології в управлінні сектором безпеки.						2
Лекція 1. Мета, завдання і функції інноваційного та проактивного менеджменту в сфері безпеки та оборони.		2				
Самостійна робота 2. Концептуальні підходи до боротьби з тероризмом країн НАТО. Державна концепція боротьби з тероризмом в Україні.						2
Самостійна робота 3. Поняття про інституційний устрій державної системи боротьби з тероризмом.						2
Самостійна робота 4. Характеристика інтегрованих підходів до управління антитерористичною безпекою: процесний підхід; системний підхід; ситуаційний підхід.						2
Семінарське заняття 1. Інформаційне супроводження та конвергентні технології у боротьбі з тероризмом.			2			
Самостійна робота 5. Вимоги до компетентнісної складової фахівців АТБ. Керівництво ДСБТ як об'єднувальна функція антитерористичного менеджменту.						2
Тема 2. Порядок керування оперативними шикуваннями загальнодержавної системи боротьби з тероризмом.	**12**	**2**	**2**			**8**
Лекція 1. Мета управлінського процесу в ДСБТ, його учасники, предмет, засоби здійснення. Управлінський цикл ДСБТ.		2				
Самостійна робота 1. Мета, завдання і функції інноваційного та проактивного менеджменту в сфері боротьби з тероризмом.						2
Самостійна робота 2. Оперативне шикування сил безпеки при проведенні антитерористичної операції.						2

Самостійне робота 3. Особливості організації взаємодії підрозділів різної відомчої належності під час організації і проведення антитерористичних (антидиверсійних) операцій.						2
Самостійна робота 4. Особливості реалізації управлінських процедур в ДСБТ: цілевизначення, інформаційне забезпечення, аналітична діяльність, вибір варіанту дій, реалізація рішення, зворотний зв'язок.						2
Семінарське заняття 1. Основи інформаційної логістики антитерористичних систем.			2			
Всього годин за змістовий модуль 2.	**26**	**4**	**4**			**18**
Змістовний модуль 3. Теоретичні основи застосування технологій стратегічного менеджменту під час прийняття рішень та оцінюванні ефективності реалізації стратегічних комунікацій.						
Тема 1. Теорія стратегічного менеджменту та її використання в управлінні антитерористичною безпекою.	**14**	**2**	**2**			**10**
Лекція 1. Сутність і зміст ї антитерористичного менеджменту, його види та взаємозв'язки.		2				
Семінарське заняття 1. Закони і механізми загального та прикладного менеджменту у контексті протидії терористичній діяльності.			2			
Самостійна робота 1. Сутність, природа та роль принципів менеджменту в досягненні мети антитерористичної безпеки.						2
Самостійна робота 2. Мотивація як загальна функція менеджменту. Значення людського фактора в управлінні АТО.						2
Самостійна робота 3. Принципи і цілі функції контролювання та його місце в системі управління ДСБТ.						2
Самостійна робота 4. Сутність і зміст планування як функції антитерористичного менеджменту, його види та їхній взаємозв'язок.						2
Самостійна робота 5. Особливості антитерористичного менеджменту в умовах надзвичайного чи воєнного стану.						2
Тема 2. Методи багатовимірного порівняльного аналізу у оцінюванні роботи структурних підрозділів при проведенні огляду суб'єктів боротьби з тероризмом.	**10**	**2**	**2**			**6**
Лекція 1. Принципи та моделі управління державною системою боротьби з тероризмом: реальність і перспективи.		2				
Семінарське заняття 1. Поняття якості та ефективності антитерористичної діяльності.			2			

Самостійна робота 1. Система критеріїв, за якими може оцінюватись ефективність антитерористичної безпеки.						2
Самостійна робота 2. Інформаційно-аналітичне супроводження огляду ДСБТ в Україні.						2
Практичне заняття 1. Обчислювальні методи розвідувального аналізу даних у оцінюванні результативність роботи ДСБТ.				2		
Модульна контрольна робота .			2			
Всього годин за змістовий модуль 3.	**24**	**4**	**4**	**2**		**14**
Підсумковий контроль (іспит)	**6**					
Всього годин за навчальну дисципліну	**90**	**18**	**16**	**6**		**50**

Основні методи навчання

Під час вивчення навчальної дисципліни використовуються наступні методи навчання:

- словесні методи: пояснення, інструктаж, розповідь, бесіда, навчальна дискусія;
- наочні методи: ілюстрування, демонстрація;
- практичні методи: вправи, практичні роботи;
- інші методи: індукції, дедукції, аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, конкретизації, виділення основного.

2. МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1.
Теоретичні основи розроблення стратегій протидії тероризму.

Тема 1.1. Основи теророгенезу.

Лекція 1.1.1. Тероризм в еволюції цивілізацій. Тероризм як загроза міжнародній та національній безпеці України.

Наслідком збройної агресії російської федерації проти України стала нелегітимна воєнна окупація і подальша незаконна анексія території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя - невід'ємної складової державної території України, воєнна окупація значної частини державної території України у Донецькій та Луганській областях.

Зокрема, Україні була заподіяна матеріальна шкода внаслідок "націоналізації" російською федерацією землі, державних та приватних об'єктів нерухомості, державних та приватних підприємств, портів та рекреаційних об'єктів, що знаходяться на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя. Після акту анексії російська федерація незаконно користується матеріальними благами на анексованій території, що завдає Україні матеріальних збитків. При цьому, відповідно до частини першої статті 17 Конституції України, захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її антитерористичної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу.

Актуальність проблеми тероризму, з якою зіткнувся світ у двадцятому столітті, визначила інтерес до цього феномену з боку представників багатьох наук. На Заході виникла спеціальна дисципліна, яку позначають терміном «терорологія». Достатньо глибоко соціально-політичні та кримінологічні аспекти проблеми тероризму розроблені в дослідженнях вітчизняних та закордонних науковців: І.Александера, У. Лаккера, Р. Жаккара, П. Вілкінсона, Р. Клаттербака, А.Гейфман, Д. Рапопорта, В. Антипенка, В. Ємельянова, В. Крутова, Б.Леонова, В. Ліпкана, В. Остроухова, та інших.

Аналіз теоретичних концепцій та побудованих на їх базі програм з протидії проявам тероризму дозволяє констатувати однобічність висвітлення проблеми, недостатню розробленість програми превентивних заходів, що враховує багатоаспектність поля профілактичної діяльності, що включає сегменти державно-правового регулювання, розвитку культури і освіти, оптимізації функціонування ЗМІ, вдосконалення соціально-культурної діяльності громадянського суспільства.

Тероризм – явище, знайоме людству ще з давніх часів. Його історія починається з утворення однієї із самих ранніх терористичних угруповань – сикарии. Ця секта діяла в Палестині в I сторіччі нової ери. Головною зброєю її членів був чи кинджал короткий меч (сика), захований під одягом. Сикарии застосовували незвичайну тактику – атакували супротивника серед біла дня, звичайно під час свят, коли Єрусалим був переповнений юрбами людей, думаючи, що юрба, зі своєю щільністю і тиснявою, стане для них чимось начебто темряви, у якій легше залишитися непоміченим або сховатися від переслідувачів. Сикарии знищували представників династії Іродів, руйнували їхні палаци, спалювали зерносховища, виводили з ладу системи водопостачання.

У широке вживання термін «тероризм» увійшов наприкінці XVIII століття і позначав репресивну політику, що проводиться якобінцями у відношенні своїх супротивників під час Великої французької революції. Сьогодні під тероризмом розуміють метод досягнення політичних чи інших публічних цілей групою людей за допомогою систематичного використання насильства. У 70-х роках у звертання був уведений термін «міжнародний тероризм», що проект Кодексу злочинів проти світу і безпеки людства ООН визначає як «здійснення, організацію, сприяння здійсненню, чи фінансування заохочення чи агентами представниками однієї держави актів проти іншої чи держави потурання з їх боку здійсненню таких актів, що спрямовані проти особи або власності, і які за своїм характером мають за мету викликати страх у державних діячів, груп чи окремих осіб або населення в цілому».

Останнім часом відзначається тенденція скорочення кількості ідеологічних терористичних угруповань і збільшення релігійних.

Інша, не менш небезпечна тенденція сучасного тероризму – збільшення кількості суицидальных терактів. Історичні прецеденти такого виду тероризму прослідкуються в практиці борців ісламу ассассинов ще в XI столітті. Якщо раніш терорист і був готовий пожертвувати собою в ім'я своїх ідеалів, то він, усе-таки, починав деякі запобіжні заходи в надії залишитися живим. Тепер же усе більш

популярним стає образ камікадзе з єдиним бажанням знищити якнайбільше ворогів.

Серед зовнішніх загроз, що виступають за певних умов джерелами вчинення терористичних актів слід, на наш погляд, виділити такі: прагнення деяких держав до встановлення свого воєнно-політичного впливу в окремих регіонах світу та їх схильність до розв'язання конфліктів силовими методами, пряма військова агресія рф; збереження загрози міжнародного шантажу, в тому числі з використанням ядерної та інших видів зброї масового знищення; виникнення збройних конфліктів у сусідніх державах, в які можуть втягнути Україну; інформаційна експансія з боку інших держав.

До внутрішніх загроз, на наш погляд, відносяться: масові порушення прав, свобод та законних інтересів громадян в Україні; відсутність ефективних механізмів забезпечення законності, правопорядку, боротьби із злочинністю, особливо її організованими формами та тероризмом; криміналізація суспільства, діяльність тіньових структур; соціальна напруженість та соціально-політична нестабільність в Україні; створення та функціонування незаконних збройних формувань; низький рівень життя та соціальної захищеності значних верств населення, в т.ч. і етнічних груп, наявність великої кількості громадян працездатного віку, не зайнятих у суспільно-корисній діяльності; неконтрольовані міграційні процеси в суспільстві; загострення міжетнічних та міжконфесійних відносин (наявність відповідних конфліктів).

Загалом тероризм слід віднести до ескалаційної загрози, так як кожна його стадія змінюється новою, більш масштабною. Динаміка терористичних акцій характеризується діями, подібними до концентричних кіл, які розширюються і захоплюють чимраз більший соціальний простір.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, необхідно наголосити, що в сучасних умовах геополітичних трансформацій, Україна стикається з новими викликами та загрозами національній безпеці.

Базовим науковим підгрунттям дослідження загроз терористичного характеру є теророгенез. Багатостадійний процес зародження, формування і розвитку тероризму, або теророгенез (від лат. терор - страх, від грецької ґенез – походження) – сукупність історичних, соціальних, юридичних, кримінологічних та інших процесів, що відбуваються в суспільстві, які визначають походження й історико-еволюційне формування тероризму. Базовим у понятійному апараті теророгенезу є поняття теророгенного фактора.

Беручі до уваги базове тлумачення поняття загрози національній безпеці, поняття загрози терористичного характеру – це наявні та потенційно можливі

явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України унаслідок скоєння терористичного акту.

Під загрозою терористичного характеру розуміють потенційні дії або події, які прямо чи опосередковано сприяють виникненню терористичній діяльності.

Проблема розпізнавання загроз терористичного характеру із використанням сучасних інформаційних технологій потребує подальшої поглибленої розробки. Найбільше прийнятний, із огляду на можливість реалізації в системах моніторингу метод розпізнавання загроз терористичного характеру – метод експертних оцінок. Цей метод прогнозування заснований на припущенні, що на основі думок експертів можна емпірично описати й аксіоматично прогнозувати стан функціональних параметрів, у першому наближенні побудувати адекватну модель майбутнього розвитку об'єкта прогнозування. Формалізований набір ознак загроз терористичного характеру може мати визначену їхню кількість, що дозволяє (на думку експерта) із визначеною достовірністю прогнозувати можливу теророгенність наслідків. На наш погляд, такими ознаками можуть бути дві групи:

об'єктивні: конфліктність ситуації як наслідок впливу того або іншого фактора на середовище; пряма або опосередкована, явна чи прихована можливість насильства при вирішенні даного конфлікту, і т.п;

суб'єктивні: загальна політична та економічна обстановка в країні і за її межами; курс зовнішньої і внутрішньої політики, динамізм її реформування; реакція на законодавчі акти, стан і динаміка змін правового поля; наявність рушійних сил (терористична орієнтація систем, груп, особистості) тощо.

Як відомо, за певних умов (в разі неможливості розв’язання сутності протиріччя) соціальний конфлікт може призвести до насильства у суспільстві. Одним з виходів з такого конфлікту є застосування тактики тероризму. Тому для діяльності державної системи боротьби з тероризмом виявлення загроз терористичного характеру є основним етапом організаційно-профілактичної діяльності.

Висновки

Соціальна система характеризується наявністю множини теророгенних факторів які й формують загрози терористичного характеру. Розрізняючи конкретні види терористичної діяльності за різноманітними основами: за формою, засобам здійснення, історичним, національним, релігійним, географічним і іншим особливостям, за окремими елементами структури діяльності, а також і за іншими ознаками, можна виробити практично безкінечний ряд видів загроз терористичного характеру. Це різноманіття має під собою реальну основу –

різноманіття конкретних проявів тероризму на практиці, і представляє теоретичний інтерес як специфічна особливість явища. При цьому, ряд теророгенних факторів буде на порядок вищим.

Семінарське заняття 1.1.1. Екстремізм і тероризм як посягання на засади національної державності, зміст та складові антитерористичної безпеки.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про загрозу національній безпеці України через призму тероризму.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Загальне уявлення про екстремізм, радикалізм та тероризм як основні загрози національній безпеці України.
2. У чому особливості екстремізму як глобальної загрози світового рівня?
3. Особливості сучасних гіпотез дослідження екстремізму та екстремістської діяльності.

Матеріали до дискусії

Сучасні гіпотези дослідження екстремізму та екстремістської діяльності, відповідно й тероризму, має базуватися на наступних гіпотетичних положеннях:

1. Екстремізм – це лише схильність до використання насильства у вирішенні соціального конфлікту (шанх конв). Окрема думка може бути щодо тлумачення терміну «насильство», та крайні форми. Такий підхід дасть можливість привести всі існуючи визначення екстремізму до єдиного знаменника. Поширені зараз визначення екстремізму, як схильність до крайніх поглядів та заходів (переважно у політиці), дає підстави розглядати екстремізм як складову переважно політичних відносин, які, звертаючись до словників, відображують не тільки діяльність соціальних груп та особистості, а й діяльність органів державної (або іншої) влади й управління, у тому числі й на міжнародному рівні.

2. Не слід наголошувати на деструктивному впливі екстремізму на хід еволюції цивілізаційних процесів у суспільстві. Раціональне насильство теж буває, але висновки щодо його впливу на хід еволюції можна буде зробити лише у наступному історичному періоді.

3. Реформація правових норм, які існують та визначають алгоритм соціального управління і є головною метою екстремістів, за умови коли радикально-реформістські заходи опозиційного спрямування, які визначені як легітимні, не привели до бажаного результату. З позицій національної безпеки обидві форми мають руйнівні наслідки, оскільки порушення сталих відносин між елементами соціальної системи, поява нових протиріч та соціальних конфліктів на їх підгрунтті.

4. Слід відрізняти екстремізм як об'єктивну необхідність історичного розвитку, та екстремізм – як технологію маніпулювання. Не можливо дати об'єктивну оцінку екстремістської діяльності без оцінки її першопричин та передумов, гносеологічної сутності, оскільки гіпотетично слід визнати діалектичний зв'язок між діями влади та прагненням підвладних елементів ці дії відкоригувати. Екстремізм – це ідеологія примусу із використанням насильства до певної моделі (алгоритму) соціального управління, він використовується в разі виходу системи із стану рівноваги – стан соціального конфлікту, та з метою повернення соціальної системи у гомеостатичне, тобто стійке положення.

5. Схильність (здатність) до екстремістських заходів у вирішенні соціального (владного) конфлікту, якщо це не елемент політтехнології, має бути контрольованою, елементом управління. Постійне детальне вивчення стану соціуму в умовах соціальних процесів, які динамічно розвиваються, сприятиме своєчасному виявленню і припиненню екстремістських та терористичних проявів, що, на жаль, не реалізовано в державній системі боротьби з тероризмом.

6. Цільовою функцією (кінцевою метою) соціальних конфліктів, характерних для екстремального стану є зміна загальноприйнятих норм, сукупність яких і визначається алгоритмом соціального управління. Для екстремального стану характерні екстремальні дії – як з боку об'єктів, так і суб'єктів управління. Оскільки головним суб'єктом соціального управління є держава, такі дії кваліфікуються як норма, відповідно дії об'єкта управління який не визнає або протирічить цім нормам визнаються нелегітимними та відповідним чином переслідуються.

7. Історія цивілізації – це хронологічна послідовність вирішення соціальних конфліктів. Методи їх вирішення є головною ознакою цивілізованості того чи іншого суспільства. Фактично право - це типовий алгоритм встановлення соціальної справедливості у вирішенні конфліктів з метою врегулювання суспільних відносин, що їх породжують. Примус в системі права розцінюється як його конститутивна ознака. Відповідно примус – форма реалізації права у вирішенні конфлікту, тобто моменту вимог виконання правового обов'язку, при

цьому розуміється біль ширше тлумачення ніж правоохоронні функції державної влади.

Фактично, постулат - насильство у вирішенні соціальних конфліктів, в тому числі й по відношенню до політичних супротивників, має право на існування, якщо воно схвалено демократичною більшістю, звичайно, на тлі осудження й неприпустимості таких методів.(як приклад – операція антитерористичної коаліції з примушення до миру).

8. Світова наукова думка оперує одночасно понад 100 варіантів тлумачення понять тероризму й екстремізму. Така кількість визначень унеможливлює будь-яку однозначність правових оцінок дій екстремістів і терористів, оскільки одні й тіж люди будуть в одних правових системах терористами, у інших – героями національно-революційних рухів. На нашу думку, **екстремізм (в крайній формі прояву – тероризм) це є віра у можливість зміни алгоритму соціального управління в суспільстві або його примусової корекції за допомогою тактики примусу, в тому числі й з використанням усих форм насильства.** Неприйняття такого алгоритму призводить до соціального конфлікту.

9. Екстремізм, як і тероризм істотно відрізняється від злочинності, у традиційному її розумінні. Специфіка їх полягає в тім, що основним мотивом є боротьба із системою, що генерує алгоритм соціального керування, у т.ч. і правове поле. Стратегії боротьби з тероризмом повинні відрізнятися від загальноприйнятих стратегій боротьби зі злочинністю хоча б тому, що злочинці, як правило, викликають негативне відношення більшості суспільств, на тілі якого вони паразитують. Терористи найчастіше знаходять негласну підтримку серед певної частини цивільного населення, що розділяє їхні погляди й принципи. Саме ця частина населення опозиційна владі й привітає цілі терористів, засуджуючи їхні методи. У тому випадку, якщо діяльність терористичних груп підтримується й розуміється, стратегія знищення або ізоляції опозиційно настроєних елементів або терористичних груп і плинів не має сенсу, оскільки ніколи неможливо встановити їхніх прихильників і послідовників. Раціонально моделювати реакцію різних соціальних систем на ту чи іншу стратегію боротьби перед їх застосуванням, в противному випадку результат може бути зворотній.

10. Проблема пошуку оптимального алгоритму антитерористичного захисту існувала протягом всієї історії розвитку цивілізованого суспільства. Тероризм, так само як і протидія йому - специфічний соціальний процес, у якому стратегічно важливою задачею - генеруючою стратегією, є переконання, з використанням насильства, певної частини громадянського суспільства, як правило, меншої, але

більш прогресивної чи соціально активної, у правильності алгоритму соціального управління (генеральної стратегії), обраної більшістю, або навпаки.

У контексті нашого уявлення, антитерористична безпека це об'єктивно усвідомлений, систематично повторюваний процес сприйняття соціальним середовищем стратегій боротьби з тероризмом, як способом нав'язування чи примусової корекції стратегій соціального управління в суспільстві, визнаних більшістю цивільного населення.

Самостійна робота 1.1.1. Історія та філософія тероризму та боротьби з ним.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про історичні аспекти виникнення тероризму.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Історичні аспекти виникнення тероризму.

2. У чому полягає зміст поняття «тероризм»? Як відмежувати його від терористичного акту?

2. Які є класифікації і форми тероризму?

3. На які функціональні типи можна поділити терористичні акти залежно від мети, можливостей терористів та арсеналу засобів, які вони мають?

Література:

Самостійна робота 1.1.2. Організаційні наративи, мотивації, стратегічні цілі терористичних рухів та їх вплив на геополітичну та регіональну стабільність.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про загрозу національній безпеці України через призму тероризму.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Загальне уявлення про загрози національній безпеці України.
2. У чому особливості тероризму як глобальної загрози світового рівня?

3. Особливості загроз терористичного характеру?
4. Особливості протидії загрозам терористичного характеру в інформаційній сфері?

Література:

Лекція 1.1.2. Сутність, принципи та технології управління теророгенністю соціальних систем.

В умовах агресії з боку рф метою антитерористичної безпеки є підвищення обороноздатності держави, надання системі антитерористичного захисту України всеохоплюючого характеру.

Вагомий вплив на формування поглядів автора на соціально-інформаційну природу контртероризму здійснив доробок таких вчених, як А. Б. Вебер, Н.Винер, О. А. Гаврилов, Н.Н. Гриб, П. Друкер, Т.М. Дридзе, С. Г. Кара-Мурза, Д.В. Ланде, К. Р. Поппер, К.І.Бєляков, М.Я. Швець, Г. В. Щокін та інших. Зазначаючи високий науковий рівень деяких розробок, слід наголосити на їх специфічній спрямованості на типологізацію тероризму і кваліфікацію його в рамках існуючого правового простору. Залишаються недостатньо вивченими концептуальні та методологічні засади генеральних стратегій протидії тероризму, обґрунтування теоретичних засад і напрямів підвищення ефективності діяльності державної системи боротьби з тероризмом, розробка нових технологій моніторингу, державного та громадського контролю в цій сфері.

Управління в суспільстві називається соціальним управлінням і розглядається як вплив на діяльність людей, об'єднаних у соціальні групи з їх різноманітними інтересами, тобто соціальними системами.

Загальновизнаного визначення управління поки не існує, хоча інтуїтивне уявлення про нього має цілком визначений зміст. Основна складність точного формулювання цього поняття полягає в тому, що управління застосовується до різноманітних життєвих ситуацій, щораз змінюючи свої критерії, цілі і методи. Так, можна розрізняти управління суспільством у цілому, його складовими на рівнях матеріального виробництва, нематеріальної сфери, процесами і явищами. Ці рівні можна розглядати як системи різноманітних рангів. Кожна організована (а отже керована) система підпорядкована закономірностям свого рангу, водночас на неї впливають параметри систем більш високих рангів, у які вона включена. Структура і побудова процесів управління мають в організованих системах будь-яких рангів риси подібності. Це пояснюється тим, що процес управління завжди

становить собою інформаційний процес. Надалі під управлінням розуміється цілеспрямований інформаційний вплив однієї системи на іншу, яка прагне змінити функціонування цієї системи в напрямку, визначеному критерієм цілі.

Розглядаючи будь-яке, у тому числі і соціальне, явище як об'єкт управління, спостерігається закономірне застосування кібернетичних підходів і методів дослідження, заснованих на їх принципах, наприклад правової кібернетики і правової інформатики. Оскільки правова кібернетика покликана обслуговувати своїми способами і методами потреби не тільки конкретних юридичних наук, але і юридичної діяльності в цілому, застосування її методів в процесі вивчення тероризму досить логічне. Тероризм правомірно відносити до класу групових об'єктів (соціальних систем) підвищеної складності.

Поняття «тероризм як система» достатньо докладно розкрите в роботах В.В.Крутова. Зокрема він стверджує, що об'єкти та суб'єкти терористичної діяльності мають основні ознаки відкритої складної, динамічної функціональної системи, що безупинно змінюється та еволюціонує (розвивається). Водночас, будь-яка криміногенна система, у тому числі і сучасний тероризм, незважаючи на досить високий рівень внутрішньоструктурної організованості, в принципі, належить до систем із значним ступенем ентропійності: їх функціональна результативність завдяки своїй антисоціальній спрямованості значною мірою залежить від випадкових процесів, зумовлених, наприклад, переважною значимістю суб'єктивного чинника як у цілевизначення, так і в практичній реалізації дій. Багато властивостей таких систем мають імовірнісний, стохастичний характер.

Сучасний тероризм, розглянутий як деяка цілісна криміногенна система, складається з взаємодіючих і взаємозалежних підсистем і елементів різноманітної ієрархічної підпорядкованості.

Мікросистемою у даному випадку є сукупність причин і умов для здійснення конкретних терористичних дій. На наш погляд, групи або категорії терористичних проявів, що класифікуються за різноманітними основами, доцільно розглядати як підсистеми. Макросистемою у цьому випадку треба вважати сукупність причин і умов виникнення тероризму як протиправного явища в суспільстві в цілому.

Тероризм як криміногенна цілісність належить до так званих відкритих систем, що взаємодіють із системними проявами, які органічно властиві соціальному життю: соціально-політичними, соціально-економічними, соціально-культурними і т.п. Саме це зумовлює живучість тероризму й ускладнює проблему забезпечення ефективної протидії.

Система, яка розглядається, володіє також властивостями саморегуляції. При недостатньо уважному відстеженні її фактичного статусу в проявах системних взаємодій і запізнілого реагування вона може еволюціонувати за законами внутрішнього системного розвитку. Це, у свою чергу, може представляти безсумнівну загрозу для державної безпеки в цілому.

Кожній функціональній соціальній системі, у тому числі і тероризму, властива своя специфічна структура. З ускладненням соціальних систем, що аналізуються, підвищенням рівня їх диференціації ускладнюється і структура, організація цих систем, і навпаки.

Поняття тероризму як системи ширше за поняття системи в звичному розумінні правової кібернетики.

Зрештою завдання науки про тероризм зводиться до того, щоб відповісти на запитання практики: "Як потрібно управляти суспільством і складовими його соціальними системами на всіх етапах їх діяльності, щоб протистояти прояву тероризму в його крайніх, найбільш небезпечних формах?". Терор – сукупність насильницьких дій керуючої соціальної системи - влади щодо частини цивільного суспільства – керованої системи, з метою більш ефективного примусу. Фактично мова йде про різновид соціально-психологічного методу соціального управління, тобто спосіб здійснення керуючого впливу або спосіб реалізації (досягнення) цілей соціального управління. Якщо проаналізувати весь шлях історичного розвитку Української держави, особливо її радянський період, створюється враження, що Україна є чи не показовим прикладом застосування масового терору як способу соціального управління. На наш погляд, найбільш точно цей період історії України характеризує епіграф до книги С.Білоконя „Масовий терор як засіб державного управління в СРСР”: „Кров лилася рівно стільки часу і таким потоком, як то потрібно було для політики”. В результаті політики масового терору зломлена воля цілої нації, і під великим сумнівом можливість її відродження.

Припустимо, що терор - це форма тиску держави на суспільство з метою збереження політичного режиму, то терористична діяльність - форма протесту проти існуючого суспільного порядку. З огляду на це, головною метою терористів є як знищення конкретних особистостей, так і залякування суспільства з метою вирішення конкретних політичних конфліктів, вирішення яких традиційним шляхом неможливо. В основі терористичної діяльності лежить соціальний конфлікт, для вирішення якого необхідно змусити владу прийняти те чи інше політичне рішення. У загальному випадку терористична діяльність – крайня форма реакції суспільства або деяких його елементів на конкретні методи,

використовувані керуючою системою. Першопричиною терористичної діяльності є, насамперед, недосконаліть системи соціального управління. Терористичний рух у Російській імперії (до складу якої входила Україна) мав глибокі історичні корені, і апогеєм його прогресу був період 1894-1917 рр. Саме в цей період формується теоретична концепція терористичної боротьби, її основні положення відбиті в програмних документах практично всіх партій радикальної орієнтації. Цей приклад підтверджує, що терористичні дії особливо поширені в таких суспільствах, де одним з виходів із ситуації, що склалася, мають бути реформи і мирні зміни, тобто суспільна система управління вимагає корекції, а правлячі кола чи не бажають, чи не здатні її провести.

Зв'язок між керуючою і керованою системами здійснюється за допомогою інформації. Можна виділити прямий і зворотній керуючі інформаційні потоки. Прямий – інформація, що надходить з керуючої системи в керовану і є основою для вироблення управлінських рішень. Зворотний – інформація, що надходить від керованої системи в керуючу і повинна враховуватися для корекції управлінських рішень. Прямий потік може бути поданий у вигляді сукупності норм і правил, зворотний – у виді прав і свобод. Роль носія інформації для обох потоків виконує інформаційна система суспільства. Ступінь інформатизації суспільства, а саме здатність об'єктивно й у найкоротший термін інформувати великі обсяги населення, і визначає ступінь ефективності тероризму.

Індикатором роботи системи соціального управління є реакція керованої системи на керуючий вплив. Наявність соціальної напруженості свідчить про необхідність корекції. При нормальному алгоритмі соціального управління керуюча система коригує керуючий вплив з урахуванням реакції керованої системи, соціальна напруженість автоматично знімається. У випадку збоїв напруженість переростає в соціальний конфлікт. За наявності певних необхідних та достатніх умов ймовірність переходу подібного роду соціального конфлікту в стадію тероризму збільшується.

Терор і тероризм, незважаючи на істотні принципові розбіжності, на наш погляд, мають загальні корені – вони є завершальною фазою соціального конфлікту, викликаного недосконалістю системи соціального управління суспільством. Процес переростання соціального конфлікту в насильницьку фазу визначається сукупністю властивостей цивільного суспільства і характеристик конфліктуючих сторін. З огляду на ставлення суспільства до проблеми тероризму визначаються цілі боротьби і встановлюються критерії оцінки.

Першою необхідною умовою здійснення управління є наявність причинно-наслідкових зв'язків між елементами системи. Тероризм як соціальна система не

може існувати ізольовано від оточуючого середовища, тобто інших соціальних систем. Мотивація тероризму й активність терористичної діяльності залежить, у першу чергу, від умов соціального середовища. Конкретніше, причинно-наслідкові зв'язки тероризму розглядались раніше. Проте це необхідна, але недостатня ознака системи управління.

Іншою необхідною умовою здійснення управління є динамічність системи. Система має бути рухливою, спроможною переходити з одного стану в інший. Якщо система має єдиний стан, то ні про яке управління і мови бути не може. Тероризм - складна динамічна система. Іноді динаміка її прогресування настільки велика, що навіть найдосконаліший механізм контролю стабільності не в змозі відстежити динаміку прогресу, не говорячи про попередження. Водночас і динамічність системи ще не є достатньою умовою можливості управління. Для управління ще необхідний такий параметр, шляхом впливу на який можна було б змінювати хід перетворень. Корекція умов соціального середовища - одна з функцій держави - реалізується насамперед шляхом регулювання суспільних відносин. Всі функціональні системи регулювання суспільних відносин, елементи та підсистеми, що їх складають, розташовані певним чином, у встановленому порядку. Це означає, що їм властива визначена множинність структур. Елементом дискретизації суспільних відносин, елементарною структурою нами визначено фактор - умова, рушійна сила, причина якогось явища.

Можна, наприклад, умовно розглянути механізм факторного регулювання суспільних відносин на рівні окремого фактора суспільних відносин (наприклад, теророгенного фактора) як відносно простого, односистемного утворення. Проте механізм регулювання суспільних відносин на рівні сукупності чинників містить у собі значне число простих підсистем і тим самим виступає в якості багатосистемного утворення. Вершиною багатосистемності є механізм регулювання суспільних відносин на рівні суспільства, який вбирає в себе всю кількість факторів, що зумовлюють суспільні відносини, засоби впливу, правові зв'язки, акти поведінки суб'єктів і т.п.

В результаті утворюється визначена ієрархія цілісних функціональних факторних утворень (систем), що створюють певну структуру суспільних явищ і процесів. Під час управління соціальні системи переходять з одного якісного стану в інший і тим самим реалізують цільову функцію.

Такою важливою умовою здійснення управління є спроможність системи на значні енергетичні або просторово-тимчасові зміни під впливом малих змін, тобто система має мати підсилювальні властивості стосовно керуючого параметра

(сигналу). Саме такою властивістю володіє сучасне суспільство. Тактика терору ефективна тому, що використовує саме цю властивість. Характерною ознакою тактики тероризму є протидія меншості з переважною більшістю. На фоні загального страху народжується паніка, що багаторазово посилює ефект, дозволяє терористам диктувати умови. Підтримка терористів або терористичної тактики більшістю членів суспільства сприяє підвищенню ефективності терористичної діяльності. Прикладом може бути історія партизанських і народно-визвольних рухів.

Отже ознаками систем управління є: організованість, детермінованість, динамічність, наявність керуючого параметра і підсилювальних властивостей. Крім цих загальних вимог, що висуваються до будь-якої системи, до систем кожного типу висувають ще й специфічні вимоги, зумовлені природою і призначенням систем.

Все сказане характеризує управління з огляду на його форми, а форма визначається змістом. Зміст процесу управління характеризується головним чином метою, заради досягнення якої воно здійснюється. Низка авторів вважає, що метою управління є гомеостазис, тобто врівноваження системи з зовнішнім середовищем, яке змінюється, зберігання параметрів системи через протидію руйнуючим параметрам середовища. В реальних системах процес управління конкретизується й у нього включається сукупність дій, спрямованих на досягнення цілі.

У процесі реалізації принципу системності в організації боротьби з тероризмом особливе місце має приділятися організації і забезпеченню дієвості системи превентивних загальнодержавних і правоохоронних заходів. Основною метою таких заходів є виявлення й усунення причин соціальних конфліктів, що визначають виникнення злочинних проявів терористичної спрямованості. Особливе місце в розвитку системи превентивних мір протидії тероризму приділяється дослідженню його багаторівневої причинно-наслідкової детермінації в контексті реалій часу, науковому прогнозуванню активності тероризму з урахуванням геополітичної характеристики й особливостей процесу соціально-економічних і політичних трансформацій в окремих державах.

Організація державної системи протидії тероризму в Україні досить актуальна та визначена як приоритетний напрямок діяльності відповідних органів у забезпеченні конституційного ладу, прав та свобод людини. В процесі реалізації принципа системності у загальнодержавному процесі боротьби із тероризмом особливе місце відводиться організації та забезпеченню дійовості системи превентивних заходів. Основною метою є відпрацювання комплексного усунення

причин та умов, що сприяють виникненню злочинних проявів, у тому числі й терористичної спрямованості.

Ще на один напрямок хотілось би звернути особливу увагу. З кінця 70-х років XX в. у теорії міжнародних відносин з'явилося нове поняття, в англійській транскрипції як «soft security», у вітчизняній літературі – як «м'яка безпека». Основне значення даного терміну у тому, що на відміну від традиційної «жорсткої безпеки», що ґрунтується на двох основних критеріях: військовій силі як основному інструменті, що забезпечує захист від загроз, що виникають, і державі як домінуючому суб'єкті безпеки – м'яка безпека значно розширила межі цього поняття, доповнивши його новими акторами і розширивши предметну галузь цього явища. В результаті цього за останні роки аспект безпеки мігрував з сфери вивчення міжнародних відносин в інші галузі знання – соціологію, психологію, лінгвістику, етнологію і суспільну географію, створивши нові детермінанти безпеки – енергетичну, інформаційну, економічну, демографічну, екологічну і етнічну. У свою чергу, крім держави як основного суб'єкта забезпечення національної безпеки виділилися нові суб'єкти, що постали в певний таксономічний ряд: людина (окрема особа) і сім'я, співтовариство, держава, міжнародна організація. При цьому держава, що довгий час є монополістом в даній галузі, вимушена передати значний об'єм своїх функцій відповідним субнаціональним і транснаціональним інститутам, а також недержавним організаціям, що ще більш ускладнює вивчення, прогнозування і управління процесами виникнення загроз і захисту від них.

При цьому слід звернути увагу на наступне. В теперішній час існує ряд глобальних проблем, що несуть в собі загрози для всього людства. ООН виділяє дванадцять проблем, для вирішення яких вимагаються зусилля світової спільноти: припинення ядерного конфлікту і роззброєння, демографічна, продовольча, ресурсна, енергетична, екологічна проблеми, підняття економіки відсталих країн, ліквідація небезпечних захворювань, освоювання світового океану і космосу, боротьба із злочинністю і тероризмом, боротьба з наркоманією, нелегальною міграцією та торгівлею людьми.

Загрози діють головним чином у відповідній сфері національних інтересів, але негативний вплив їх розповсюджується на всі інші національні інтереси. Хоча можна виділити загрози, що діють одночасно на значну кількість національних інтересів. Необхідно враховувати, що загрози, як правило, мають декілька стадій розвитку: зародження (початок формування), прояв (знаходження виразних

форм), загострення (критична стадія негативного впливу з відповідними наслідками.

Як системне соціальне утворення, національна безпека України покликана, на наш погляд, слугувати, по-перше, запобіганню реально існуючим загрозам та їх відбиттю і, по-друге, вона по суті має бути адекватною цим загрозам і відповідати принципу достатності. В разі ж такої невідповідності система забезпечення національної безпеки України стане економічно марнотратною, а в політичному плані може стати самостійним джерелом загрози для національних інтересів інших держав. Тобто порушення рівноваги між системою гарантій національної безпеки і явними або потенційними загрозами в одних випадках може призвести до розпаду соціальних структур, а в інших – до необґрунтованих репресій у самій державі і конфліктів у міждержавних відносинах.

Висновки

Нині, на стику двох століть, людство впритул зіштовхнулося з найгострішими проблемами сучасності, деякі з яких загрожують самому існуванню цивілізації і, навіть, життю на планеті. Тероризм доволі часто відносять саме до таких. З цим не можна не погодитися, оскільки розквіт тероризму хронологічно припадає на період початку процесів світової глобалізації та формування системи глобального управління, який за своєю природою є політичним і стратегічним менеджментом. До його функцій належать вироблення та реалізація найбільш загальних всесвітніх стратегічних рішень. Сучасні центри глобального менеджменту інтенсивно й послідовно створюють відповідну інфраструктуру, здатну завдяки застосуванню новітніх технологій, у тому числі гуманітарних та соціальних, контролювати свідомість і сумлінну поведінку людей. Паралельно цьому завершується реконструкція глобальних структур, спроможних впливати на рішення уряду будь-якої країни, в тому числі і США. Особлива увага має приділятися оптимізації правового поля, удосконаленню нормативно-правових механізмів соціальної корекції з метою оптимальної протидії тероризму як соціальному процесу. Питання попередження і профілактики злочинності мають велике значення у протидії злочинності і тероризмові та становлять інтерес для владних структур усіх держав незалежно від їх устрою й типу суспільства.

Самостійна робота 1.1.3. Радікалізація та насильницький екстремізм як передумови кризових станів соціального характеру.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про характеристику причинно-наслідкових зв'язків тероризму. Основні функції тероризму.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Характеристика причинно-наслідкових зв'язків у процесі формування соціальних систем.
2. Причинно-наслідкові зв'язки тероризму – загальна характеристика
2. Функції тероризму?
3. Назвіть деструктивні функції тероризму.

Література:

Тема 1.2. Інноваційні соціально-інформаційні технології захисту національної державності та протидії тероризму.

Лекція 1.2.1. Стратегічні комунікації та конвергентні технології у боротьбі з тероризмом.

У результаті широкомасштабного російського вторгнення у 2022 році в Україну український народ продемонстрував усьому світу неймовірне прагнення до перемоги. Ця трагедія стала природним експериментом, який демонструє не лише певні якості українського народу, а й сучасні тенденції, виклики, можливості українського суспільства.

Термін «стратегічні комунікації» вперше було введене Вінце Вітто (Vince Vitto) – головою Цільової групи з поширення керованої інформації Ради з оборонної науки, Пентагон, США у 2001 році. У військово-політичному лексиконі Європи він почав використовуватися у 2006 р. Відтоді «стратегічні комунікації» як поняття й відповідна діяльність стали складником доктрини, структур і операцій НАТО. Стверджується, що США і НАТО свідомо обрали це досить розпливчасте поняття через його нейтральність і місткість, адже такі поняття, як «інформаційний вплив» і «психологічні операції» надмірно асоціюються з маніпулюванням, дезінформацією та експлуатацією.

У більш широкому розумінні «стратегічні комунікації» полягають у цілеспрямованому впливі органів державної влади США на інформаційне суспільство (суспільство, в якому інформація і знання продукуються в єдиному інформаційному просторі /https://uk.wikipedia.org/wiki/Інормаційне_суспільство/) з метою створення та забезпечення сприятливих умов для реалізації зовнішньої політики. Проте, не слід ототожнювати стратегічні комунікації із односторонніми формами впливу на аудиторію. Основна відмінність полягає у тому, що стратегічні комунікації мають діалоговий характер, тобто забезпечують двосторонній обмін інформацією, в той час як традиційний односторонній вплив спрямований лише на її поширення.

Вперше концепція стратегічних комунікацій законодавчо закріплюється в Указі Президента США Б. Обами 9 вересня 2011 року. Цим Указом була затверджена розробка комплексної ініціативи зі стратегічних комунікацій, націленої на боротьбу з проявами тероризму як на території США, так і за її межами. Оскільки цей Указ був прийнятий у відповідь на зростаючі терористичні загрози, насамперед в середині США, то й терористична загроза постає в особі Аль-Каїди.

З метою координації та здійснення зовнішньої політики США у сфері стратегічних комунікацій був створений **Центр стратегічних антитерористичних комунікацій** (Center for Strategic Counterterrorism Communications, далі - CSCC). Головною метою діяльності CSCC визначається координація, направлення та інформування уряду США про всю діяльність активних громадських комунікацій, спрямованих на закордонну аудиторію і орієнтованих на боротьбу з проявами екстремізму та терористичної діяльності. Проте окрім зовнішньодержавного впливу CSCC також здійснює аналіз, оцінку та функції з планування антитерористичної боротьби разом з Національним центром по боротьбі з тероризмом. / https://www.state.gov/r/gec/

Змістовим ядром стратегічних комунікацій є формування стратегічного наративу (англ. і франц. narrative – «розповідь», виклад взаємопов'язаних подій, представлених споживачеві у вигляді послідовних слів або образів) – переконливої сюжетної лінії, яка може пояснити події аргументовано і з якої можна дійти висновків щодо причин знаходження держави в конфлікті, значення цього становища та щодо перспектив держави у разі успішного виходу з нього. Такий наратив формується на підставі існуючих у суспільстві уявлень і цінностей. Стратегічні наративи навмисно побудовані або посилені з ідей і думок, які вже циркулюють, вони пропонують інтерпретацію ситуації та підказують відповіді [7].

З огляду на зазначене, місією публічної дипломатії є підтримка досягнення цілей і завдань зовнішньої політики, просування національних інтересів і зміцнення національної безпеки шляхом інформування та впливу на іноземну аудиторію.

Стратегічні комунікації спрямовані на протидію ідеології тероризму та екстремізму шляхом розповсюдження та обміну інформацією, яка покликана позитивно впливати на елементи населення, сприятливого до радикалізації, вербування терористичними організаціями та схильного до сугестивності.

Сутність стратегічних комунікацій полягає в тому, що сформульовані для різних цільових аудиторій меседжі не конфліктують (не протирічать) один з одним. Ефективними вважаються такі стратегічні комунікації, що не вичерпуються спрямуванням на одну конкретну цільову аудиторію, а беруть до уваги ймовірні наслідки сприйняття конкретного меседжу всіма іншими можливими цільовими аудиторіями. Стратегічні комунікації застосовують у спосіб набуття визнання й підтримки з боку місцевого населення, електорату своєї країни, міжнародної спільноти та усіх інших цільових груп та можуть спрямовуватися на делегітимізацію та виклику в аудиторії почуттів зневіри до противника.

Таким чином, варто зазначити, що наступними кроками у протидії інформаційній агресії повинні бути не лише спростування вигаданої та викривленої інформації. Головний акцент необхідно робити на якісну ідеологічну складову та використання стратегічних комунікацій для створення відповідних наративів, які б відповідали цінностям і інтересам цільових аудиторій та пропонували шляхи і способи досягнення мети, забезпечуючи соціум розумінням подій.

Сутність сучасних стратегій боротьби з тероризмом

Тероризм істотно відрізняється від злочинності, у традиційному її розумінні. Специфіка його полягає в тім, що основним мотивом тероризму є боротьба із системою, що генерує алгоритм соціального управління, у т.ч. і правове поле. Стратегії боротьби з тероризмом повинні відрізнятися від загальноприйнятих стратегій боротьби зі злочинністю хоча б тому, що злочинці, як правило, викликають негативне відношення більшості суспільств, на тілі якого вони паразитують. Терористи найчастіше знаходять негласну підтримку серед певної частини цивільного населення, що розділяє їхні погляди й принципи. Саме ця частина населення опозиційна влади й привітає цілі терористів, засуджуючи їхні методи. У тому випадку, якщо діяльність терористичних груп підтримується й розуміється, стратегія знищення або ізоляції опозиційно настроєних елементів або терористичних груп і плинів не має сенсу, оскільки ніколи неможливо встановити їхніх прихильників і послідовників. Раціонально моделювати реакцію

різних соціальних систем на ту чи іншу стратегію боротьби перед їх застосуванням, в противному випадку результат може бути зворотній.

Проблема пошуку оптимального управління соціальними процесами існувала протягом всієї історії розвитку цивілізованого суспільства. Тероризм, так само як і протидія йому - специфічний соціальний процес, у якому стратегічно важливою задачею - генеруючою стратегією, є переконання, з використанням насильства, певної частини громадянського суспільства, як правило, меншої, але більш прогресивної чи соціально активної, у правильності алгоритму соціального управління (генеральної стратегії), обраної більшістю, або навпаки. Генеральна стратегія може бути помилковою, побудованою на оманах і помилках, однак підтримувана більшістю може панувати в суспільстві протягом конкретного історичного періоду, як це було зі стратегією побудови світлого комуністичного майбутнього, німецьким фашизмом і т.п.. Успіх тероризму як генеруючої стратегії соціального управління, так само як і тієї чи іншої стратегії боротьби з тероризмом, в остаточному підсумку визначається наскільки дана стратегія підтримується загальною масою цивільного населення [10].

Декларативна, або суспільно-моральна концепція протидії тероризму є, мабуть, найбільш ефективною, оскільки неприйняття терористичних засобів у боротьбі, як і насильства в цілому, закладене на рівні підсвідомості. Для його формування необхідний вагомий ідеологічний, як правило релігійний базис, який має глибокі історичні корені. В цьому випадку соціальна система декларує як генеральну стратегію неприйняття насильства, як засобу вирішення соціальних конфліктів як внутрішньо системних, так и зовнішніх. В цьому випадку, на фоні стабільності та безконфліктності в межах системи, вона залишається беззахисною перед зовнішніми загрозами, або, знов ж таки на рівні підсвідомості, сприймає ці загрози як фатальні. Відповідно, алгоритм соціального управління, в тому числі й правове поле формується під впливом позиції ненасильства.

Репресивна, або соціально-правова концепція протидії тероризму базується на реалізації в суспільстві певних обмежень та заборон на таку діяльність з боку керуючої системи, із використанням системи права, як регулюючого інструмента. При цьому, внутрішній стан індивідуума ігнорується в інтересах правлячої більшості, або меншості. Непокора карається відповідно до діючого законодавства. В цьому випадку повністю ігноруються передумови та причини терористичної діяльності, навіть у тому випадку, коли вони обумовлені та можуть бути зрозумілі або виправдані.

Регулятивна, або соціально-інформаційна концепція передбачає оперативне реагування на всі передумови соціальних конфліктів із використанням

управлінських засобів коригування алгоритмів соціального управління з метою їх недопущення, або, якщо таке неможливе, зменшення гостроти, у тому числі шляхом певних раціональних поступок з боку влади, що, як правило, потребує оптимізації алгоритму соціального управління та корекції правового поля.

Якщо розглянути динамічні характеристики процесів в межах наведених концепцій, то видно, що перша концепція характеризується довгостроковістю (на рівні поколінь) в не може бути реалізованим (сформованою) за короткий історичний період. Репресивна концепція може бути реалізована водночас, наприклад внаслідок революції або політичних реформ, але вона дає лише перманентне сприйняття алгоритму соціального управління та відповідно революційно змінених поведінкових норм частиною (меншістю) соціальної системи та передбачає періодичні зміни такого алгоритму – наприклад конституційні або правові реформи та супутні таким реформам соціальні конфлікти. Регулятивна концепція передбачає оперативне (у часі, близькому до реального) реагування на стан соціального середовища та прийняття відповідних адміністративно-правових заходів.

Отже, сьогодні існує щонайменше три концептуальні стратегії боротьби з тероризмом:

- власне насильницьке протиборство в контексті боротьби за існування, результатом якої служить загибель найменш пристосованих до даних умов життя індивідуумів (соціальних груп і систем) і виживання більш пристосованих, тобто певні еволюційні процеси;
- боротьба як знищення супротивника (класового, економічного і т.п.) ворога в ході воєнних дій і таємних операцій, або превентивне забезпечення неможливості його повноцінного функціонування, т.зв. інформаційна чи "безкровна" боротьба;
- як гіпотетичний, можна розглядати варіант гуманної війни з тероризмом, коли нейтралізація теророґенності виробляється шляхом недопущення теророґенних факторів, шляхом домовленостей і взаємних поступок.

Перші дві вже втратили свої позиції, у всякому разі в практиці боротьби з міжнародним тероризмом, підтвердивши свою неефективність і не цивілізованість. Перспективними є такі стратегії боротьби з тероризмом, в основі яких відсутні ознаки фізичного насильства, а основний натиск робиться на розумний компроміс, що враховує інтереси конфліктуючих сторін. Дотримання їх дозволяє суспільству, чи соціальній системі, визначити оптимальний алгоритм соціального управління, при якому тероризм неможливий як у сьогоденні, так і в

майбутньому. На пріоритетності попередження злочинності перед каральною політикою держави наголошував ще Платон у IV ст. до н. е. Ця думка дістала правову аргументацію у працях юристів класичної школи кримінального права у XVIII ст., які заклали основу нової політики в боротьбі зі злочинністю. Сутність цієї політики полягає у такій формулі: „ Мудрий законодавець попередить злочин, щоб не бути змушеним карати за нього ”. Цей лозунг фактично відображає значення моніторингу тероризму в нашому розумінні – мудрий керманич скоріш усуне передумови терористичної діяльності через конформні реформи, ніж допустить соціальний конфлікт, який може коштувати йому власне влади, а народові – спокою та безпеки.

Тероризм доволі часто відносять саме проблем, які загрожують існуванню цивілізації і, навіть, життю на планеті. З цим не можна не погодитися, оскільки розквіт тероризму хронологічно припадає на період початку процесів світової глобалізації та формування системи глобального управління, який за своєю природою є політичним і стратегічним менеджментом. До його функцій належать вироблення та реалізація найбільш загальних всесвітніх стратегічних рішень. Сучасні центри глобального менеджменту інтенсивно й послідовно створюють відповідну інфраструктуру, здатну завдяки застосуванню новітніх технологій, у тому числі гуманітарних та соціальних, контролювати свідомість і сумлінну поведінку людей. Можна констатувати, що на сьогоднішній день вперше сформована серйозна правова основа протидії тероризму. Вона складається з 12 універсальних конвенцій ООН з питань боротьби з тероризмом і окремих регіональних угод в рамках Ради Європи, Шанхайської організації співробітництва та Співдружності Незалежних Держав, національного законодавства провідних країн світу, а також угод міжвідомчого характеру.

Акцент всіх існуючих концепцій протидії тероризму робиться на терористичну діяльність як факт, що відбувся і вимагає реалізації контртерористичних планів з застосуванням сили. Тоді як недостатньо уваги приділяється технологіям превентивної нейтралізації соціальних конфліктів, які виступають глибинними, соціальними причинами тероризму.

Для ліквідації даної невідповідності та в контексті вимог Глобальної контртерористичної стратегії, яка закликає держави – члени ООН виявляти причини виникнення і поширення тероризму з метою їх усунення, можуть бути сформульовані ініціативні пропозиції з вдосконалення законодавства України, спрямовані на вдосконалення технологій попередження та профілактики тероризму. Зокрема, на нашу думку, вдосконалення можливе за умови урахування

наступних тез, обґрунтування яких є головною метою роботи з вдосконалення контртерористичних стратегій:

1. Формування принципів, форм та методів профілактики тероризму - сукупність соціальних процесів, спрямованих на мінімізацію теророгенності соціальних систем.

2. Визначення цілей і завдань процесу профілактики тероризму, який може бути представлена ланцюгом взаємовизначаючих подій: моніторинг ; визначення теророгенних факторів; ситуаційне моделювання; аналіз потенційних наслідків впливу теророгенних факторів; синтез коригувального (управляючого) впливу; корекція алгоритму соціального управління; позиціонування та стратегічне планування боротьби з тероризмом; нейтралізація теророгенних факторів.

3. Визначення суб'єктів профілактики тероризму та їх компетенцій.

4. Максимально-можливе перенесення функцій профілактики тероризму на громадські формування, залишивши пріоритети у запобіганні та протидії терористичній діяльності у компетенції державних органів та спеціальних служб.

5. Визначення завдань та порядку проведення моніторингу тероризму.

6. Визначення завдань та порядку соціально-інформаційної профілактики тероризму та контртерористичної профілактики об'єктів потенційних терористичних посягань.

7. Визначення та порядок проведення контртерористично-профілактичного заходу.

8. Введення термінів та понять, які не визначені чинним законодавством.

9. Запровадження змішаної громадсько-державної відповідальності за профілактики тероризму.

10. Запровадження заходів щодо позиціонування стратегій протидії тероризму.

Орієнтація стратегій, орієнтованих на фізичне припинення терористичних актів має постійно вдосконалюватися та переймати світовий досвід, але потрібно чітко розмежувати стратегії боротьби з терористичною діяльністю і стратегії боротьби із тероризмом. В даний час в процесі організації протидії тероризму використовуються, в основному, технології інформаційного забезпечення, засновані на реалізації закону про оперативно-розшукову діяльність (тобто по факту підготовки або проведення терористичного акту). Впровадження технологій моніторингу тероризму, тобто перенос центра ваги на виявлення і

нейтралізацію соціальних факторів, що сприяють прояву терористичних устремлінь, дозволить значно знизити теророґенність суспільства.

Потреби практичного формування комплексної системи заходів протидії тероризму в Україні спонукають до активізації наукових розробок по дослідженню як самого феномена тероризму, так і, до вивчення, узагальнення і використання досвіду боротьби з цим явищем. Це зумовлює створення теоретичних моделей побудови згаданого вище феномену і формування практичних рекомендацій (як у програмному, так і в тактичному плані) щодо підвищення ефективності форм і методів організації протидії і має велике практичне значення, насамперед для роботи Служби безпеки України, як структури, на яку покладено координацію зусиль правоохоронних органів у боротьбі із тероризмом. На відміну від оперативно-розшукової діяльності, сутність якої становить здобуття, обробка, накопичення інформації про конкретний факт злочинної діяльності, або розвідувальної діяльності, що базується на виявленні окремих ознак злочинної діяльності та послідовному збагаченні цієї первинної інформації до рівня достовірності, соціально-інформаціологічні концепції в контексті оперативно-службової діяльності суб'єктів протидії тероризму мають бути орієнтовані ще й на вивчення стану первинних умов (теророґенних або криміногенних факторів) із метою виявлення умов виникнення тероризму або активізації його діяльності, за для попередження останнього шляхом цілеспрямованої корекції соціального середовища. Засобами досягнення мети в цьому випадку можуть бути всі існуючі методи соціальних досліджень, у тому числі і спеціальні.

Висновки.

Підсумовуючи, слід констатувати, що тероризм, як соціальний процес, та теророґенність як окрема властивість соціальних систем підпадають під категорію керованих, оскільки їх ознаками є: організованість, детермінованість, динамічність, наявність керуючого параметра і підсилювальних властивостей. Крім цих загальних вимог, що висуваються до будь-якої системи, до систем кожного типу висувають ще й специфічні вимоги, зумовлені природою і призначенням систем - по суті тероризм призначений для рішення соціально-інформаційної проблеми – корекції алгоритму управління і використовує для цього суспільний (інформаційний) резонанс на основі віртуального страху, який може бути викликаний будь-яким злочином. Очевидно, що протидія тероризму неможлива без комплексного теоретичного вивчення глибинних витоків, причин і умов його виникнення й активізації, осмислення наслідків його суспільно-перетворюючої функції та реалізації системи науково обґрунтованих державних

або міждержавних соціально-правових заходів, спрямованих на зменшення вірогідності терористичної діяльності. У сучасному суспільстві тероризм може бути розглянутий як форма соціального протесту, спрямованого вбік влади з її офіційною системою примусу. У загальному випадку рівноважний стан між суспільством як суб'єктом права і владою забезпечується зваженою правовою політикою, що передбачає можливість оптимальної корекції алгоритму соціального або політичного управління, відповідно до рекомендацій і побажань окремих членів суспільства, природно у встановленому порядку. У тому випадку, коли порушується діалектична сутність управління — виникає ситуація, коли незгода чи соціальний протест окремих членів суспільства проти встановленого суспільного порядку або окремих його елементів породжує соціальний конфлікт, сукупність яких і визначає стан суспільства як кризовий.

На нашу думку, певну увагу слід приділяти реалізації моніторингових систем, спрямованих на оптимізацію соціального управління із залученням громадських інститутів та використанням новітніх інформаційних технологій. Боротьбу з тероризмом варто розглядати як контрольований, свідомий процес, у результаті якого з'являються добре продумані, детально розроблені ще до початку формальної реалізації стратегії. Позиціонування стратегій боротьби з тероризмом піднімає роль планування спеціальних заходів щодо протидії і профілактики тероризму на більш високу ступінь, припускаючи участь аналітики в процесі вироблення стратегії, саме у виробленні стратегії, а не в простому підборі її складових з наявного арсеналу доступних засобів. Відповідне значення в процесі розробки концепцій та удосконалення стратегій боротьби з тероризмом мають відіграти науково обґрунтовані теорії теророґенезу та організація моніторингу тероризму, як інформаційної технології дослідження історичних, соціально-політичних, юридичних, кримінологічних і інших процесів, що відбуваються в суспільстві та визначають походження й історико-еволюційне формування теророґенності соціальних систем, тобто схильності до застосування при вирішенні соціальних конфліктів тактики тероризму. Особлива увага має приділятися оптимізації правового поля, удосконаленню нормативно-правових механізмів соціальної корекції з метою оптимальної протидії тероризму як соціальному процесу.

Семінарське заняття 1.2.1. Мета, завдання і функції інноваційного та проактивного менеджменту в сфері безпеки та оборони.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про інноваційний та проактивний менеджмент в сфері безпеки та оборони.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Мета, завдання і функції інноваційного та проактивного менеджменту.

2. У чому полягає зміст інноваційного та проактивного менеджменту в сфері безпеки та оборони?

Матеріали до дискусії

Управління ризиками в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України є важливим аспектом забезпечення безпеки та ефективності їх діяльності. Поняття ризику в цьому контексті означає можливість виникнення небажаних подій або невдач, які можуть завадити досягненню поставлених цілей та завдань. Управління ризиками спрямоване на ідентифікацію, аналіз, оцінку та контроль ризиків з метою зменшення їхнього впливу та мінімізації негативних наслідків.

Порядок організації внутрішнього контролю та управління ризиками в системі Міністерства оборони України був затверджений наказом Міністерства оборони України від 02 квітня 2019 року № 145 для нормування управління ризиками в Міністерстві оборони України. Варто відзначити, що розробка цього Порядку проводилася з активною співпрацею з представниками країн-членів НАТО, а його основні положення були адаптовані до вимог Інтегрованої моделі внутрішнього контролю, спрямованого на управління ризиками, розробленої Комітетом організацій-спонсорів Комісії Тредвея (The committee of sponsoring organizations of the Treadway Commission – COSO).

Стандарт COSO (Комітет організацій-спонсорів Комісії Тредвея) є широко відомим в Україні та застосовується в більшості державних організацій. Він був розроблений в США та має власну систему оцінювання ефективності внутрішнього контролю (СВК) під назвою «Internal Control – Integrated Framework: Illustrative Tools for Assessing E□ectiveness of a System of Internal Control». Цей стандарт має останню редакцію, яка була опублікована у 2017 році. Важливо зазначити, що він є обов'язковим для публічних компаній в США і є одним з небагатьох стандартів, що мають законодавче закріплення.

Закон Сарбейнса-Окслі (Sarbanes-Oxley Act) з 2002 року вимагає щорічно оцінювати ефективність СВК та звітувати про неї перед зовнішніми користувачами інформації.

Таким чином, по-перше, визначення та управління ризиками в організації проводиться відповідно до стандарту COSO, де управління ризиками здійснюється на основі принципу «раціональної впевненості», який спрямований на досягнення поставлених цілей. Підходом до оцінки ризиків є розгляд властивого (типового) ризику та залишкового ризику, а також встановлення стратегій та механізмів для ефективного управління. Ці процеси інтегровані в структуру організації та спрямовані на збереження її вартості. Управління ризиками можливе тоді, коли ризик оцінений та може бути підданий управлінню.

По-друге, у стандарті COSO описана структура та принципи функціонування. Система включає п’ять взаємопов’язаних елементів внутрішнього контролю, які визначаються як:

– контрольне середовище,
– оцінювання ризику,
– заходи контролю,
– збір і аналіз інформації,
– моніторинг і виправлення помилок.

Ці елементи взаємодіють з вісьмома компонентами та підкріплюються відповідними деталями.

Графічне зображення цієї моделі у світовій практиці відоме як «куб COSO».

Одним з ключових понять управління ризиками є ідентифікація ризиків. Це процес виявлення потенційних загроз, небезпек або невизначеностей, які можуть мати негативний вплив на діяльність організації. За допомогою систематичного аналізу, спеціалісти визначають ризики та їх характеристики, що дозволяє зосередити зусилля на їх подальшому управлінні.

Управління ризиками також базується на принципі оцінки ризиків. Цей процес передбачає визначення ймовірності настання ризику та його потенційних наслідків. Шляхом оцінки ризиків експерти можуть прийняти обґрунтовані рішення та визначити пріоритетні напрямки дій для зниження ризиків.

Інший важливий принцип – це планування та розробка стратегій управління ризиками. Організації повинні мати визначений план дій, який включає в себе ідентифікацію, оцінку, вибір та впровадження заходів з управління ризиками. Цей

план повинен бути гнучким та відповідати мінливому середовищу, а також враховувати специфіку діяльності Міністерства оборони та Збройних Сил.

Додатково, принцип моніторингу та контролю дозволяє відстежувати ефективність застосованих заходів управління ризиками. Це означає постійне спостереження, аналіз і оцінку ризикових ситуацій, а також перевірку виконання запланованих заходів і реагування на зміни у ризиковому середовищі. Завдяки цьому принципу можна своєчасно виявляти нові ризики, оцінювати їх вплив і приймати відповідні коригувальні заходи.

Управління ризиками також передбачає принципи запобігання та зменшення ризиків. Це означає, що при розробці стратегій та планів дій враховуються можливі ризики, а також вживаються заходи для їх попередження та зниження впливу. Це можуть бути заходи з підвищення готовності особового складу, модернізації технічного забезпечення, покращення процедур безпеки та навчання персоналу.

Одним із основних принципів управління ризиками є проактивний підхід, що передбачає вжиття заходів з попередження ризиків до їх виникнення. Це включає систематичний аналіз потенційних загроз та визначення вразливостей, а також розробку та впровадження стратегій та заходів з ризик-менеджменту.

Ще одним принципом є інтегрований підхід, який передбачає врахування ризиків на всіх рівнях управління та в усіх сферах діяльності. Це означає, що управління ризиками повинне бути вбудоване у стратегічне планування, процеси прийняття рішень та операційну діяльність організації.

Також важливим принципом є участь всіх зацікавлених сторін. Управління ризиками повинне бути відкритим та прозорим процесом, тому важливо враховувати думки, інтереси та експертні знання представників різних підрозділів та рівнів управління. Це сприяє більш повному розумінню ризиків, обміну інформацією, а також спільному прийняттю рішень щодо стратегій запобігання та управління ризиками. Крім того, принцип неперервності відображає необхідність постійного моніторингу, оцінки та оновлення існуючих ризиків. Ризик-менеджмент повинен бути динамічним процесом, що працює в умовах постійно змінного оточення та постійно змінних загроз.

Управління ризиком в секторі безпеки й оборони включає такі основні етапи:

1. Ідентифікація ризиків: визначення потенційних загроз, вразливостей та небезпек, які можуть впливати на оборонну діяльність.

2. Оцінка ризиків: аналіз і визначення ймовірності настання ризиків, вимірювання їх потенційних наслідків та визначення рівня прийнятності ризиків.

3. Планування заходів з управління ризиками: розробка стратегій, політик та планів дій для зменшення ризиків, включаючи встановлення пріоритетів, виділення ресурсів та прийняття необхідних заходів.

4. Впровадження заходів з управління ризиками: реалізація запланованих дій, виконання контролю за ризиками та вжиття необхідних коригувальних заходів.

5. Моніторинг та оцінка ефективності: постійний аналіз та оцінка ефективності прийнятих заходів з управління ризиками, виявлення нових ризиків та вдосконалення системи управління

ризиками.

Управління ризиком в секторі безпеки й оборонитакож включає такі дії та принципи:

1. Залучення експертів: співпраця з фахівцями та консультантами з різних галузей, які мають досвід у управлінні ризиками, зокрема в оборонному секторі.

2. Комунікація та звітність: забезпечення ефективного обміну інформацією щодо ризиків та вжитих заходів з управління, а також звітності про результати та виконання встановлених політик та процедур.

3. Постійне вдосконалення: аналіз результатів, виявлення недоліків та можливостей для покращення системи управління ризиками, а також впровадження нових методів та практик.

4. Урахування законодавства та міжнародних стандартів: дотримання встановлених норм, правил та стандартів щодо управління ризиками, зокрема міжнародних стандартів, які визнаються в оборонній галузі.

5. Співпраця з партнерами та союзниками: обмін досвідом та кращими практиками з управління ризиками з іншими країнами, організаціями та міжнародними установами, які також займаються оборонною справою.

Управління ризиком в Міністерстві оборони України має на меті забезпечення безпеки, ефективності та успішності діяльності в оборонному секторі, а також зменшення негативних наслідків та підвищення здатності до операцій в умовах ризику та невизначеності.

Література:

<u>Самостійна робота 1.2.1. Антитерористичний потенціал та проактивні спроможності державної системи боротьби з тероризмом.</u>

<u>Мета заняття</u>: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про

антитерористичний потенціал та проактивні спроможності держави тероризмом.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Загальне уявлення про антитерористичний потенціал.
2. Модель антитерористичного потенціалу України.
3. Проактивні стратегії у протидії тероризмові.
4. Проактивні та ризик-орієнтовані стратегії у практиці боротьби з тероризмом в Україні.

Література:

Самостійна робота 1.2.3. Практика організації антитерористичного захисту у західноєвропейських країнах.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти із практики організації антитерористичного захисту та досвіду боротьби з міжнародним тероризмом.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1.Концептуальні стратегії антитерористичного захисту країн ЄС.
2. Особливості нормативно-правового регулювання антитерористичної безпеки країн ЄС?
3. Співробітництво Україна- ЄС у запобіганні тероризмові.

Література:

Практичне заняття 1.2.1. Практика антитерористичного захисту з використанням можливостей сучасного інформаційного простору.

Мета заняття: поглибити та закріпити практичні навички здобувачів вищої освіти роль України в боротьбі з тероризмом з використанням інформаційних технологій.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:
1. Основи інформаційних технологій антитерористичного захисту.
2. Практика використання ОСІНТ у протидії тероризмові.

Література:

Тема 1.3. Основи управління теророгенністю соціальних систем.

Лекція 1.3.1. Основи аналізу теророгенності складних соціальних систем. Сутність тероризму: соціально-філософські розвідки

Філософія не вперше впритул стикується з проблемою терору та тероризму: німецька філософія вивчала терор Великої французької революції, сучасна філософська еліта формує свій погляд на події 11 вересня та породжені ними соціальними змінами. Життєвий досвід, як правило, породжує нові філософські конструкції - у відповідь на радянський та нацистський терор була сформульована філософська конструкція тоталітаризму, однозначно, знакові події сучасності дуже гостро ставлять питання зв'язку причин сучасного тероризму та його наслідків, що мають занадто високу ціну для суспільства.

Термін «терор» вперше ввів Аристотель для визначення особливого типу жаху, який охвачував глядачів трагедії у грецькому театрі. Це був жах перед небуттям, представлений у формі болю, хаосу руйнації. Ідея використання реального жаху для завоювання та утримання влади, стара, як сама влада. Ще єгипетські фараони застосовували для залякування таку карательну санкцію, як штучний голод – пересипали канали, великі території постигала засуха, наступав голод, а з ним жах цілих поколінь. Як наслідок, безумовне сприйняття влади фараонів. Епоха великої французької революції породила гільйотину, Радянська влада ефективно повторила, значно вдосконаливши, ці прийоми створивши ГУЛАГ та Голодомор, наслідки якого були жахливими для українського народу, фашисти – Освенцім та Голокост. Нажаль, незважаючи на те, що з тих часів пройшло дуже багато часу, сьогодні в світі відбувається насильство у всіх можливих формах, від тортур – до інформаційного впливу. В умовах постсоціалістичної реальності, коли нівелювалася двох полюсність на геополітичному просторі, і чітко проявилася нова політика, що будується на

домінуючих принципах метафізики та політичних технологій, прояви тероризму та глобальної терористичної діяльності потребують всебічного філософського аналізу. Власно, події 11 вересня треба інтерпретувати як передвістя нової епохи у цивілізаційному прогресі, реперну точку, яка символізує апогей періоду нового глобального протистояння, його силової фази – точніше війни. Витоки цієї війни треба шукати у боротьбі за контроль над енергоресурсами євразійського блоку, який розташований у так званому «стратегічному еліпсі» - від Азербайджану через Туркменістан і Казахстан до Саудівської Аравії, Іраку, Кувейту і персидської затоки. Саме в цьому регіоні й відбувається так звана «війна з тероризмом».

Якщо традиційний тоталітаризм, який вбачають феноменом двадцятого століття, спрямований на переробку людської сутності, тоталітаризм двадцять першого сторіччя ставить задачу повної переробки і трансформації соціальних систем у відповідності до шаблонних ідеологічних установок з особливим типом політичного строю, відповідним чином уніфікованим, зведеним до середньостатистичного, що важливо, з відповідним відношенням до міждержавних силових структур та військових блоків, що використовуються в політичних цілях. Таким політичним режимам зручніше нав'язувати алгоритм соціального управління, що генерується державами-домінантами та глобальними соціальними альянсами. Логічно припустити, що неприйняття цього алгоритму породжує протилежне за сутністю явище – організований опір, однією з популярних форм якого є міжнародний тероризм.

Історія терору, або тероризування, як специфічної форми політичних репресій та метод політичної боротьби починається з глибини віків. Терор, як різновид управлінського впливу на соціальну систему, відомий з тих часів, коли такі системи організувалися, власно тоді, коли вони формувалися, оскільки керованість – одна з ознак соціальної системи. Терор в однаковій мірі присутній при будь якій формі організації суспільства, як специфічний прийом нав'язування або примусу до сприйняття управлінських алгоритмів. Такий управлінський прийом присутній і демократії і авторитаризму. Навіть можна стверджувати, що сучасна демократія є цивілізованою формою терору – оскільки присутній елемент примусу меншості до виконання правил, встановлених більшою.

Управління в будь якому розумінні передбачає примус, як керуючий вплив, та формалізацію такого примусу через відповідні правові норми. Стосовно соціальних систем, управління однозначно передбачає наявність відповідної реакції на такий вплив, яка може бути як позитивною, тобто соціальна система та її підсистема, що такий вплив генерує знаходяться у стані стійкої рівноваги, тобто

безконфліктного існування. Такий стан може бути охарактеризований як гомеостазис. Неприйняття алгоритму соціального управління соціальною системою може провокувати соціальний конфлікт, який породжує різні форми опозиційної діяльності, як правило, протестно-екстремістські, у тому числі й терористичну діяльність. Терор, у даному розумінні, є спосіб нав'язування алгоритму соціального управління, або його окремих елементів. При цьому, слід це підкреслити, дані дії в межах конкретної соціальної системи декларуються як правові. Відповідно й боротьба з опозиційною діяльністю, в тому числі й з терористичною, проводиться за умови наявності відповідної правової регламентації. Прикладів такої діяльності можна навести безліч, оскільки нам довелось відчути на собі всі тяготи та негаразди радянської та пострадянської політичних систем. Слід відмітити закономірність – чим активніше використовуються системи примусу, тим вірогідніше активність опозиційної діяльності, результатом дій якої може бути руйнація політичного строю з повною заміною алгоритму соціального управління. Тут ми маємо ситуацію, коли колишні опозиціонери, іноді й терористи, або інші суб'єкти терористичної діяльності займають місце правлячої еліти та змінюють алгоритм управління, іноді використовуючи систему примусу, навіть найжорстокішу за існуючу, яка діє в межах правового поля.

Взаємозв'язок понятій «террор» та «терроризм» очевидний. Обидва походять від лат. terror — страх – застосування сили або загроза її застосування в політичних чи економічних цілях, що проводить сильна сторона по відношенню до слабкішої, при цьому, термін «застосування сили» у епоху інформаційного суспільства не завжди означає насильство фізичне. У теперішній час формою застосування сили є припис або норма права, невиконання якої тягне примусове обмеження або стягнення, тобто кінцевою метою є вплив на підсвідомість індивіда з метою його сприйняття тієї чи іншої норми права. Наприклад – норма про заборону публічного вживання алкоголю в США, за якою були притягнуті до відповідальності знаменитості ефективно діє ще й тому, що за допомогою засобів масової інформації цей факт публічного покарання – фактично примусу, доведено до кожного члена суспільства. Це масований інформаційний вплив, метою якого залякування населення. Й суттєво не важливо, яка ступінь покарання – штраф, примусові роботи, або електричний стілець – мету досягнуто. Саме тому, справедливіше вкладати в зміст цього поняття, особливо в контексті соціального управління, саме здатність примусу до виконання тієї чи іншої норми через нав'язування віртуального страху перед відповідальністю за її невиконання. Терор – інформаційна категорія, й означає, насамперед, управлінський прийом,

метою якого є осмислене відчуття ступеню відповідальності за ще не скоєний поступок у більшості представників соціальної системи під впливом прикладів публічного покарання тих, хто такий поступок скоїв.

На геополітичному рівні терор – примус до виконання правил, що встановила більшість (читай - сила), точніше відчуття можливості - віртуальний страх бути покараним на прикладі окремих держав або політичних систем. Сучасні дослідники форм політичного правління ревізують понятійний апарат, шукаючи пояснення результатам їх трансформацій. Якщо раніше політичні системи, які важко було назвати демократіями відносили до авторитарного, або тоталітарному типам, то сьогодні, після падіння соціалізму, все частіше говорять про «делеговані» демократії, «дефективних» демократіях або «гібридних» системах, і, відповідно, псевдо режимах. Слід констатувати, що під час опису еволюції державних форм управління застосовується славнозвісна тріада – демократія – авторитаризм – тоталітаризм, відповідно до якої деякі режими, по суті авторитарні, подаються як демократичні, посттоталітарні – в авторитарні, якщо взагалі не в демократичні. На тлі масштабної геополітичної трансформації, поняття терору та тероризму, особливо в контексті використання державних (в межах соціальної системи) та міжнародних (між системних) засобів примусу, які в більшості випадків визначають соціальну значимість таких режимів, потребують сутнісного ревізування.

Терор, як соціальний процес, або конкретна дія, повинний мати антитезу, діалектично протилежну дію, або соціальний процес, адекватний по функціональному або смисловому значенню, та спрямований у протилежному напрямку інформаційний вплив. При цьому, аудиторія, на яку спрямовано цей інформаційний вплив та ж сама. У нашому випадку - це форма протесту на алгоритм соціального управління, який саме й передбачає терор, як управлінський прийом. Сучасна наукова думка описує цей процес як семантичне навантаження словом «тероризм», що на мою думку є не істинно.

Поняття антитерор більш підійшло б до характеристики такого дійства, але традиційно цим словом позначається інша дія – протидія особам, які скоюють індивідуальні терористичні злочини, тобто звуться терористами. Тому логічно застосувати термін – терористична діяльність, тобто сукупну терористичну діяльність в межах окремої соціальної системи яку спрямовано на зміну або примусову корекцію алгоритму соціального управління, що застосовується в межах даної системи. При розгляді понять терор та терористична діяльність не слід обмежувати границі соціальних систем тільки державними та міждержавними рівнями. Стосовно соціального управління, ці поняття можуть

бути застосовані для будь яких соціальних систем, в яких, або між якими існують інформаційно-управлінські відносини. При цьому, використання сили системою, або її часткою, що наділена владою, відповідно й опозиційно налаштованою частиною, формують уявлення про окремий соціальний процес – який складається з двох діалектично протилежних соціальних процесів. Узагальнюючою назвою для якого, за певною логікою, і має бути слово «тероризм».

Слово «тероризм» сьогодні доволі поширено, при цьому узагальненого пояснення не має. В світі існує понад сотні різноманітних дефініцій, більшість яких використовуються у правовому полі для опису та кваліфікації конкретних протиправних дій. "Загальна дефініція тероризму не існує і не буде знайдена у найближчому майбутньому. Проте абсурдно стверджувати, що без неї неможливо досліджувати тероризм". Навряд чи існує якесь інше поняття у політиці, яке викликає стільки суперечок, як поняття "тероризму". Причина не лише у "природі явища", тобто у різноманітних формах тероризму, його видозмінності та таємницях, якими він оточений. На нашу думку, використання поняття «тероризм» з метою формального опису певної філософської категорії є доречним та вдалим, оскільки у поєднанні з теорією соціального управління, соціально – філософська дефініція тероризму набуває універсальних властивостей, та визначає сутність процесу, пов'язаного із зміною або примусовою корекцією алгоритму соціального управління із використанням феномену віртуального страху. При цьому необов'язково ці дії є протиправними та пов'язані з фізичним насиллям. У даному контексті, використання дефініції тероризму – як філософської сутності соціального процесу, дозволяє відійти від заангажованості правового тлумачення, оскільки воно залежить від характеристик політичного режиму, який це правове поле генерує.

Соціологічна парадигма поняття «тероризм» – система поглядів (вчень) щодо можливості, або не можливості зміни або примусової корекції алгоритмів управління соціальних систем (наприклад, трансформації політичних систем) за допомогою впливів, які визначаються суспільним резонансом, породженим конкретною дією, або загрозою такої дії, з метою залякування та деморалізації соціальної системи (громадянського суспільства – як окремий випадок). Характерними ознаками, що дозволяють відрізняти тероризм від кримінального злочину є, по-перше, відношення до – політики, питань влади, тобто алгоритму соціального управління та механізмам його реалізації; по-друге, наявність інформаційного впливу на всю соціальну систему, наслідком якого є формування віртуального страху, фобій, деморалізація тощо, що є додатковим важелем для тиску на керуючу систему. Доречи, треба констатувати той факт, що керуюча

система досягає такого ж результату у формуванні віртуальних фобій при реалізації політики терору простим декларуванням правових норм та ступеню відповідальності за їх порушення. Нажаль, боротьба з тероризмом за сучасними стратегіями, що будуються на принципі «насильством по насильству» дуже боляче обходиться людству – число загиблих та постраждалих від світової антитерористичної кампанії постійно зростає.

Категорія причинності є однією з провідних у науковому дослідженні будь яких явищ матеріального світу. Вивчаючи тероризм, дуже важливо суттєво визначити предмет досліджень, тобто описати його сутність, причино-наслідкові зв'язки, оскільки розуміння процесу формування теророгенності соціальних систем - запорука ефективної протидії. Включення в сферу наукових інтересів соціально-філософського аспекту боротьби із тероризмом, дозволить оптимізувати існуючі стратегії боротьби з тероризмом, перенести центр тяжіння у площину виявлення, попередження та нейтралізацію соціальних умов, що сприяють терору та терористичної діяльності.

Теоретична модель безпеки конструюється на основі класифікації загроз внутрішніх і зовнішніх, сильних і слабких, що діють в різних сферах діяльності суспільства. Вона має враховувати усі чинники в комплексі існуючих загроз – так звані теророгенні фактори. Причому, як правило, приймаються до уваги і обставини, які прямо або побічно сприяли виникненню негативних явищ, конфліктів і криз локального або масштабного характеру.

В основі концептуальної моделі профілактики тероризму знаходиться цільова функція - визначення умов, при яких соціальний конфлікт буде дозволений насильницьким шляхом із застосуванням терористичних методів. Рішення цієї функції припускає виявлення й оцінку стана механізмів, що визначають процес розвитку тероризму як елемента еволюційного процесу соціальної системи.

Базовим науковим підгрунттям дослідження загроз терористичного характеру є теророгенез. Багатостадійний процес зародження, формування і розвитку тероризму, або теророгенез (від лат. терор - страх, від грецької ґенез – походження) – сукупність історичних, соціальних, юридичних, кримінологічних та інших процесів, що відбуваються в суспільстві, які визначають походження й історико-еволюційне формування тероризму. Базовим у понятійному апараті теророгенезу є поняття теророгенного фактора .

Тероризм, як вже з'ясовано, виникає в результаті детермінації (модуляції) умов виникнення і протікання конфлікту зовнішніми впливами (необхідні і достатні умови). У загальному випадку, макросередовище будь-якої соціальної

системи можна уявити у вигляді сукупності факторів, що визначають її стан. Фактор (від лат. facio- роблю) - умова, рушійна сила, причина якогось явища. Отже, теророгенні фактори - це умови та причини що провокують тероризм або визначають його прогрес. Можливість настання наслідків прояву або реалізації теророгенного фактору вигляді терористичної діяльності становить сутність поняття загрози терористичного характеру.

Беручі до уваги базове тлумачення поняття загрози національній безпеці, поняття загрози терористичного характеру – це наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України унаслідок скоєння терористичного акту.

Під загрозою терористичного характеру розуміють потенційні дії або події, які прямо чи опосередковано сприяють виникненню терористичній діяльності.

Проблема розпізнавання загроз терористичного характеру із використанням сучасних інформаційних технологій потребує подальшої поглибленої розробки. Найбільше прийнятний, із огляду на можливість реалізації в системах моніторингу метод розпізнавання загроз терористичного характеру – метод експертних оцінок. Цей метод прогнозування заснований на припущенні, що на основі думок експертів можна емпірично описати й аксіоматично прогнозувати стан функціональних параметрів, у першому наближенні побудувати адекватну модель майбутнього розвитку об'єкта прогнозування. Формалізований набір ознак загроз терористичного характеру може мати визначену їхню кількість, що дозволяє (на думку експерта) із визначеною достовірністю прогнозувати можливу теророгенність наслідків. На наш погляд, такими ознаками можуть бути дві групи:

– об'єктивні: конфліктність ситуації як наслідок впливу того або іншого фактора на середовище; пряма або опосередкована, явна чи прихована можливість насильства при вирішенні даного конфлікту, і т.п;

– суб'єктивні: загальна політична та економічна обстановка в країні і за її межами; курс зовнішньої і внутрішньої політики, динамізм її реформування; реакція на законодавчі акти, стан і динаміка змін правового поля; наявність рушійних сил (терористична орієнтація систем, груп, особистості) тощо.

Як відомо, за певних умов (в разі неможливості розв’язання сутності протиріччя) соціальний конфлікт може призвести до насильства у суспільстві. Одним з виходів з такого конфлікту є застосування тактики тероризму. Тому для діяльності державної системи боротьби з тероризмом виявлення загроз терористичного характеру є основним етапом організаційно-профілактичної діяльності.

Соціальна система характеризується наявністю множини теророгенних факторів які й формують загрози терористичного характеру. Розрізняючи конкретні види терористичної діяльності за різноманітними основами: за формою, засобам здійснення, історичним, національним, релігійним, географічним і іншим особливостям, за окремими елементами структури діяльності, а також і за іншими ознаками, можна виробити практично безкінечний ряд видів загроз терористичного характеру. Це різноманіття має під собою реальну основу – різноманіття конкретних проявів тероризму на практиці, і представляє теоретичний інтерес як специфічна особливість явища. При цьому, ряд теророгенних факторів буде на порядок вищим.

Варто нагадати, що якщо причини і цілі терористичної діяльності – категорії реальні і конкретні, то її мотивація в повному обсязі рідко усвідомлюється діючим суб'єктом і в значній частині присутня на несвідомому рівні. Тому, при усій важливості психофізіологічного і біологічного аспектів дослідження терористичної діяльності, результати, що виявляються в процесі їх аналізу не можуть бути використані як параметри для типологічної класифікації в межах моделювання теророгенності соціальних систем, але мають бути опосередковано враховані у експертному висновку щодо ступеню захищеності від терористичної загрози.

Достовірна оцінка стану захищеності суспільства від проявів тероризму може проводиться лише на підставі постійного моніторингу загроз терористичного характеру (під загрозою терористичного характеру розуміють потенційні дії або події, які прямо чи опосередковано сприяють виникненню терористичній діяльності).

Проблема розпізнавання загроз терористичного характеру із використанням сучасних інформаційних технологій потребує подальшої поглибленої розробки. Технологічно виявлення загроз терористичного характеру являє собою процес, при якому, на підставі аналізу численних характеристик стану соціального середовища – факторів, визначаються ті, що провокують при визначених обставинах вирішення конфліктної ситуації методами тероризму.

Для регулювання рівня загроз використовується спеціальний інструментарій, основу формування якого становить класифікація загрозливих факторів та, як результат,визначається оцінка ступеню захищеності конкретного об’єкта від вказаної загрози терористичного характеру.

Висновки.

З урахуванням сучасного стану розвитку технологічних прийомів інформаційного протистояння, перспективними є соціально-інформаційні, тобто

такі, що віддають перевагу застосуванню активних заходів впливу на перебіг подій шляхом цілеспрямованого впливу на алгоритм соціального управління та механізми його позиціонування у підсвідомості членів громадянського суспільства. Цільовою функцією таких технологій є формування й реалізація (на підставі результатів моделювання та прогнозування) спеціальних інформаційних операцій зі сприяння державним органам та громадським організаціям в організації цілеспрямованої системної роботи зформування та позиціонування концепцій (стратегій) протидії тероризму на всіх рівнях інформаційного простору.

Технологічно виявлення загроз терористичного характеру являє собою процес, при якому на підставі аналізу численних характеристик стану соціального середовища - факторів визначаються ті, що провокують при визначених обставинах вирішення конфліктної ситуації методами тероризму. Тому фактори, що провокують конфлікт, можна вважати потенційно теророгенними. Ступінь їх небезпеки характеризує такий критерій як «теророгенний ефект» - якісна характеристика ступеня впливу того або іншого теророгенного фактора на можливість терористичного прояву. Теророгенний ефект визначається як ступінь співвідношення теророгенного фактора і норми, що діє в конкретній соціальній системі і є основною інструментальною характеристикою терористичної загрози.

Семінарське заняття 1.3.1. Сутність механізму управління теророгенністю соціальних систем із використанням проактивних технологій.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про тероризм як інформаційну технологію та проактивні технології боротьби з ним

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Мета, завдання і функції технології управління теророгенністю.
2. У чому полягає зміст інноваційного та проактивного менеджменту в сфері управління теророгенністю соціальних систем.

Матеріали до дискусії

Загальні закономірності управління теророгенністю соціальних систем

Загальновизнаного визначення управління поки не існує, хоча інтуїтивне уявлення про нього має цілком визначений зміст. Основна складність точного

формулювання цього поняття полягає в тому, що управління застосовується до різноманітних життєвих ситуацій, щораз змінюючи свої критерії, цілі і методи. Так, можна розрізняти управління суспільством у цілому, його складовими на рівнях матеріального виробництва, нематеріальної сфери, процесами і явищами. Ці рівні можна розглядати як системи різноманітних рангів. Кожна організована (а отже, керована) система підпорядкована закономірностям свого рангу, водночас на неї впливають параметри систем більш високих рангів, у які вона включена. Структура і побудова процесів управління мають в організованих системах будь-яких рангів риси подібності. Це пояснюється тим, що процес управління завжди становить собою інформаційний процес. Надалі під управлінням розуміється цілеспрямований інформаційний вплив однієї системи на іншу, яка прагне змінити функціонування цієї системи в напрямі, визначеному критерієм цілі.

Розглядаючи будь-яке, у тому числі соціальне явище як об’єкт управління, спостерігається закономірне застосування кібернетичних підходів і методів дослідження, заснованих на їх принципах, наприклад правової кібернетики і правової інформатики. Оскільки правова кібернетика покликана обслуговувати своїми способами та методами потреби не тільки конкретних юридичних наук, а й юридичної діяльності в цілому, застосування її методів у процесі вивчення тероризму досить логічне. Тероризм правомірно відносити до класу групових об’єктів (соціальних систем) підвищеної складності. Поняття «тероризм як система» докладно розкрите в роботах В. В. Крутова. Зокрема він стверджує, що об’єкти та суб’єкти терористичної діяльності мають основні ознаки відкритої, складної, динамічної функціональної системи, що безупинно змінюється та еволюціонує (розвивається). Водночас будь-яка криміногенна система, у тому числі сучасний тероризм, незважаючи на досить високий рівень внутрішньоструктурної організованості, в принципі, належить до систем із значним ступенем ентропійності: їх функціональна результативність завдяки своїй антисоціальній спрямованості значною мірою залежить від випадкових процесів, зумовлених, наприклад, переважною значимістю суб’єктивного чинника як у цілевизначення, так і в практичній реалізації дій. Багато властивостей таких систем мають імовірнісний, стохастичний характер.

Сучасний тероризм, розглянутий як деяка цілісна криміногенна система, складається із взаємодіючих і взаємозалежних підсистем і елементів різноманітної ієрархічної підпорядкованості.

Мікросистемою у даному випадку є сукупність причин і умов для здійснення конкретних терористичних дій. На наш погляд, групи або категорії

терористичних проявів, що класифікуються за різноманітними основами, доцільно розглядати як підсистеми. Макросистемою у цьому випадку треба вважати сукупність причин і умов виникнення тероризму як протиправного явища в суспільстві в цілому.

Тероризм як криміногенна цілісність належить до так званих відкритих систем, що взаємодіють із системними проявами, які органічно властиві соціальному життю: соціально-політичними, соціально-економічними, соціально-культурними і т.п. Саме це зумовлює життєздатність тероризму й ускладнює проблему забезпечення ефективної протидії.

Система, яка розглядається, володіє також властивостями саморегуляції. При недостатньо уважному відстеженні її фактичного статусу в проявах системних взаємодій і запізнілого реагування, вона може еволюціонувати за законами внутрішнього системного розвитку. Це, у свою чергу, може представляти безсумнівну загрозу для державної безпеки в цілому.

Кожній функціональній соціальній системі, у тому числі тероризму властива специфічна структура, що становить собою не що інше, як „скелет, організовану будову, внутрішню архітектоніку... тієї або іншої субстанціональної цілісності". З ускладненням соціальних систем, що аналізуються, підвищенням рівня їх диференціації ускладнюється і структура, організація цих систем, і навпаки.

Поняття тероризму як системи ширше за поняття системи в звичному розумінні правової кібернетики. На наш погляд, визначення академіка П. К. Анохіна, що явно відрізняється від усіх, мабуть, наявних у відомій нам літературі, найбільш повно відбиває специфічні особливості в системній оцінці тероризму: „Системою можна назвати тільки такий комплекс вибірково залучених компонентів, у яких взаємодія і взаємовідносини набувають характеру взаємосприяння компонентів на одержання фокусованого корисного результату".

Зв'язок між керуючою і керованою системами здійснюється за допомогою інформації. Можна виокремити прямий і зворотній керуючі інформаційні потоки. Прямий – інформація, що надходить з керуючої системи до керованої і є основою для вироблення управлінських рішень. Зворотний – інформація, що надходить від керованої системи до керуючої та повинна враховуватися для корекції управлінських рішень. Прямий потік може бути поданий у вигляді сукупності норм і правил, зворотний – прав і свобод. Роль носія інформації для обох потоків виконує інформаційна система суспільства. Ступінь інформатизації суспільства, а саме здатність об'єктивно й у найкоротший термін інформувати велику кількість населення і визначає ступінь ефективності тероризму.

Індикатором роботи системи соціального управління є реакція керованої системи на керуючий вплив. Наявність соціальної напруги свідчить про необхідність корекції. При нормальному алгоритмі соціального управління керуюча система коригує керуючий вплив з урахуванням реакції керованої системи, соціальна напруга автоматично знімається. У випадку збоїв напруга переростає на соціальний конфлікт. За наявності певних необхідних і достатніх умов імовірність переходу подібного роду соціального конфлікту в стадію тероризму зростає.

Терор і тероризм, незважаючи на істотні принципові розбіжності, на наш погляд, мають загальні корені – вони є завершальною фазою соціального конфлікту, викликаного недосконалістю системи соціального управління суспільством. Процес переростання соціального конфлікту на насильницьку фазу визначається сукупністю властивостей цивільного суспільства і характеристик конфліктуючих сторін. З огляду на ставлення суспільства до проблеми тероризму, визначаються цілі боротьби та встановлюються критерії оцінки.

Першою необхідною умовою здійснення управління є наявність причинно-наслідкових зв’язків між елементами системи. Тероризм як соціальна система не може існувати ізольовано від оточуючого середовища, тобто інших соціальних систем. Мотивація тероризму й активність терористичної діяльності залежить, від умов соціального середовища. Конкретніше, причинно-наслідкові зв’язки тероризму розглядались раніше. Проте це необхідна, але недостатня ознака системи управління.

Іншою необхідною умовою здійснення управління є динамічність системи. Система має бути рухливою, спроможною переходити з одного стану на інший. Якщо система має єдиний стан, то про жодне управління і йтися не може. Тероризм – складна динамічна система. Іноді динаміка її прогресування настільки велика, що навіть найдосконаліший механізм контролю стабільності не в змозі відстежити динаміку прогресу, не говорячи про попередження. Водночас і динамічність системи ще не є достатньою умовою можливості управління. Для управління ще необхідний такий параметр, шляхом впливу на який можна було б змінювати хід перетворень. Корекція умов соціального середовища – одна з функцій держави – реалізується, насамперед, шляхом регулювання суспільних відносин. Усі функціональні системи регулювання суспільних відносин, елементи та підсистеми, що їх складають, розташовані певним чином у встановленому порядку. Це означає, що їм властива визначена множинність структур. Елементом дискретизації суспільних відносин, елементарною структурою нами визначено фактор – умова, рушійна сила, причина якогось явища.

Можна, наприклад, умовно розглянути механізм факторного регулювання суспільних відносин на рівні окремого фактора суспільних відносин (наприклад, теророгенного фактора) як відносно простого, односистемного утворення. Проте механізм регулювання суспільних відносин на рівні сукупності чинників містить у собі значну кількість простих підсистем і тим самим виступає в якості багатосистемного утворення. Вершиною багатосистемності є механізм регулювання суспільних відносин на рівні суспільства, який вбирає в себе всю кількість факторів, що зумовлюють суспільні відносини, засоби впливу, правові зв'язки, акти поведінки суб'єктів і т.п.

У результаті утворюється визначена ієрархія цілісних функціональних факторних утворень (систем), що створюють певну структуру суспільних явищ і процесів. Під час управління соціальні системи переходять з одного якісного стану на інший, і тим самим реалізують цільову функцію.

Такою важливою умовою здійснення управління є спроможність системи на значні енергетичні або просторово-тимчасові зміни під впливом малих змін, тобто система повинна мати підсилювальні властивості стосовно керуючого параметра (сигналу). Саме такою властивістю володіє сучасне суспільство. Тактика терору ефективна тому, що використовує саме цю властивість. Характерною ознакою тактики тероризму є протидія меншості з переважною більшістю. На тлі загального страху народжується паніка, що багаторазово посилює ефект, дозволяє терористам диктувати умови. Підтримка терористів або терористичної тактики більшістю членів суспільства сприяє підвищенню ефективності терористичної діяльності. Прикладом може бути історія партизанських і народно-визвольних рухів. Отже ознаками систем управління є: організованість, детермінованість, динамічність, наявність керуючого параметра і підсилювальних властивостей. Крім цих загальних вимог, що висуваються до будь-якої системи, до систем кожного типу висувають ще й специфічні вимоги, зумовлені природою і призначенням систем. Усе сказане характеризує управління з огляду на його форми, а форма визначається змістом. Зміст процесу управління характеризується головним чином метою, заради досягнення якої воно здійснюється. Низка авторів вважає, що метою управління є гомеостазис, тобто врівноваження системи з зовнішнім середовищем, яке змінюється, зберігання параметрів системи через протидію руйнівним параметрам середовища. В реальних системах процес управління конкретизується й у нього включається сукупність дій, спрямованих на досягнення цілі.

Інформаційні технології покликані забезпечити життя на Землі з дотриманням інтересів держав в умовах багатополярного світу без конфліктів,

погроз, злочинів і кримінальної діяльності, без тероризму і транснаціональних організованих злочинів, без торгівлі людьми, зброєю і наркотиками. Водночас, ці технології породили порок, характерний для інформаційного суспільства, – віртуальний страх, що широко застосовується як засіб управління суспільством.

За своєю сутністю тероризм – явище, засноване на використанні інформаційних технологій, здатних масово породжувати віртуальний страх. В основі криміналістичної характеристики тероризму лежить інформаційна складова як основна особливість, що характеризує даний тип злочинів. Дуалізм інформаційної ознаки тероризму полягає в тому що, по-перше, тероризм використовує суспільний (інформаційний) резонанс на основі віртуального страху, що може бути викликаний будь-яким злочином, по-друге, по суті тероризм призначений для рішення інформаціологічної проблеми – корекції алгоритму управління.

В основу інформологічної концепції протидії тероризму покладено принцип універсальності інформації. Для розв'язання проблеми недостатньо лише бажання. Необхідні певні знання, вірогідність яких визначається якістю й обсягом інформаційних потоків. Насамперед, необхідно ретельне вивчення й аналіз причинно-наслідкових зв'язків, наукове обґрунтування необхідних і достатніх умов виникнення тероризму як складного соціального явища, того, що визначається поняттям «теророгенез».

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується додатково дослідити питання:

1. Загальні уявлення про соціально-інформаційні технології.
2. Тероризм та інформаційних простір. Уражаючий фактор тероризму.
3. Віртуальна реальність як поле діяльності терористичних впливів.
4. Тероризм як інформаційно-маніпулятивна технологія. Сутність та особливості протидії.

Література:

Самостійна робота 1.3.1. Теоретичні моделі тероризму в сучасних стратегіях управління антитерористичною безпекою.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання слухачів про теоретичні моделі тероризму в сучасних стратегіях регулювання теророгенності соціальних процесів та систем

Питання та методичні рекомендації:

1. Огляд типових моделей тероризму як складного соціального процесу.
2. Принципи структурно-факторного моделювання теророгенності складних соціальних систем.
3. Приклади використання теоретичних моделей в антитерористичній діяльності.

Методичні рекомендації:

Розгляд означених питанн передбачає наявність у слухачів елементарних знать з теорії моделей та системного аналізу.

Література:

Самостійна робота 1.3.2. Базові концепти моніторингу загроз терористичного характеру.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання слухачів про моніторинг та прогнозування теророгенності соціальних процесів та систем.

Питання та методичні рекомендації:

1. Особливості моніторингових технологій в управлінні соціальними процесами та системами.
2. Сутність та складові моніторингу тероризму як соціального процесу

Методичні рекомендації:

1. Розгляд першого питання передбачає аналіз особливостей моніторингових технологій в управлінні соціальними процесами та системами.
2. У другому питанні необхідно зупинитись на структурно-функціональній моделі моніторингу теророгенності складних соціальних процесів і систем.

Література:

Практичне заняття 1.3.1. Ризики та загрози терористичного характеру. Принципи формування реєстру загроз терористичного характеру.

Мета заняття: поглибити та закріпити практичні навички здобувачів вищої освіти по виявленню та обробці інформації про ризики та загрози терористичного характеру.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується опрацювати:

1. Загальне уявлення про моніторинг загроз терористичного характеру.
2. Практика формування реєстру загроз терористичного характеру Штабом АТЦ.

Література:

Тема 1.4. Особливості інформаційно-управлінської діяльності під час проведення антитерористичних заходів.

Лекція 1.4.1. Антитерористична політика в Україні, державна безпека та антитерористичний менеджмент.

В умовах широкомасштабної агресії з боку рф проблеми забезпечення національної безпеки й усіх її складових традиційно перебувають серед пріоритетних напрямів державно-правового регулювання. Антитерористична, як і будь-яка інша безпекова, політика спрямована на досягнення стратегічних цілей: збереження цілісності та стійкого стану системи (у цьому випадку соціальної), стійкого розвитку суспільства, підвищення якості алгоритмів соціального управління, як наслідок, покращання рівня життя, стану здоров'я тощо. Це можливо тільки при здійсненні оптимальної антитерористичної політики і, на додаток до боротьби з тероризмом, ще й постійному моніторингу, послідовному зниженні ризиків та загроз терористичного характеру, готовності цивільного населення до їхнього настання та ліквідації наслідків. Антитерористична політика в сучасних умовах має розглядатись як інтегрований чинник соціально-політичного розвитку України, що сприяє виходу з політичної та гуманітарної кризи.

Серед структурних елементів правової системи важливе місце належить правовому регулюванню. У юридичній літературі сформувалося певне розуміння суті правового регулювання, незважаючи на різні підходи щодо його визначення.

Правове регулювання антитерористичної безпеки передбачає впорядкування, юридичне закріплення та охорону суспільних відносин, що впливають на теророгенність суспільства, шляхом застосування правових засобів. Сферою правового регулювання антитерористичної безпеки є ті суспільні відносини (економічні, політичні, культурні, національні, релігійні та інші), що потребують правового впливу для зменшення ризику реалізації загроз терористичного характеру. В економічній сфері – це відносини, пов'язані з формуванням економічного та технологічного потенціалів терористичних угруповань, фінансуванням терористичної діяльності та ін.; політичній сфері – правове закріплення плюралістичних форм та методів здійснення влади, формування демократичних інститутів, можливостей оптимальної корекції алгоритмів соціального управління та політичного врегулювання кризових явищ соціального характеру; соціальній сфері – формування соціальної політики, спрямованої на задоволення інтересів конкретної людини в галузі освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення та інших сферах.

Правове регулювання відрізняють від правового впливу. Останній здійснюється в різних сферах суспільного життя, знаходить відображення в інформаційній, виховній та інших ролях права та має переважний статус у формуванні антитерористичної безпеки. Правовий вплив – це результативний, нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини за допомогою власне правових засобів (норм права, правових відносин, актів застосування права) та інших правових явищ (правосвідомості, правової культури, правових принципів, правотворчого процесу). Правовий вплив формується не тільки за допомогою таких засобів, як норми права, а й залежить від тієї правової культури, яка сформувалась у певному суспільстві, включає в себе не тільки правові засоби впливу на суспільне життя, а й інформаційні: психологічні (правові стимули та правові обмеження), виховні, ідеологічні (підвищення рівня правової культури, формування прогресивних, цивілізованих правових ідей, принципів тощо) та інші.

Правові вимоги щодо забезпечення антитерористичної безпеки різноманітні за своїм змістом і торкаються нормативно-правового регулювання майже всіх видів діяльності. Раціональною є навіть перспектива визнання права антитерористичної безпеки як самостійного напряму, яке слід розглядати як:

1) комплексний міжгалузевий інститут;

2) різновид правовідносин, тісно пов'язаний з різними сферами правового регламентування антитерористичної діяльності;

3) принцип антитерористичного права;

4) об’єкт правового регулювання антитерористичного права як складова національної й транснаціональної безпеки;

5) міждисциплінарний напрям науки антитерористичного права й теорії безпеки, покликаний захищати життєво важливі інтереси людини, суспільства й держави.

Антитерористична безпека являє собою соціоантропогенну та наукову реальність, є об’єктом дослідження різних наук (природничих, соціальних, юридичних, технічних, військових та ін.), оскільки охоплює складний комплекс взаємозв’язків людини з навколишнім соціальним та природним середовищем. Антитеророристична безпека – категорія соціальна, притаманна людському суспільству, формується в межах складних суспільних відносин, що регулюються правом. Таким чином, антитерористична безпека повинна мати певні правові форми.

Антитерористична безпека як правова категорія не має тлумачення в юридичній науці і може розглядатись у двох аспектах. По-перше, як суб’єктивна категорія, зокрема в процесі реалізації суб’єктивного права громадян на антитерористичну безпеку шляхом регулятивного та охоронного методів. По-друге, як об’єктивно існуюча система правового забезпечення антитерористичної безпеки, за допомогою якої регламентується протидія терористичній діяльності, режим захисту об’єктів можливих терористичних посягань, попередження загроз терористичного характеру та пов’язаних із ними небезпек для населення, промислових і природних об’єктів.

Загальна концепція нормативного регулювання заходів антитерористичного захисту передбачає розроблення та впровадження певної кількості нормативних документів на рівні елементів (об’єктів) стандартизації – стандартів (стосовно вимог до об’єктів капітального будівництва, систем безпеки об’єктів критичної інфраструктури), технічних умов (інженерних комунікацій, засобів захисту, видів транспорту тощо), норм усталеної практики (настанови, правила, зводи правил) відповідно до державних стандартів України та практики Європейського Союзу.

Стандарти, кодекси усталеної практики та технічні умови мають чинність відповідно до рівнів суб’єктів стандартизації, установлених законодавством. Залежно від об’єкта стандартизації, положень, що містить документ, та процедур надавання йому чинності розрізняють такі нормативні документи: стандарти, технічні умови, кодекси усталеної практики (настанови, правила, зводи правил).

Детально розглянемо останні, оскільки питання розроблення стандартів та технічних умов дещо виходить за межі нашої компетенції.

Антитерористичний менеджмент можна розглядати як ефективне управління державною системою боротьби з тероризмом та її субєктів для отримання ефективного використання наявних ресурсів в інтересах забезпечення антитерористичної безпеки держави. Антитерористичний менеджмент можна розглядати як науку і як організацію управління, а також як процес прийняття управлінських рішень.

Види Антитерористичного менеджменту - це певні сфери управлінської діяльності, безпосередньо пов'язані з вирішенням тих чи інших завдань управління. Серед класифікації антитерористичного менеджменту можна виділити ряд критеріїв.

В основі антитерористичного менеджменту є підготовка та забезпечення антитерористичної захищеності об’єктів можливих терористичних посягань у частині, що стосується особистої та суспільної безпеки. Загальна структура зводу правил (стандартів) які визначають зміст менеджменту передбачає:

– антитерористичну безпеку: загальні вимоги, що формують загальні вимоги до антитерористичної безпеки особи та суспільства;

– антитерористична безпека об’єктів критичної інфраструктури;

– антитерористична безпека будівель, споруд та територій;

– антитерористична безпека інформаційного середовища.

До основних загроз терористичного характеру відносяться:

– терористичні акти щодо об’єктів органів державної влади, державних і громадських діячів, об’єктів політичних партій і громадських рухів, великих об’єктів економіки;

– терористичні акти в місцях масового скупчення людей, проведення культурно-масових та суспільно-політичних заходів;

– терористичні акти в житловому секторі;

– терористичні акти на об’єктах транспорту всіх видів;

– терористичні акти щодо потенційно небезпечних об’єктів;

– виведення з ладу об’єктів життєзабезпечення міста;

– виведення з ладу державної системи управління, систем управління залізничним та авіаційним рухом, міським транспортом, силових ліній електропостачання, засобів зв’язку, комп’ютерних мереж, техніки та інших електронних приладів (електронний тероризм).

Стосовно об’єктів можуть бути реалізовані такі терористичні загрози:

– вибухи як у власне об’єктах, так і в безпосередній близькості від них;

– напад на об’єкти (захоплення, підрив, обстріл тощо);

– викрадення людей і захоплення заручників;

– напад на об’єкти, потенційно небезпечні для перебування в них людей у разі руйнування або порушення технологічного режиму;

– виведення з ладу силових ліній електропостачання, засобів зв’язку, комп’ютерної техніки та інших електронних приладів, систем управління;

– проникнення в інформаційні мережі з метою порушення їхньої роботи;

– застосування хімічних та радіоактивних речовин у місцях масового перебування людей;

– отруєння (зараження) систем водопостачання, продуктів харчування;

– штучне поширення збудників інфекційних хвороб;

– погрози по телефону (телефонний тероризм).

Основними передумовами, що збільшують дію терористичних загроз, є:

– існування в державі терористичних організацій;

– поява нових видів тероризму (інформаційного, техногенного, кібернетичного та ін.);

– розширення спектру видів терористичної діяльності;

– неготовність більшої частини населення до належних дій при скоєнні терористичних актів;

– складність профілактики та виявлення терористичних проявів;

– недосконалість антитерористичного та інших видів (наприклад, міграційного, транспортного, містобудівного) законодавства, що вміло використовується терористами для проникнення на територію і доставки засобів вчинення терористичних актів.

Реалізація зазначених загроз може призвести до:

– великої кількості жертв;

– атмосфери страху;

– великого матеріального збитку;

– істотного збитку міжнародному іміджу України.

Головною метою менеджменту антитерористичної безпеки є збереження життя та здоров’я громадян, майна фізичних або юридичних осіб, державного або муніципального майна, навколишнього середовища, життя або здоров’я тварин і рослин, що знаходяться в цих об’єктах або на прилеглій до них території.

Реалізація зазначеної мети, розроблення і здійснення заходів щодо її виконання повинні проводитися відповідно до основних принципів, зокрема:

– принцип загальної обов’язковості – забезпечення антитерористичної захищеності об’єктів повинно бути обов’язковою функцією відповідних органів державної влади, організацій та установ, різних організаційно-правових форм та форм власності, що орендують приміщення і беруть участь в експлуатації об’єкта, а також кожного громадянина, який перебуває на об’єкті;

– принцип правової обумовленості – забезпечення антитерористичної захищеності об’єктів повинно здійснюватись у суворій відповідності з чинними законодавчими та правовими актами, інструкціями та правилами;

– принцип превентивності – заходи щодо забезпечення антитерористичної захищеності об’єктів організуються насамперед в інтересах запобігання загрозам, здійснюються завчасно в поєднанні з оперативним нарощуванням їхнього обсягу та інтенсивності;

– принцип розумної достатності – заходи щодо забезпечення антитерористичної захищеності об’єктів плануються і реалізуються з урахуванням реальних загроз та економічної обгрунтованості;

– принцип розмежування функцій – забезпечення антитерористичної захищеності об’єктів будується на поділі повноважень між органами державної влади, власниками, організаціями, які беруть участь в експлуатації будівель і споруд, на поєднанні централізму в управлінні заходами з обов’язковим активним управлінням їхнього здійснення в усіх ланках;

– принцип конфіденційності – відомості про технічні і тактичні прийоми, що використовуються при забезпеченні антитерористичної захищеності, а також інформація про стан забезпечення антитерористичної захищеності об’єктів повинні підрозділятися на інформацію загального користування та конфіденційну;

– принцип гласності та достовірності інформації – інформація загального користування про досягнуті рівні антитерористичної захищеності на конкретних об’єктах повинна бути доступною населенню;

– принцип обов’язковості страхування цивільної відповідальності організацій за заподіяння шкоди життю, здоров’ю, майну третіх осіб, навколишньому середовищу в результаті аварії або випадку на об’єктах.

Із метою зниження ризику реалізації загроз на об’єкті повинна бути створена система забезпечення антитерористичної захищеності.

Система забезпечення антитерористичної захищеності повинна забезпечувати реалізацію певних цілей:

а) при повсякденних умовах:

– підтримка заданих умов комфортності життєдіяльності людей, котрі знаходяться в об’єкті;

– виявлення і подальше усунення причин та умов, що сприяють вчиненню терористичних актів;

б) при виникненні або реалізації загроз терористичного характеру:

– завчасне виявлення фактів реалізації погроз або їхнього готування на об’єкті та передачу інформації задіяним службам для вжиття відповідних заходів;

– зниження ризику завдання шкоди життю та здоров’ю людей, майну, а також власне об’єкту;

– організація евакуації або рятування людей з об’єкта;

– мінімізація та (або) ліквідація наслідків проявів тероризму.

Для досягнення зазначених цілей у загальному випадку система забезпечення антитерористичної захищеності повинна вирішувати завдання, спрямовані на забезпечення:

– санкціонованого (контрольованого) проходу (проїзду) осіб (транспортних засобів) на територію об’єкта й у його зону доступу, у тому числі в періоди пікових навантажень;

– запобігання несанкціонованому проникненню порушника в контрольовані зони загального й обмеженого доступу (в окремі функціональні зони, поверхи, приміщення, до критично важливих точок тощо);

– запобігання спробам пронесення й провезення заборонених речовин і предметів, що можуть бути використані порушником для вчинення запланованої акції;

– виявлення змін обстановки, які можуть бути пов’язані з готуванням протиправних дій, у контрольованих зонах, на прилеглій території об’єкта;

– своєчасної передачі інформації в службу безпеки об’єкта та вищу службу безпеки;

– своєчасного реагування на виникнення загрози для запобігання її переходу в надзвичайну ситуацію;

– своєчасного оповіщення людей для їхньої безпечної, безперешкодної та своєчасної евакуації;

– виключення можливості використання порушниками надзвичайної ситуації для проникнення на об’єкт;

– організації об’єктивного контролю дій обслуговуючого персоналу, у тому числі служби безпеки.

Зазначені цілі й завдання досягаються шляхом здійснення взаємопов'язаних дій організаційних структур і застосування спеціальних заходів, превентивних дій, використання технічних систем, підсистем і засобів, що діють протягом усього життєвого циклу об'єкта.

Антитерористична захищеність об'єкта досягається:

– зонуванням прилеглої території та приміщень об'єкта;

– створенням на об'єкті системи забезпечення антитерористичної захищеності;

– організацією оптимальної системи огляду і санкціонованого допуску на об'єкт людей, транспортних засобів та вантажів;

– розробленням єдиних правил експлуатації об'єкта і технічних засобів забезпечення антитерористичної захищеності;

– розробленням раціональної структури і штатного розкладу експлуатуючої організації, у тому числі служби безпеки об'єкта (при необхідності);

– визначенням порядку взаємодії власників, організацій та установ, різних організаційно-правових форм та форм власності, які орендують приміщення і беруть участь в експлуатації об'єктів капітального будівництва, а також кожного громадянина, який перебуває на об'єкті з оперативними службами органів виконавчої влади, органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Основою забезпечення антитерористичної захищеності є:

– належне інженерно-технічне укріплення об'єкта та прилеглої території в поєднанні з обладнанням об'єкта локальною системою безпеки;

– система нормативно-правового супроводу забезпечення антитерористичної захищеності;

– підготовлений персонал служби експлуатації об'єкта;

– комплекс оперативних, організаційних і технічних заходів, спрямованих на забезпечення антитерористичної захищеності.

Система нормативно-правового супроводу забезпечення антитерористичної захищеності створюється з метою розроблення та постійного вдосконалення вимог до орендарів, власників приміщень на об'єктах та інших суб'єктів забезпечення антитерористичної захищеності, а також організації взаємодії при вирішенні питань забезпечення антитерористичної захищеності об'єктів капітального будівництва.

У системі нормативних та організаційних документів, які є підставою для функціонування суб'єктів забезпечення антитерористичної захищеності об'єктів, важливе місце займають загальні і приватні типові інструкції.

Антитерористична захищеність місць масового перебування людей повинна відповідати характеру загроз, оперативній обстановці, забезпечувати найбільш ефективне й економне використання сил і засобів, задіяних у забезпеченні безпеки місць масового перебування людей.

Ступінь загрози вчинення терористичного акту визначається на підставі даних про вчинені і попереджені терористичні акти на території адміністративно-територіальної одиниці України, на якій розташоване місце масового перебування людей. Можливі наслідки вчинення терористичного акту в місці масового перебування людей визначаються на підставі прогнозних показників про кількість людей, які можуть загинути або отримати шкоду здоров'ю.

Комплекс заходів щодо забезпечення антитерористичної захищеності може бути змінений залежно від суспільно-політичної, соціальної та оперативної обстановки, що складається.

Висновки.

Нині, на стику двох століть, людство впритул зіштовхнулося з найгострішими проблемами сучасності, деякі з яких загрожують самому існуванню цивілізації і, навіть, життю на планеті. Тероризм доволі часто відносять саме до таких. З цим не можна не погодитися, оскільки розквіт тероризму хронологічно припадає на період початку процесів світової глобалізації та формування системи глобального управління, який за своєю природою є політичним і стратегічним менеджментом. До його функцій належать вироблення та реалізація найбільш загальних всесвітніх стратегічних рішень. Сучасні центри глобального менеджменту інтенсивно й послідовно створюють відповідну інфраструктуру, здатну завдяки застосуванню новітніх технологій, у тому числі гуманітарних та соціальних, контролювати свідомість і сумлінну поведінку людей. Паралельно цьому завершується реконструкція глобальних структур, спроможних впливати на рішення уряду будь-якої країни. Особлива увага має приділятися оптимізації правового поля, удосконаленню нормативно-правових механізмів соціальної корекції з метою оптимальної протидії тероризму як соціальному процесу. Питання попередження і профілактики злочинності мають велике значення у протидії злочинності і тероризмові та становлять інтерес для владних структур усіх держав незалежно від їх устрою й типу суспільства.

Семінарське заняття 1.4.1. Антитерористичний потенціал єдиної державної системи запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків в Україні.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання слухачів про потенціал, правовий статус, повноваження та взаємодія суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом

Матеріал для дискусії

Розглядаючи антитерористичний потенціал як сукупність ресурсів, раціонально виділити такі його ресурсні складові елементи, як людський (кадровий або акмеологічний, інтелектуальний, мотиваційний), інформаційно-технологічний (організаційний, комунікаційний, науково-дослідний) і матеріально-технічний (фінансовий, виробничий, інноваційний). В свою чергу будь який ресурс можна представити у вигляді сукупності потенціалів його структурних елементів або підсистем.

Розглянемо складові антитерористичного потенціалу.

Інформаційно-технологічний ресурс:

Інформаційний потенціал: відображає інформаційну забезпеченість, ступінь повноти і точності інформації, необхідної для прийняття ефективних інноваційних рішень. Так, вище сказано, що без наявності достовірної та релевантної інформації стає неможливим застосування стратегії постійних нововведень. Найбільш необхідною в контртерористичній діяльності є інформація про оцінки економічної, політичної, правової, соціальної, технологічної, екологічної середовища та т.п..

Комунікаційний: характеризує наявність комунікаційних зв'язків, які відображають рівень визначеності та ефективності взаємодії соціальної системи з елементами зовнішнього середовища, які сприяють реалізації мети терористичної (контр терористичної) діяльності, тобто наявність надійних зв'язків між усіма суб'єктами антитерористичної діяльності.

Науково-дослідний потенціал: відображає наявність створеного резерву результатів науково-дослідних робіт, достатнього для генерації нових знань, здатність проведення досліджень з метою перевірки ідей новацій і можливості їх використання.

Матеріально-технічний ресурс:

Фінансовий потенціал: відображає стан системи ефективного управління фінансами щодо забезпечення стійкої антитерористичної (терористичної) діяльності.

Техніко-технологічний потенціал: характеризує відповідність матеріально-технічного та технологічного стану суб'єктів протидії тероризму (терористичних груп), наявність резервів або можливості їх швидкої отримання, універсальність озброєння, обладнання і технологій, оперативність роботи допоміжних технологічних служб.

Людський ресурс:

Інтелектуальний потенціал: визначає можливості генерації і сприйняття ідей і задумів новацій і доведення їх до рівня технологій, конструкцій, організаційних і управлінських рішень. Це зумовлює наявність фахівців не тільки з високою професійною підготовкою, а можливість очікування нових орієнтованих знань та втілення їх в інновації, які відповідають потребам даного типу діяльності.

Мотиваційний потенціал: характеризує можливість соціальної системи щодо приведення у відповідність і узгодження різноспрямованих інтересів суб'єктів процесу соціального управління: розробників інноваційних алгоритмів соціального управління та відповідних реформ, включаючи правові та їх споживачів: окремі соціальні групи та суспільство в цілому. Особливо важливим формування належної системи мотивації суб'єктів, де значну роль відіграє можливість формування спонукальних мотивів споживання і генерації алгоритмів соціального управління, оскільки відсутність взаємообумовленої зацікавленості не тільки робить неможливим успіх будь інноваційної діяльності, а й за певних умов провокують соціальній конфлікт .

Кадровий потенціал: характеризує можливості персоналу застосувати нові знання і технології, організаційні та управлінські рішення, виконати розробку та застосувати нові інноваційні технології як в терористичній, так і контртерористичній практиці. Кадрова складова забезпечується професійною підготовкою персоналу на рівні, який відповідає сучасному розвитку науки і техніки.

Окремо необхідно виділити людські ресурси, які забезпечують умови реалізації інших елементів і виконують роль їх якісної і кількісної оцінки. Необхідність вдосконалення фахової складової системи боротьби тероризмом - вимоги сучасності. На фоні колосальних темпів розвитку технологічної складової системи боротьби з тероризмом, постійного вдосконалення інформаційного та технічного забезпечення, формування гармонійно розвинутої та підготовленої

особистості співробітника, що повинен користуватися цими досягненнями технологічного процесу явно запізнюється. Ми змушені це констатувати як основне протиріччя сучасної системи фахової підготовки та формування спеціальних здібностей як співробітників спеціальних підрозділів по боротьбі з тероризмом, так і фахівців інших суб'єктів - учасників антитерористичної операції.

Антитерористична акмеологія має стати серйозною галуззю наукового пізнання. Вона формується як самостійний напрям у зв'язку з актуалізацією суспільної потреби в кадрах, що забезпечує досягнення високого рівня професіоналізму в антитерористичній діяльності, саме тому в контексті опису теророґенного потенціалу доречно максимально розширити категорію «кадровий потенціал», враховуючи акмеологічні складові.

Акмеологічний потенціал - характеристика стану і тенденцій абстрактної складової здатності до специфічного типу діяльності – у нашому випадку контртерористичної (терористичної) за критерієм досяжності максимальних результатів.

Акмеологічний потенціал є структуроутворюючою одиницею людського ресурсу теророґенного потенціалу і містить у собі:

психофізіологічний потенціал - здібності і схильності людини, стан його здоров'я, працездатність, витривалість, тип нервової системи і т.п., це комплекс властивостей його організму, якість виховання, стан психіки та ціннісно-культурні риси, які в сукупності забезпечують можливість участі в контртерористичній (терористичної) діяльності.;

Кваліфікаційний потенціал - обсяг, глибину і різнобічність загальних і спеціальних знань, трудових навичок і умінь, що обумовлює здатність до роботи певного змісту і складності; характеризує підготовленість працівників до виконання трудових функцій і формує ставлення до роботи, трудову дисципліну, інтенсивність роботи;

Соціально-ідейний потенціал - рівень громадянської свідомості та соціальної зрілості, ступінь засвоєння норм ставлення до роботи, морально-ціннісні орієнтації, інтереси, потреби і запити в соціокультурній сфері, виходячи з ієрархії потреб людини.

Проблемам оцінки діяльності систем боротьби з тероризмом приділяється велика увага, особливо в країнах схильних терористичній загрозі. Використання мірил ефективності в стратегічному плануванні дозволяє оцінити, наскільки добре ми захищаємо (оборонна стратегія) або атакуємо (наступальна стратегія) терористичні центри тяжіння і стратегічні вразливі місця; протидіємо ідеологічній

підтримці тероризму (ідеологічна стратегія); інтегруємо і балансуємо наші стратегії для досягнення найкращого ефекту (загальна стратегія). Завдання використання мірил ефективності - визначити тенденції зміни теророґенності. Інтеграція мірил за якісними ознаками вже закладена у визначенні теророґенного фактора, за кількісними - у значенні теророґенного потенціалу. Теророґенний потенціал - являє собою узагальнену, збірну характеристику ресурсів (людських, матеріальних та інформаційних), що забезпечують терористичну або контртерористичну діяльність, прив'язану до місця і часу. Оскільки використання поняття потенціалу в соціальному знанні в методологічному плані виявилося дуже продуктивним, буде раціонально застосування його в якості інструментального критерію в оцінці систем протидії тероризму взагалі, так і моніторингових технологіях зокрема. Вирішення питання про вибір інструментарію оцінки потенціалу системи боротьби з тероризмом, дозволить оперативно визначати внутрішні можливості і слабкості окремого суб'єкта, системи боротьби з тероризмом, так і виявляти в процесі моніторингу приховані резерви в цілях підвищення ефективності діяльності всієї системи з урахуванням синергетичних та емерджентних внутрішньо і міжсистемних зв'язків.

Питання та методичні рекомендації:

1. Загальне уявлення про державну систему боротьби з тероризмом в Україні й світі.
2. Правовий статус, повноваження та взаємодія суб’єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом.

Методичні рекомендації:

Розгляд першого питання передбачає поглиблений аналіз Закону України «Про боротьбу з тероризмом».

У другому питанні необхідно розкрити питання, що визначають особливості суб’єктів боротьби з тероризмом.

Література:

Самостійна робота 1.4.1. Огляд ДСБТ як вид управлінської діяльності. Нормативно-правова регламентація огляду ДСБТ в Україні.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання слухачів про єдину державна система запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків в Україні

Питання та методичні рекомендації:

1. Визначення та характеристика об'єктів можливих терористичних посягань.
2. Особливості забезпечення безпеки об'єктів можливих терористичних посягань.
3. Категорії небезпек на об'єктах можливих терористичних посягань.

Література:

Змістовий модуль 2. Стратегічні комунікації та конвергентні технології управління антитерористичною безпекою.

Тема 2.1. Антитерористичний потенціал та проактивні спроможності єдиної загальнодержавної системи боротьби з тероризмом.

Самостійна робота 2.1.1. Ризик-орієнтовані та проактивні технології в управлінні сектором безпеки.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання слухачів про порядок вжиття суб'єктами боротьби з тероризмом заходів реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків за рівнями терористичних загроз

Питання та методичні рекомендації:

1. Порядок вжиття суб'єктами боротьби з тероризмом заходів реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків за рівнями терористичних загроз
2. Особливості та правовий статус вжиття суб'єктами боротьби з тероризмом заходів реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків за рівнями терористичних загроз

Література.

Лекція 2.1.1. Мета, завдання і функції інноваційного та проактивного менеджменту в сфері безпеки та оборони.

Повномасштабна збройна агресія російської федерації, що розпочалася 24 лютого 2022 р., стала важким випробуванням для територіальної оборони України. Даючи відсіч збройній агресії РФ, сили ТРО України сьогодні забезпечують виконання не лише життєво важливих завдань збереження та виживання української нації і її державності, а й вирішують надзвичайно важливі геополітичні проблеми як нинішнього, так і майбутнього світового устрою. На полі бою в Україні у практичній площині розв'язується принципове геополітичне питання сучасності про те, який спосіб вибиратимуть держави для свого розвитку у майбутньому: або шлях імперського захоплення нових територій у рамках парадигми перманентного розширення життєвого простору або шлях внутрішнього саморозвитку і удосконаленого освоєння уже наявного, свого ж життєвого простору, користування з його переваг та отримання в результаті цього дивідендів, що властиво демократичним геополітичним парадигмам гармонійної глобалізації. В таких умовах тероризм став одним із найнебезпечніших явищ планетарного рівня, що охоплює усі сфери суспільних відносин та впливає на механізми геополітичних трансформацій. Відповідно, боротьба з тероризмом має глобальне завдання – трансформація цільових функцій спеціальних служб антитерористичної спрямованості як світова тенденція, своєрідна відповідь на вимоги часу, оскільки сучасна терористична діяльність будується на базі новітніх гібридних соціально-інформаційних технологій маніпулювання людською свідомістю, системними елементами яких вже давно не є захоплення заручників, підпал, убивство, тортури, залякування населення та органів влади. Сьогодні тероризм у суспільстві опанував інноваційні механізми вчинення інших злочинних посягань, і, що характерно, не стільки на життя чи здоров'я людей, скільки на їх думки, мораль та духовність. Тому заходи упередження та запобігання терористичній діяльності не просто вимоги часу, це життєво-необхідна умова подальшого існування держави.

В таких умовах центр тяжіння у боротьбі з тероризмом зміщується у бік практик соціально-інформаційної протидії та соціальної профілактики, а менеджмент знань змінює всі традиційні принципи, підходи та моделі розвитку конкурентоспроможного військового та консцієнтального (гібридного) протистояння сил суперників, за рахунок використання нових видів агресій, в яких значний відсоток становлять нематеріальні активи (соціально-політичні, технологічні, інформаційні, фінансові і т. ін.), які є наслідком ефектного

використання інтелектуального капіталу держави (соціальної системи). Відповідно, зростає роль ефективного управління інтелектуальними ресурсами, оскільки їх наявність та ступінь розвитку визначають здатність системи забезпечення національної безпеки до інновацій та прогресу у власному розвитку.

Все це зумовлює необхідність інтелектуалізації системи боротьби з тероризмом, що виражається не тільки в тому, що основним продуктом антитерористичної діяльності виступає інтелектуальний і високотехнологічний продукт – соціально-інформаційні технології антитерористичної безпеки, моделювання та прогнозування теророгенності на підставі якісного й достовірного моніторингу соціальних систем і т. ін., але і в тому, що суспільство стає активним учасником цих процесів використовуючи власний інтелект і можливості віртуальних спільнот та соціальних мереж.

Прикладом оптимального поєднання соціально-інформаційних моніторингових технологій з оперативними можливостями розвідувальних та спеціальних служб вважається досвід роботи Управління із захисту Конституції Федеративної Республіки Німеччини, основне завдання якого полягає в тому, щоб проаналізувати інформаційний зміст і значимість отриманої інформації і об'єднати її в продукти, які покликані дати можливість політикам та іншим компетентним державним органам у Федерації і в федеральних землях протидіяти антиконституційним силам.

Маючі величезні можливості оперативно-агентурних та оперативно-технічних механізмів отримання інформації розвідувальних та спеціальних служб, ця організація більшу частину необхідної інформації отримує з загальнодоступних джерел, за технологією вивчення відкритих джерел (Open source intelligence OSINT). ЇЇ робочим девізом є теза про те, що «надійна інформація - це валюта, в якій оплачується безпека Федеративної Республіки Німеччини від тероризму, політичного і релігійного екстремізму».

Останнім часом, і це особливість сьогодення, терористи та войовничі екстремісти активно використовують віртуально-медійний простір (друковані ЗМІ, мережі ефірних й кабельних масмедіа, Інтернет, електронна пошта, спам тощо) для провокації кризових явищ соціального характеру, організації, планування та здійснення терористичних акцій та суспільно-небезпечних дій, що в результаті формує ідеологію прийнятну для терористів. Саме тому, моніторинг інформаційної сфери – пріоритетна складова діяльності аналітиків Управління захисту конституції, які мають відповідні можливості і для негласного збору інформації в зонах з обмеженим доступом у мережі Інтернет, наприклад, у

соціальних мережах та на поштових на серверах, але на законних підставах і за дуже жорстких умов правової регламентації.

З цією метою створено Координаційний центр Інтернет-оцінки правого екстремізму під головуванням Федерального відомства з охорони Конституції, який займаються дослідженням і оцінкою діяльності ультраправих угруповань в Інтернеті і в разі потреби порушують кримінальні справи.

Проактивний та ризик-орієнтований підхід передбачають наявність науково-обґрунтованих теорій, побудову на їх базі теоретичних моделей, визначення й аналіз реального стану ризиків та небезпек, побудова прогнозних моделей їх розвитку у часі та просторі з метою опрацювання рекомендацій керівництву держави щодо заходів з їх нейтралізації.

Моніторинг як соціально-інформаційна технологія відома давно і опрацьована на рівні науково-практичних рекомендацій до застосування в системі боротьби з тероризмом. Системність як основна властивість моніторингу вигідно відрізняє його від розвідки, оперативно-розшукової діяльності, інформаційно-статистичної роботи й інших інформаційних технологій. Моніторинг тероризму – специфічна інформаційна технологія, реалізація якої передбачає розробку інноваційних прийомів і процедур, переважно евристичних, оскільки пошук оптимальних алгоритмів недопущення соціальних конфліктів або профілактики терористичної діяльності – абсолютно творча задача, яка потребує постійного пошуку нових рішень та не має чітких правил і стандартних прийомів. Таке поєднання робить методику розв’язання задач моніторингу тероризму досить повною, наукоємною й універсальною. Маючи на озброєнні подібні технології, аналітичні підрозділи суб’єктів боротьби з тероризмом могли б значно спростити процес стратегічного планування антитерористичних заходів, насамперед профілактичного характеру.

Основне тактичне завдання спецслужб у боротьбі з тероризмом чинне сьогодні - нейтралізація терористів, їх організацій та навіть держав - виконується, витрачаються величезні кошти, але терористичний рух не стихає, і кожен день призводить до нових жертв. Заходи з попередження терористичної діяльності, на жаль, не завжди дієві. Вважаючи те, що ми живемо в постіндустріальному суспільстві, фізичне насильство в проведенні будь яких соціальних трансформацій такий же архаїзм як і боротьба з протестно налаштованими прошарками населення за допомогою репресій та обмежень. Ідеолог усіх кольорових революцій (до речі – більшість з них вдалих) на пострадянському просторі Джин Шарп наводить понад 200 методів ненасильницької боротьби проти так званих «політичних опонентів» - фактично представників існуючої

влади. Багато з них використовується і зараз. Певні політичні сили використовують кризові явища соціального характеру та ситуацію навколо них системно задля задоволення власних політичних амбіцій насамперед для формування інформаційного впливу з метою приниження політичних опонентів – це вже різновид ідеологічної боротьби або інформаційної війни, типовими фазами якої є екстремізм і тероризм і необов'язково з ознаками фізичного насильства. Правильно поданий заклик або лозунг інколи має більш катастрофічні наслідки ніж теракт у формі підпалу або вбивства.

Все це спричиняє ту обставину, що світовому співтовариству дотепер не вдалося виробити оптимальних стратегій боротьби з ним. Саме цей факт й обумовлює необхідність більш детального аналізу стратегій боротьби з тероризмом, їх позиціонування в свідомості громадського населення, в інтересах якого ця боротьба ведеться. У контексті даної роботи – сучасний тероризм – наслідок випереджаючого розвитку інформаційно-технологічного прогресу засобів інформаційного впливу на людину, по відношенню до зростання його здатності сприймати такі обсяги, а що найголовніше, адекватно їх сприймати, розпізнаючи та фільтруючи помилкові й незначні. Окреслене коло проблем визначає актуальність даної теми і створює умови для формування нових комплексних антикризових та контртерористичних технологій з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду. Необхідність науково-теоретичного дослідження механізмів інформаційно-психологічного впливу терористичного насильства та проблеми пошуку нових технологій протидії йому, як і багато інших актуальних проблем ціною в людську трагедію, що стоять перед суспільством в даний час та вимагають негайної відповіді і обумовило мету даної статті.

Науково-теоретичній розробці означеної проблеми присвячена достатня кількість праць науковців різних спеціальностей як у вітчизняній літературі, так і в працях закордонних авторів. У розвиток сучасної контртерористичної парадигми суттєвий внесок зробили такі українські дослідникіи: В.Ф.Антипенко, О.П.Богданов, Т.С. Бояр-Созонович, В.О.Глушков, В. С. Горбатюк, М.Г. Гуцало, В.П. Ємельянов, В.В. Крутов, В.В.Остроухов, В.А.Ліпкан, В. В. Титов, А. С. Шаповалов та інші. Залишаються недостатньо вивченими концептуальні та методологічні засади генеральних стратегій національної безпеки в контексті протидії кризовим станам що провокують тероризм, теоретичні засади функціонування державної (загальнонаціональної) системи контртероризму, здійснення державного контролю в цій сфері.

Криза - це стан системи, при якому неможливо одночасне задоволення інтересів двох і більш груп, що прагнуть до різних цілей. Криза в соціальних

системах - це кінцевий результат багатостадійного процесу патологічних змін у змісті і формах життя населення, серйозних порушень механізму контролю в політиці, економіці, культурі, наслідком яких є вибух масового невдоволення. Фактично, криза в соціальних системах завжди є антропогенним фактором, або соціальним конфліктом, тобто її базисом є діяльність людини або окремої соціальної групи.

Криза, як соціальний процес, виникає задовго до появлення соціальних процесів з ознаками протестної діяльності та має латентну, або скриту частину. Історичний досвід свідчить про те, що будь-яка спроба вирішення кризової ситуації на етапі відкритої протидії (непокори) значно ускладнює процеси контролю, робить всі можливі антикризові заходи марними. Силові заходи з боку влади однозначно будуть розцінені широким загалом як терор, та позиціоновані на користь протестуючих. Навіть у випадку успішності таких заходів та досягнення компромісу, про кінець соціальної кризи говорити зарано, навпаки, досить складно вирахувати де і коли спалахне знову. Соціальний резонанс будь якої протестної дії, навіть без ознак правопорушень, може бути не прогнозованим, коли його вчинено на екстремальній фазі латентного соціального конфлікту.

Складність протидії в тім, що по відношенню до протестувальників просто не існує дієвих правових механізмів, окрім заходів інформаційної або пропагандистської спрямованості, які силові структури та правоохоронні структури, на жаль, не використовують.

Можна визначити дві фази взаємодії – на етапі профілактики та підчас ліквідації кризової ситуації. Технології аналізу передумов соціальних конфліктів з метою їх нейтралізації за рахунок оптимальної корекції алгоритму соціального управління на цей час не існує взагалі, оскільки будь-яке оперативне реагування починається тільки за наявності факту або наміру протестної діяльності, та ще й за підозри можливого насильства.

Отже, якщо тероризм розглядати як різновид кризового явища соціального характеру, то технологія протидії має базуватися на застосуванні, у першу чергу, адекватних, що випливають з його інформаційної сутності, технологій – суспільно моральної (неприйняття терористичних засобів у боротьбі, як і насильства в цілому, закладене на рівні підсвідомості) та соціально-інформативної (передбачає оперативне реагування на всі передумови соціальних конфліктів із використанням управлінських засобів коригування алгоритмів соціального управління з метою їх недопущення, або, якщо таке неможливе, зменшення гостроти, у тому числі шляхом певних раціональних поступок з боку

влади, що, як правило, потребує оптимізації алгоритму соціального управління та корекції правового поля). Репресивна, або соціально-правова концепція протидії подібним явищам (базується на реалізації в суспільстві певних обмежень та заборон на таку діяльність з боку керуючої системи, із використанням системи права, як регулюючого інструмента) прийнятна лише на стадії ліквідації і з певними обмеженнями, оскільки при цьому ігнорується внутрішній стан індивідуума, передумови та причини терористичної діяльності, навіть у тому випадку, коли вони обумовлені та можуть бути зрозумілі або виправдані.

Інформаційно-технологічний ресурс:

Інформаційний потенціал. Відзеркалює інформаційну забезпеченість, ступінь повноти і точності інформації, необхідної для ухвалення ефективних інноваційних рішень. Так, вже зазначалося, що без наявності достовірної та релевантної інформації стає неможливим застосування стратегії постійних нововведень. Найбільш необхідною в контртерористичній діяльності є інформація про оцінки економічного, політичного, правового, соціального, технологічного, екологічного середовища тощо.

Соціально-інформаційні технології не можуть бути реалізовані тільки за рахунок потенціальних можливостей державної або відомчої системи, оскільки не орієнтовані на масове використання власного потенціалу, їх можливості обмежено. За традиційними формами реагування на сигнал, наприклад, у формі заклику до громадянської непокори або іншого екстремістського змісту під час суспільного заходу необхідно, враховуючи бюрократичні особливості заведення таких справ - певний час та відповідний ресурс. За цей час за умови використання троллінгових мережевих технологій цей заклик дійде до десятків, а то й тисяч користувачів соціальних мереж. Враховуючи те, що користувачами є найбільш соціально-активна частина населення, наслідки подібних явищ непередбачувані.

Форма кризових явищ соціального характеру еволюціонує відповідно до стану напруженості соціального конфлікту від звичайних, в межах дозволеного правовими та моральними нормами, соціальних дій протестного характеру – мітинги, страйки, марш протесту та т.п. до екстремістської та терористичної діяльності.

Велике значення мають також психологічні чинники. Так, зв'язок, що виникає при спілкуванні на такі «закриті» теми, сприяє встановленню позитивних емоційних відносин не тільки між членами спільноти, але й емоційному контакту між фахівцями й спільнотою. В процесі такого спілкування в співтоваристві у аудиторії формуються стійкі асоціації між певною темою, яка стосується конкретного напрямку контртерористичної діяльності, і її позиціонуванням в

суспільстві, утворюються прецеденти віртуального «мозкового штурму» - використання широкого загалу в якості експертів при вирішенні конкретних соціальних конфліктів. В процесі реалізації моніторингу тероризму подібні системи суспільної підтримки пропонованих варіантів соціальної регуляції мають відігравати роль специфічного механізму позиціонування рішень, що пропонуються. Проблема пошуку оптимального управління соціальними процесами існувала протягом всієї історії розвитку цивілізованого суспільства. Тероризм, так само як і протидія йому - специфічний соціальний процес, у якому стратегічно важливою задачею - генеруючою стратегією, є переконання, з використанням насильства, певної частини громадянського суспільства, як правило, меншої, але більш прогресивної чи соціально активної, у правильності алгоритму соціального управління (генеральної стратегії), обраної більшістю, або навпаки. Генеральна стратегія може бути помилковою, побудованою на обманах і помилках, однак підтримувана більшістю може панувати в суспільстві протягом конкретного історичного періоду, як це було зі стратегією побудови світлого комуністичного майбутнього, німецьким фашизмом і т.п.. Успіх тероризму як генеруючої стратегії соціального управління, так само як і тієї чи іншої стратегії боротьби з тероризмом, в остаточному підсумку визначається наскільки дана стратегія підтримується загальною масою цивільного населення.

Інформаційну протидію кризовим явищам соціального характеру необхідно будувати на різних етапах його прояву, насамперед на етапі прихованої фази формування.

У контексті нашого уявлення, позиціонування стратегій боротьби з тероризмом це об'єктивно усвідомлений, систематично повторюваний процес сприйняття соціальним середовищем стратегій боротьби з тероризмом, як способом нав'язування чи примусової корекції стратегій соціального управління в суспільстві, визнаних переважною більшістю громадськості.

У позиціонуванні основний упор замикається на сутності стратегій, що превуалюють над процесами, за допомогою яких вони формуються. Сучасні стратегії соціального управління, у тому числі і боротьби з тероризмом, визначаються під впливом і в інтересах більшості представників конкретних соціальних утворень і процесів. При цьому успіх цих стратегій, відповідно і успіх боротьби з тероризмом у цілому, визначається не ефективністю планування й організації антитерористичних кампаній, а сприйняттям цих стратегій з боку цивільного населення, навіть потерпілого від тероризму.

Позиціонування стратегій боротьби з тероризмом, на наш погляд, вельми значуща частина боротьби з тероризмом. Це не тільки створення певного

уявлення про ту чи іншу стратегію, а, що більш значимо, створення її адекватного сприйняття як справедливої істини у свідомості не тільки тієї більшості, в інтересах якої проводиться корекція алгоритму соціального управління, але і протилежної сторони і сторонніх спостерігачів. Перифразуючи Райса і Траута можна сказати, що позиціонування - це операція на свідомості потенційних споживачів того чи іншого алгоритму соціального управління. Тобто ви позиціонуєте алгоритм (стиль) у розумах членів цивільного суспільства. Фактично мова йде про комунікативну чи інформаційну функцію соціального управління взагалі. Чому люди розуміють і підтримують терористів, і, як правило, у більшому ступені засуджують владу що з ними бореться?

Комунікаційний потенціал. Характеризує наявність комунікаційних зв'язків, які відзеркалює рівень визначеності та ефективності взаємодії соціальної системи з елементами зовнішнього середовища, які сприяють реалізації мети терористичної (контртерористичної) діяльності, тобто наявність надійних зв'язків із партнерами, постачальниками ресурсів, каналами розповсюдження та збуту, споживачами інноваційної продукції.

Мова йде про оптимальне використання власних можливостей інформаційного простору соціальної системи, спрямованих, знов ж таки за рахунок можливостей державних структур по корекції алгоритму соціального управління, на формування та цільове використання соціального (недержавного) потенціалу. Сутність такого дійства зводиться до формування громадських (суспільних) центрів впливу, оперативного контролю за ними та забезпечення координації та взаємодії в контексті оптимізації алгоритму соціального управління та позиціонування стратегій з державними структурами та спеціальними службами. Базовим завданням є формування власне агентів впливу, якими можуть бути як окремі громадяни так і їх об'єднання, ЗМІ тощо. Мова йде про так звані інформаційні мережі, які можна розглядати як глобальний інструмент впливу на суспільство, причому на передову, найбільш прогресивну та соціально активну його частину. Сенс мережевого принципу в тому, що базовою субстанцією всієї моделі є сукупність форм інформації між здійснюється постійний інформаційний обмін. Мережа являє собою інформаційний простір, в якому і розгортаються основні стратегічні операції з метою реалізації політичних і геостратегічних інтересів шляхом встановлення повного і абсолютного контролю над всіма або можливими об'єктами впливу на алгоритм соціального управління і тотальне маніпулювання ними. Сучасний тероризм активно опановує мережеві технології та активно застосовується воюючими сторонами як ефективна зброя епохи мережевих війн. Протидіяти тероризмові потрібно тільки

мережевими засобами, адаптувавши ефективні технології до власних умов і цілей. Генеральна стратегія моніторингових технологій базується на оперативному реагуванні на соціальні трансформації та їх наслідки, тому вимагає від фахівців системи протидії тероризмові миттєвої адекватної відповіді. Технологічний потенціал в цьому випадку не відіграє значущої ролі. В якості визначального виступає потенціал кадровий.

Інформатизація суспільства надала декілька суттєвих переваг, які ми просто повинні використовувати у протидії тероризмові.

По-перше – можливість спілкування в реальному часі необмеженої кількості осіб.

По-друге, можливість миттєвого поширення потрібної інформації серед необмеженої кількості осіб. Враховуючи те, що більшість користувачів інформаційних технологій структуровані за мережевими ознаками, поширення інформації, наприклад з метою позиціонування стратегій протидій тероризмові, може бути цільовим та адаптованим під потрібну аудиторію.

Професійно-орієнтовані соціальні мережі та спеціалізовані комунікаційні ресурси створюють у віртуальному просторі специфічні спільноти, що мають ряд унікальних цінностей. Серед них можна назвати наступні:

можливість налагодження цільових контактів через сегментування аудиторії

формування проблемно-орієнтованої (наприклад – за ознаками зацікавленості окремим теророгенним фактором або конкретною проблематикою) цільової аудиторії без додаткових витрат

можливість контактувати з аудиторією на її власній території

можливість вести діалог з аудиторією

Регулярна робота з віртуальним співтовариством, на відміну від традиційної викладацької роботи, яка дає разовий ефект, підвищує активність цільової аудиторії як фахівців, так і зацікавлених в проблематиці контртерористичної діяльності. При цьому, мережа професійної контртерористичної підготовки може будуватися за принципом багаторівневого доступу. Окрім службової частини з обмеженим (із урахуванням вимог по збереженню конфіденційності) вона має бути частково суспільною, тобто відкритою для широкого загалу. Аудиторія соціальних мереж набагато активніше, ніж решта аудиторія Інтернету, тобто користувачі спільнот в соціальних мережах з більшою ймовірністю, ніж будь-які інші будуть брати участь в обговореннях, поширювати інформацію про стратегії протидії тероризмові та конкретні технології локалізації соціальних конфліктів, брати участь у спеціальних освітніх програмах та соціальних експертизах і

відвідувати заходи. Побудувавши подібне мережеве співтовариство, можна отримати унікальну базу реальних і потенційних партнерів з якими можна спілкуватися особисто, не виходячи з соціальної мережі, що дає можливість створювати персоніфіковану базу для подальшого спілкування.

Науково-дослідний потенціал. Відображає наявність створеного резерву результатів науково-дослідних робіт, достатнього для генерації нових знань, а також здатність проведення досліджень з метою перевірки ідей новацій і можливості їх використання.

До початку напрацювання будь-яких методик запобігання та стратегій врегулювання кризових явищ соціального характеру, слід визначити їх сутність та проаналізувати першопричини, умови формування.

Психологи розрізняють два типи мислення: конвергентне (закрите, нетворче) і дивергентне (відкрите, творче). Тип особистості з переважанням конвергентного мислення називають «інтелектуальним», дивергентного – «креативним». Інтелектуал готовий розвязувати завдання, навіть дуже складні, але вже кимось до нього поставлені, що мають відомі технології рішення, так звані закриті завдання. Креатив здатний сам бачити і ставити завдання, прагне вийти за рамки вузькопоставленої умови. Насправді, кожна людина володіє як інтелектуальними, так і креативними здібностями, але в різному ступені. Переважна кількість керівників соціальних систем тяжіють не до оригінальної думки, а до розжованої та розкладеної «по поличках» інформації. Невизначеність умови і варіативність рішення творчої проблеми їх лякає. Саме тому необхідною умовою розробки та ефективної реалізації моніторингу тероризму є наявність фахівців, які здатні не тільки реалізовувати закриті завдання, а й виконувати завдання креативні, що дає підстави порушувати питання щодо необхідності формування акмеологічних засад системи моніторингу тероризму як технології.

Соціальна філософія, конфліктологія, теорія соціального управління, соціоніка, тектологія, теорія права, соціальна психологія — ось далеко не повний перелік наук, які необхідно залучити для комплексного вивчення тероризму в динаміці розвитку. Цілком можливо, що згодом предметна область науки про тероризм виділиться в самостійну. Мотиви прояву конкретної терористичної діяльності варто шукати в розумінні соціально-економічної і геополітичної обстановки. В даний час наука терорологія, знаходиться в стадії формування, її початкова стадія розвитку в більшій мірі характеризується як період філософських міркувань про сутність явища, форм співвідношення причин і наслідків, соціуму й індивідуальності, місце тероризму в процесі еволюційного розвитку матеріального світу.

В умовах активізації міжнародного тероризму необхідно наполегливо шукати додаткові більш ефективні можливості протидії подібній небезпеці. Серед них важливу роль відіграє і раціональне наукове забезпечення боротьби з тероризмом. Вплив науки на антитерористичну діяльність відбувається постійно, але фахівці вважають, що він має розрізнений, недостатньо планований і фінансований характер.

Конкретні можливості науки у забезпеченні боротьби з міжнародним тероризмом найбільш яскраво спостерігаються під час роздільного аналізу окремих галузей наукових знань.

Висновки.

Питання організації ефективності протидії тероризму стало ключовим моментом як внутрішньої політики багатьох країн, так і актуальним питанням міжнародної взаємодії різних країн. Щоденно у світі гинуть люди, цілі соціальні системи живуть у постійному страху. Реформація правових відносин як об'єктивна необхідність сьогодення вимагає поєднання юридичних методів протидії із соціально-інформаційними. Перенести центр тяжіння у боротьбі із тероризмом з караючих заходів на прогнозування та соціальну профілактику - єдиний шлях підвищення її ефективності.

Насамперед, відповідальні посадові особи повинні розуміти значення наукових знань у боротьбі з тероризмом, бути зацікавленими у більш успішному використанні досягнень науки і техніки у цьому процесі, мати відповідне правове, кадрове і матеріально-технічне забезпечення наукових досліджень, вміти правильно організувати науково-дослідну діяльність, ефективно застосувати її досягнення в антитерористичній діяльності, а також оцінити їх практичну цінність.

Самостійна робота 2.1.2. Концептуальні підходи до боротьби з тероризмом країн НАТО. Державна концепція боротьби з тероризмом в Україні.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання слухачів про нормативно-правову базу боротьби з тероризмом в Україні.

Питання та методичні рекомендації:

1. Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:
2. Україна і міжнародні антитерористичні коаліції.
3. Особливості нормативно-правового регулювання антитерористичної діяльності країн ЄС?

4. Стратегічне партнерство та стратегічні комунікації країн-партнерів антитерористичної коаліції.

5. Закон України «Про боротьбу з тероризмом».

6. Державна концепція боротьби з тероризмом в Україні.

Методичні рекомендації:

Під час розгляду першого питання необхідно розглянути Закон України «Про боротьбу з тероризмом». Особливу увагу приділити суб'єктам боротьби з тероризмом, визначити їх основні завдання.

У другому питанні необхідно розглянути Державну концепцію боротьби з тероризмом в Україні.

Додатково опрацювати питання:

1. Яку діяльність охоплює визначення «терористична діяльність» (відповідно до Закону України «Про боротьбу з тероризмом)?

2. Наведіть основні принципи боротьби з тероризмом.

Література:

Самостійна робота 2.1.3. Поняття про інституційний устрій державної системи боротьби з тероризмом.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання слухачів про єдину державна система запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків в Україні

Питання та методичні рекомендації:

1. Визначення та характеристика об'єктів можливих терористичних посягань.

2. Особливості забезпечення безпеки об'єктів можливих терористичних посягань.

3. Категорії небезпек на об'єктах можливих терористичних посягань.

Література:

Самостійна робота 2.1.4. Характеристика інтегрованих підходів до управління антитерористичною безпекою: процесний підхід; системний підхід; ситуаційний підхід.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про вертикальну та горизонтальну структуризацію управління ДСБТ.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Загальна структуризація управління ДСБТ.
2. Поняття організації взаємодії як функції менеджменту.

Література:

Семінарське заняття 2.1.1. Інформаційне супроводження та конвергентні технології у боротьбі з тероризмом.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про інтегровані підходи до управління антитерористичною безпекою.: процесний підхід; системний підхід; ситуаційний підхід.

Матеріали до дискусії

Враховуючи зростання популярності глобальної мережі Інтернет серед різного роду терористичних організацій, для своєчасного виявлення і недопущення здійснення терористичних актів, значно збільшилась потреба у створенні нових та модернізації існуючих методів контентного аналізу.

Проте, варто зазначити, що моніторинг соціальних мереж в Інтернеті сьогодні став одним з найефективніших, а методи OSINT-аналізу зазнали суттєвих змін. Тому більшість публікацій, пов’язаних з даною тематикою, дещо втратили свою актуальність, що стало однією з ключових підстав для написання цієї статті.

Сучасні технології передачі даних стають доступними все більшій кількості людей. Створюються нові та модернізуються існуючі мережеві сервіси, що робить Інтернет дійсно засобом масової комунікації, а виникнення технологій хмарних обчислень (cloud computing) дали початок використанню мережевого простору для розподілених обчислень, які, в свою чергу, надають не лише інформаційні, а й ресурсномісткі алгоритмічні послуги.

Хмарні обчислення у комплексі з новітніми розробками у сфері інформаційних технологій із використанням соціальних мереж сприяють майже

миттєвому поширенню інформації, проте глобалізація телекомунікаційних мереж створює нові загрози інформаційному середовищу. Глобальна мережа стає новим простором – інформаційним, в якому здійснюється формування громадської думки, відображаються соціальні процеси, але, разом з тим, проводяться психологічні операції з використанням інформаційних мем-технологій у вигляді пандемій ідей-вірусів.

Через використання новітніх інформаційних технологій на стадії планування терористичних актів, злочинні угрупування нового типу вже самі здатні забезпечувати свою діяльність та майже не орієнтуються на будь-які державні засоби фінансування.

Інформаційна війна набуває рис системного протиборства, а інфосфера становиться середовищем, у якому цілком можливою стає реалізація загроз безпеці та стабільності держав, що змушує змінювати підходи до інформаційного протиборства та організації розвідувальної діяльності.

Можливість оперативного обміну будь-якою текстовою, графічною, аудіо- та відео- інформацією почала активно використовуватись різними терористичними організаціями для координації дій та залучення до своїх лав нових прибічників. Поширеність соціальних мереж дозволяє спілкуватись користувачам, які можуть називатись вигаданими іменами і знаходитись у самих різних куточках земної кулі, а обговорення злочинних намірів припинило бути явним. Більшість з учасників терористичних організацій володіють лише невеличкою часткою інформації про загальні наміри самих координаторів зловмисних дій, впевнені у своїй винятковості і часто не сприймають себе єдиним цілим з будь-якою конкретною організацією. Метод поділу на своїх і чужих не спрацьовує, коли мова заходить про «просторово-розподіленого» супротивника. Нова модель тероризму – це спосіб досягнення політичних цілей не якоїсь конкретної держави або навіть угруповання. Це спосіб встановити суспільний устрій, який учасниками даного руху здається справедливим.

В інформаційній сфері слід окремо визначати війни, спрямовані на розмиття уявлень про добро і зло, на дискредитацію історії та культури держави-жертви (внаслідок чого нація втрачає навіть бажання супротиву прямому військовому вторгненню), на залякування (з метою введення заходів, спрямованих на закабалення народу під виглядом засобів усунення загрози тероризму). Об’єм інформації, швидкість, мультимедійність, анонімність, низькі витрати та глобальність дали можливість терористам подолати т.зв. «управління сприйняттям» («perception management»). Терористи можуть зобразити себе точно

такими, якими хочуть здаватись, а також уникнути фільтрів, що накладаються традиційними ЗМІ.

Зміну методів комунікації терористів з цільовими аудиторіями можна відстежити за звітами Європолу, який прямо заявляє про нові якості та можливості терористичної пропаганди, що з'явилися завдяки розвитку інструментарію соціальних мереж. За цих обставин розпочато створення нових відділень, чия діяльність повинна бути спрямована на комунікативну протидію тероризму, а 1 липня 2015 року було засновано підрозділ Європейського Союзу по роботі в мережі Інтернет з метою боротьби з мережевою терористичною пропагандою та пов'язаною з цим екстремістською діяльністю. Також можливості антитерористичного співробітництва закладено у підсумкових документах нарад ОБСЄ у Гельсінкі, Мадриді, Відні. Центрами планування запобіганню міжнародному тероризму стають міжнародні організації. Генеральною Асамблеєю ООН разом з регіональними об'єднаннями представлена формула: запобігання – захист – переслідування – відплата.

В частині запобігання та захисту, беззаперечно, повинні підлягати доопрацюванню питання моніторингу загроз терористичного характеру. Необхідна уніфікація відомчих та міждержавних підходів до статистичних даних, створення єдиного банку інформації та відповідного режиму інформаційного обміну, узгодження статистичної звітності про терористичні злочини, розробка і втілення методики оцінювання наслідків таких злочинів.

Стосовно моніторингу слід зауважити, що об'єм інформації, яка передається за допомогою засобів масової комунікації, потребує ретельного відпрацювання алгоритму пошуку, виявлення особливостей комунікації за допомогою контентного аналізу, виділення семантичних характеристик образу комунікатора. Моніторинг повинен враховувати стиль комунікації та виокремлювати ознаки маніпулювання (захоплення комунікативної ініціативи, домінування у спілкуванні тощо). Крім того, потрібно пам'ятати, що вплив на аудиторію здійснюється зловмисниками шляхом спонукання до дії, зміни думки тощо, а реалізується такий вплив не лише вербальним шляхом, а й за допомогою відеофрагментів і текстових матеріалів відповідної тематики. Для більш якісної класифікації результатів моніторингу і подальшої аналітичної роботи доречно використовувати відповідним чином підготовлений реєстр загроз терористичного характеру (ЗТХ).

Вже доведено, що аналіз динаміки змін показників реєстру ЗТХ дозволяє своєчасно викривати зовнішній вплив на стан соціальної напруженості і виявляти його джерела, що, у свою чергу, надає можливість здійснювати компенсаційний

вплив на інформаційне середовище у регіоні, щодо якого здійснюється моніторинг. Вивчення існуючих підходів до аналізу соціальної напруженості та протестного потенціалу показало, що незважаючи на наявність низки методів та методик оцінки соціальної напруженості в суспільстві, в тому числі і формалізованих, досі відкритим залишається питання розробки методики здійснення інтегральної оцінки і соціальної напруженості та протестного потенціалу в суспільстві, і впливу окремих чинників соціальної напруженості на активізацію протестних настроїв (досліджувалось у попередніх публікаціях автора).

На теперішній час головним джерелом інформації для виявлення тенденцій у сфері досліджень терористичної загрози за допомогою спеціальних аналітичних інструментів або без них є сучасні відкриті мережеві ресурси (веб-сайти, соціальні мережі тощо). Найбільш цікавими для аналізу в умовах сьогодення стають соціальні мережі, які цілком легально надають інформацію про осіб, а в багатьох випадках саме через такі мережі здійснюється маніпулювання даними, активне інформаційне протистояння і навіть мережева мобілізація.

Стосовно виявлення кола користувачів соціальних мереж, інформаційна діяльність яких може свідчити про можливий зв’язок з терористичними організаціями, така робота повинна проводитись методами OSINT (Open Source Intelligence, англ. – розвідка на основі відкритих джерел). Доступність та спектр відкритої інформації дає можливість за допомогою OSINT-операцій отримувати та аналізувати дані без використання спеціалізованих людських або технічних засобів, встановлювати об’єкти для дослідження та інформаційні ресурси, що з ними пов’язані, виявляти користувачів Інтернету, які проявляють інтерес до тематики терористичної діяльності та можуть, у свою чергу, стати новими джерелами отримання інформації.

Дослідження інформаційного простору за допомогою методів OSINT – лише перший (але дуже важливий) крок, який мінімізує бюрократичні процедури та обмеження і передує подальшому вивченню виявлених осіб за допомогою технічних засобів. Методика ж деталізованого моніторингу може полягати у цільовому перехопленні мережевого трафіку, вилучення з нього повідомлень та файлів для подальшого аналізу.

Таким способом можна отримувати повідомлення та вкладення електронної пошти (у тому числі такої, що відправлена за допомогою веб-інтерфейсу); дані, відправлені з використанням інтернет-браузерів у чати, блоги, форуми та соціальні мережі, а також запити до пошукових систем; файли, що отримувались або відправлялись по FTP-протоколу, за допомогою служб миттєвих повідомлень

(наприклад, ICQ) або через соціальні мережі; документи хмарних сховищ даних. Використання недоліків у захисті інформації та непрофесійні дії більшості користувачів Інтернету дозволяють також здійснювати моніторинг операцій користувачів із файлами, що зберігаються на файлових серверах. Проте, такі дії доцільно здійснювати, спираючись на результати первинного моніторингу, та застосовувати до виявлених під час нього потенційних зловмисників лише враховуючи вимоги чинного законодавства у сфері оперативно-розшукової, розвідувальної та контррозвідувальної діяльності.

Висновки

Дослідження можливостей моніторингу та аналізу інформації у мережі Інтернет (насамперед, у соціальних мережах) підтвердило ефективність використання реєстру загроз терористичного характеру у якості класифікатора отриманої інформації. Крім цього, стало зрозуміло, що для подальшої уніфікації реєстру загроз терористичного характеру необхідно не тільки здійснювати сортування результатів моніторингу за відповідними розділами реєстру, а й здійснити його модернізацію, що полягатиме у формуванні та внесенню до нього окремими підпунктами підготовлених і сформульованих типових термінів комплексних пошукових запитів. Такий крок дозволить суттєво оптимізувати моніторинг у Інтернеті та надасть змогу в подальшому автоматизувати класифікацію отриманих результатів відповідно до розділів реєстру загроз терористичного характеру.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Загальна характеристика інтегрованих підходів до управління антитерористичною безпекою.
2. Загальна характеристика процесних підхідів до управління антитерористичною безпекою.
3. Загальна характеристика системний та ситуаційних підхідів до управління антитерористичною безпекою.
4. Виявлення загроз терористичного характеру шляхом моніторингу та контентного аналізу мережі інтернет

Література:

Самостійна робота 2.1.5. Вимоги до компетентнісної складової фахівців АТБ. Керівництво ДСБТ як об'єднувальна функція антитерористичного менеджменту.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про мотивування як загальну функцію менеджменту. Значення людського фактора в управлінні АТО.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Загальні уявлення про мотивування як загальна функція менеджменту.
2. Значення людського фактора в управлінні АТО.
3. Вимоги до компетентнісної складової фахівців АТБ.
4. Керівництво ДСБТ як об'єднувальна функція антитерористичного менеджменту

Література:

Тема 2.2. Порядок керування оперативними шикуваннями загальнодержавної системи боротьби з тероризмом.

Лекція 2.2.1. Мета управлінського процесу в ДСБТ, його учасники, предмет, засоби здійснення. Управлінський цикл ДСБТ.

Російська військова загроза стала визначальним чинником для формування не тільки порядку денного української безпеки, але і загальноєвропейського дискурсу в галузі безпеки. Гібридна війна ведеться супротивником на всій території України та поза її межами. Беручи до уваги цілі ворога, його спроможності, наявні у нього ресурси, сценарії розвитку подій, важливим є усвідомлення, що лише асиметричний підхід дозволить нашій країні зупинити агресію. Ефективне управління сектором безпеки є важливою частиною асиметричної стратегії.

Практика публічного управління та адміністрування соціальними системами свідчить про прямопропорційну залежність ефективності виконання ними службових завдань від ступеню компетентності посадових особами публічної влади. Одним із основних критеріїв оцінки якості публічного

управління та адміністрування є його безпечність, тобто спроможність вибудовувати та реалізовувати алгоритм соціального управління уникаючи соціальних конфліктів, обумовлених несприйняттям суспільством таких алгоритмів або їх окремих елементів, захисту конституційного ладу та безпеки держави від екстремізму та тероризму, забезпечення антитерористичної безпеки особи, суспільства, держави, а у разі необхідності участь у проведенні антитерористичної операції.

Одним із напрямів формування державної системи управління та адміністрування є оптимальне формування їхньої професійної майстерності і здатності до ухвалення раціонального рішення в екстремальній ситуації. Основу політично-управлінського менеджменту становить компетентностний рівень кадрового потенціалу, відповідно, центральною фігурою системи державного управління виступає професіонал, який володіє здібностями бачити перспективи розвитку справи, якою він займається, швидко оцінювати реальну ситуацію, знаходити оптимальне та безпечне рішення для досягнення поставленої мети тощо.

Окреслене коло проблем визначає актуальність даної теми і визначає **мету** цієї публікації – визначення сутнісних складових формування антитерористичної складової компетентностей суб'єктів публічного управління та адміністрування.

Ефективність публічного адміністрування в Україні наразі є одним з ключових питань для вітчизняних вчених, в своїх роботах його досліджували: Молошна О. Л., Колесникова К. О., Атаманчук Г.В., Гаврилишин Б.Д., Миколюк А. В., Гарсіа Дж., Чандлер Дж. Проте, публічне управління в контексті антитерористичної безпеки є абсолютно новою темою для вітчизняної науки і потребує подальшої розробки.

Теорія компетентнісного підходу представлена у працях, Р. Бадера, Д. Мертенса, Б. Оскарсона, А. Шелтена І. Беха, Н. Бібіка та інших і характеризується як відносно досліджена, але публікацій досліджень про процедури і механізми практичного застосування результатів у сфері антитерористичної підготовки як загалом, так і стосовно галузі політичного менеджменту поки не вистачає.

Питаннями теорії та практики антитерористичної акмеології присвячено наукові пошуки вітчизняної наукової школи О. Морозова, М.Василини, М.Мікуліної, Н.Іванової, А.Коростиленка та інших.

Публічне управління покликано здійснювати регулюючий вплив держави на організацію суспільного життя людей – елементів соціальних систем, з метою упорядкування. Загалом, сьогодні можна говорити про «широке» і «вузьке»

розуміння публічного управління. В широкому сенсі, під публічним управлінням розуміють сукупність усіх видів діяльності держави, у вузькому – діяльність, що здійснюється у сфері виконавчої влади

Мета публічного управління та адміністрування - забезпечення умов комплексного розвитку держави в усіх сферах життєдіяльності суспільства в цілому та кожної людини особисто, при цьому, соціальний спокій та загальна безпека, нівелювання загроз кризових станів є тому головною умовою її досягнення. Забезпечити умови оптимального управління мають досконалі алгоритми соціального управління та ефективний менеджмент державного адміністрування (адміністративний менеджмент) - діяльність ланок виконавчої влади на загальнонаціональному рівні з планування, організування, мотивування та контролю.

Безпечність публічного управління визначається здатністю керуючої частини соціальної системи не тільки генерувати оптимальний алгоритм соціального управління, а й у найкоротші терміни, з мінімальним спотворенням та втратами змісту донести його до кожного члена суспільства, ефективно позиціонуючи їх у структурі особистості кожного члена соціуму. До певної міри виникнення кризових ситуацій в суспільстві по праву розцінюється як результат непрофесійного управління. Негативна оцінка рівня професіоналізму персоналу державної служби громадською думкою може бути каталізатором до масштабних соціально-перетворюючих подій, які, як правило, породжують екстремістські настрої і супроводжуються радикально-деструктивними діями.

Безконфліктне управління соціальною системою є найважливішим показником зрілості громадянського суспільства та досконалості його системи публічного управління. Тому не підлягає сумніву теза про те, що системоутворюючим елементом публічного управління та адміністрування є і будуть професійно підготовлені кадри, які через сукупність суспільних та державно-організованих форм реалізують регуляторний вплив на соціальні відносини. У той же час людський потенціал системи управління є ефектором кризових станів, оскільки від рівня його безпекової особистої та корпоративної культури, компетентностей та поведінки в реалізації владних функцій залежить реакція населення, протестний потенціал якого визначає теророгенність суспільства. Саме цей фактор має бути врахований при впровадженнядержавної політики формування загальнозначущих (ключових) компетенцій фахівців державної служби, які детермінують вміння конструктивно вирішувати проблеми в різних екстремальних ситуаціях, зокрема й у разі загроз терористичного характеру. Базуючись на змістовно-понятійних аспектах тероризму та

загальнокомпетентнісної проблематики, антитерористичну компетентність кадрового потенціалу публічного управління слід розуміти як інтегративну характеристику управлінця, що поєднує в собі комплекс особистісних якостей, теоретичних знань правил антитерористичної безпеки і навичок з їх реалізації, здатності до ефективного виконання посадових обов'язків в екстремальних умовах, провокованих ризиками та загрозами терористичного характеру та володіння сучасними технологіями протидії тероризму. Відповідно, зміст цієї компетентності має базуватися на системному поєднанні когнітивних, мотиваційних та поведінкових особистісних компонентах, необхідних для роботи на конкретній посаді (у групі посад). Профіль професійної компетентності посади державної служби - комплексна характеристика, що містить посадових обов'язків та перелік спеціальних знань, умінь і навичок, необхідних для їх виконання. Такі навички, як критичне та аналітичне мислення, здатність виконувати обов'язки в умовах кризових станів, творчій підхід до роботи в команді, спроможність ефективного спілкування та вміння проводити переговори враховуються у всіх профілях компетентностей фахівців усіх рівнів державної служби, але в умовах воєнного стану залишається нагальна потреба у формуванні безпекової, передусім антитерористичної складової, як необхідної й достатньої умови для успішної реалізації їх повноважень.

Порядок навчання фахівців державної служби та організаційні засади функціонування системи професійного фахової підготовки та перепідготовки таких категорій державних службовців як голви місцевих державних адміністрацій та їх заступники, посадові особи місцевого самоврядування та депутати місцевих рад в Україні визначено законодавчо.

Потреба адаптації до умов, що постійно змінюються, створює запит на проведення нових програм підвищення кваліфікації, які будуть адаптованими до нових умов роботи публічних службовців, відповідати конкретним завданням публічного управління в умовах воєнного стану. Наразі вже розроблено порядок організації підвищення кваліфікації за дистанційною формою навчання для державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій та їх заступників, фахівців системи місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад. Наразі окреслено галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування» , та розроблено відповідні стандарти освіти різних рівнів за даною спеціальністю. Нажаль, при формуванні інтегральних, фахових та загальних компетентностей, поза увагою залишилася безпекова складова, про що свідчить відсутність у відповідних дискурсів. Подібна ситуація спостерігається і при аналізі освітніх програм, акредитованих за даним освітньо-науковим напрямком.

Державна концепція боротьби з тероризмом визначає антитерористичну безпеку держави як здатність забезпечити оптимальній рівень захищеності об'єктів можливих терористичних посягань від терористичних загроз . Закон про боротьбу з тероризмом визначає антитерористичну підготовку населення як систему організаційних, освітніх, просвітницьких, практично-навчальних, науково-методологічних та інших заходів, спрямованих на формування у представників державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та цивільного населення антитерористичних компетентностей та визначає повноваження державних органів – суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом та державних органів, органів місцевого самоврядування, об’єднань громадян, організацій, їх посадових осіб, які зобов'язані сприяти органам, які здійснюють боротьбу з тероризмом .

Постановою Кабінету Міністрів України передбачено порядок організації підвищення кваліфікації посадових та інших осіб, які залучаються до участі в антитерористичних операціях, з питань протидії актам тероризму. Підвищення кваліфікації державних службовців здійснює НА СБУ за державним замовленням, проте, вказаний нормативний акт не виконується через відсутність держзамовлення на освітні послуги для вказаної категорії осіб. Ст.4 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» [передбачає залучення до участі в антитерористичних операціях за рішенням керівництва АТО представників місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від підпорядкованості і форми власності, їх посадових осіб, а також громадяни за їх згодою, проте, кваліфікована підготовка таких фахівців за загальнодержавному рівні на даний час не здійснюється.

За наявними даними, щорічно формується перелік пріоритетних напрямів/тем підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, голів місцевих державних (військових) адміністрацій, їх перших заступників та заступників, депутатів місцевих рад за загальними професійними (сертифікатними) та короткостроковими програмами. Напрямок підвищення кваліфікації з питань протидії тероризму для державних службовців у вказаному переліку наразі відсутній.

Концептуальні засади організації системи просвітницьких та практично-навчальних підходів до формування антитерористичної компетентності та наскрізну програму підготовки населення та інститутів цивільного суспільства до дій в умовах загрози та проведення терористичного акту, що мають за мету зменшення ризику виникнення жертв терористичного акту (у тому числі й

непрямих – що постраждали від інших обставин, наприклад тих, що супроводжують антитерористичну операцію) опрацьовані при виконанні науково-дослідної роботи «Апотропей», яка виконувалась на замовлення МОН України в НА СБ України. Вважається, що складовими антитерористичної компетентності виступають *інтелектуально-прогностичний*, *мотиваційно-технологічний* та *поведінково-діяльнісний* компоненти.

З урахуванням рекомендацій науковців, основні тематичні напрямки антитерористичної підготовки фахівців державної служби можуть наступними: основи захисту конституційного ладу та безпеки держави від екстремізму та тероризму, менеджмент антитерористичної безпеки та теорія та практика боротьби з тероризмом (основи проведення антитерористичної операції). Остання тема передбачає обмежене коло осіб, які залучаються до проведення антитерористичної операції в якості членів оперативних штабів.

Програмні результати навчання за напрямком захисту конституційного ладу та безпеки держави від екстремізму та тероризму можуть бути отримані після засвоєння учбового матеріалу на основі «Типового учбового плану по боротьбі з тероризмом» Програми поглиблення військової освіти НАТО , адаптованого з урахуванням сучасного стану в Україні.

В основу освітнього напрямку з вивчення основ антитерористичної безпеки закладено особливі правила антитерористичної безпеки , які регламентують порядок забезпечення особистої та суспільної безпеки, формують регламент антитерористичної захищеності об'єктів можливих терористичних посягань та визначають порядок моніторингу стану соціальної напруженості в соціально-політичних відносинах та пов’язаної з ним теророгенності соціальних систем . Особлива увага приділяється формуванню відповідних компетенцій державних службовців, які необхідні задля організації системи спостереження, аналізу, оцінки і прогнозування процесів, що відбуваються у сфері соціально-політичних відносин з метою отримання оперативної, точної та об’єктивної інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень з раннього попередження і порядку дій щодо запобігання соціальних конфліктів, визначення й нейтралізації теророгенних факторів, встановлення ступеню теророгенності соціальної системи та результативності заходів з профілактики та протидії тероризмові.

Метою освітнього напрямку «Боротьба з тероризмом» є формування знань та навичок фахівців державної служби, які залучаються до проведення антитерористичних заходів в регіональних координаційних групах АТЦ, а також в оперативних штабах управління конкретними антитерористичними операціями,

обміну інформацією, розробки превентивних планів, навчань і тренувань із залученням, у разі потреби, керівників і представників адміністрації (військового командування) об'єкта посягання, посадових осіб органів та підрозділів взаємодіючих міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з метою управління силами і засобами різної відомчої підпорядкованості при проведенні заходів протидії терористичному акту за планом «Бумеранг» .

Отже, з огляду на актуальність проблеми антитерористичної підготовки державних службовців, з метою її вирішення пропонується розробити зміст і спеціальний механізм впровадження навчальних програм з антитерористичної підготовки.

Висновки.

Нові концепції протидії тероризмові вимагають формування нового підходу до проблеми оптимального управління та адміністрування, оскільки ефективність держаної системи боротьби з тероризмом залежить не тільки від рівня фахової майстерності фахівців суб’єктів боротьби з тероризмом, а й від ступеню антитерористичної підготовки цивільного населення, особливо тієї її частини, що реалізує функції публічного управління та адміністрування і має відношення до інституцій державної служби.

Проблеми забезпечення національної безпеки й усіх її складових традиційно перебувають серед пріоритетних напрямів державно-правового регулювання, тому формування у фахівців в цій галузі антитерористичних компетентностей виходить на рівень значущих для національної безпеки проблем, гарантоване вирішення якої можливе за наявності ефективного механізму публічного управління та адміністрування і кадрів з державного управління, спроможних знівелювати ризики та загрози терористичного характеру, готовності підготувати цивільне населення до їхнього настання та організувати ліквідацію наслідків.

В ситуації, що склалася в Україні, що враховуючи складні соціально-політичні умови, пов’язані з російською агресією, ми вважаємо, що формування антитерористичних компетентностей, що формують здатність протидіяти деструктивним впливам в умовах гібрідної війни, ризикам терористичної діяльності та спроможність вижити у випадку терористичного акту для фахівців системи публічного управління та адміністрування в Україні є обовязковим.

Самостійна робота 2.2.1. Мета, завдання і функції інноваційного та проактивного менеджменту в сфері боротьби з тероризмом.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про інноваційний та проактивний менеджмент в сфері безпеки та оборони.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Мета, завдання і функції інноваційного та проактивного менеджменту.
2. У чому полягає зміст інноваційного та проактивного менеджменту в сфері безпеки та оборони?

Література:

Самостійна робота 2.2.2. Оперативне шикування сил безпеки при проведенні антитерористичної операції.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про організацію антитерористичної операції.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Мета, завдання і порядок проведення антитерористичної операції.
2. Правове забезпечення проведення антитерористичної операції.

Література:

Самостійне робота 2.2.3. Особливості організації взаємодії підрозділів різної відомчої належності під час організації і проведення антитерористичних (антидиверсійних) операцій.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про сервісне

забезпечення управлінської діяльності.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Поняття сервісного забезпечення в менеджменті.
2. Організація сервісного забезпечення управлінської діяльності

Література:

Самостійна робота 2.2. 4. Особливості реалізації управлінських процедур в ДСБТ: цілевизначення, інформаційне забезпечення, аналітична діяльність, вибір варіанту дій, реалізація рішення, зворотний зв'язок.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про організацію управлінської діяльності в ДСБТ.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Поняття сервісного забезпечення в менеджменті.
2. Організація сервісного забезпечення управлінської діяльності

Література:

Семінарське заняття 2.2.1. Основи інформаційної логістики антитерористичних систем.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про основи інформаційної логістики антитерористичних систем.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Загальні уявлення про інформаційну логістику.
2. Основи інформаційної логістики антитерористичних систем.

Матеріали до дискусії

Погіршення соціально-політичної обстановки в державі є підставою до актуалізації питання готовності системи боротьби з тероризмом до активізації терористичної діяльності не лише в районі проведення АТО, а й на решті території держави. Достовірна оцінка стану захищеності суспільства від проявів тероризму може проводитись лише на підставі постійного моніторингу загроз терористичного характеру. В разі виникнення загрози, яка проявляється у порушенні порогових показників-індикаторів стану соціальної напруженості, виявлених на основі проведення їх моніторингу, зокрема зміни динаміки значень індикаторів стану захищеності, можуть застосовуватись заходи цільового впливу на ситуацію правового та соціально-інформаційного характеру.

Принципово важливим моментом у забезпеченні як національної безпеки в цілому, так і системи боротьби з тероризмом зокрема, є відпрацювання функцій та завдань їх суб'єктів, розробка можливих сценаріїв (алгоритмів) дій у тих чи інших умовах. Проте науково-методична база формалізації загроз терористичного характеру та механізмів їх моделювання потребує розширення та подальшого удосконалення. Теоретична модель безпеки має конструюватись на основі класифікації загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, що діють в різних сферах діяльності суспільства. Вона має враховувати в комплексі всі чинники існуючих загроз. Мають прийматися до уваги обставини, які прямо або побічно сприяють виникненню негативних явищ, конфліктів і криз локального або масштабного характеру.

Робота над моделлю такої складної соціальної системи починається зі збору та аналізу фактичного матеріалу з подальшим використанням найбільш прийнятного, із огляду на можливість реалізації в системах моніторингу, методом розпізнавання загроз терористичного характеру - методом експертних оцінок. Цей метод заснований на аналізі експертів, що в подальшому дає можливість спрогнозувати адекватну модель майбутнього розвитку подій на об'єкті реагування.

З огляду на внутрішні соціально-політичні та зовнішні геополітичні виклики, що стоять перед Україною, її правоохоронні органи щоденно стикаються із складними завданнями, що потребують прийняття рішень в умовах невизначеності та мінімальних строків. Інформаційний обмін є одним із тих факторів, що істотно впливає на ефективність прийняття таких рішень в усіх галузях державного управління і, у тому числі, в сфері національної безпеки України.

Масштаби використання інформаційних технологій у сфері безпеки й оборони не тільки істотно змінили структуру процесів, але і скорегували тактику й стратегії, відкривши нові можливості для підвищення її ефективності. Сьогодні практично всі основні державні інститути, задіяні в якості суб'єктів боротьбі з тероризмом реалізують свою діяльність за підтримки та активного використання корпоративних інформаційних систем, деякі з котрих міжвідомчі.

Пріоритетами боротьби з тероризмом є запобігання, виявлення та припинення терористичної діяльності, усунення та мінімізація її наслідків, антитерористичне забезпечення об'єктів можливого терористичного посягання, інформаційне, наукове та інше забезпечення боротьби з тероризмом, у тому числі шляхом запровадження дієвих механізмів взаємодії та обміну інформацією між суб'єктами боротьби з тероризмом та іншими державними органами,

удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення заходів боротьби з терористичною діяльністю, насамперед шляхом впровадження сучасних форм, методів і технологій добування, оброблення та використання інформації.

В Силах оборони України нещодавно запроваджено систему платформу ситуаційної обізнаності Delta, вибудовано за принципами ISTAR (Intelligence, Surveillance, Target acquisition та Reconnaissance) – це симбіоз процесів – розвідка, спостереження, виявлення цілей та рекогносцировка під проведення спеціальної операції. Продукт ISTAR – це поточна оперативна картина, тобто common operational picture. Це власне і є та парадигма за якою може бути вибудований інформаційний базис антитерористичного менеджменту – централізоване управління антитерористичною безпекою і децентралізоване керування спеціальними операціями з її забезпечення, а її аналіз та визначення перспектив реалізації в державній системі боротьби з тероризмом і складає **мету** даної публікації.

Проблемам інформаційного обміну та інформаційно-аналітичного забезпечення під час організації протидії злочинності, у тому числі, і терористичної спрямованості, приділяли увагу достатньо вітчизняних науковців, проте, й досі наявна відсутність науково-обґрунтованого підходу до визначення ролі та сутності інформаційного базису системи антитерористичної безпеки та моделі інформаційного забезпечення управлінських рішень при проведенні антитерористичної діяльності.

Згідно з Доктриною інформаційної безпеки України, інформаційний простір, інформаційні ресурси, інформаційна інфраструктура та інформаційні технології відіграють повідну роль у підвищенні рівня і темпів соціально-економічного, науково-технічного і культурного розвитку, а також значно впливають на ефективність прийняття управлінських рішень, у тому числі і в сфері національної безпеки України. Особливо цей момент стає актуальним, коли проводяться заходи із протидії терористичним загрозам, в період необхідності прийняття ефективного управлінського рішення в умовах невизначеності та мінімальних строків на збір інформації та її обробку. У цей момент час для своєчасного обміну інформацією рахується не хвилинами, а секундами.

Державна система боротьби з тероризмом має складну структуру з ієрархічно побудованих структур різної відомчої підпорядкованості, які, не зважаючи на загальні принципи побудови, мають різні показники ефективності управління, ступеня матеріально-технічного та інформаційного забезпечення, рівня підготовленості людського ресурсу, що впливає на загальну якість виконання її цільової функції – протидія терористичним проявам. Аналіз кожного

сегмента поодинці не представляє особливих складнощів – кожен системний елемент, відповідно до функціоналу, має досконалу систему звітності й контролю показників за якими визначається ефективність роботи за основним призначенням та спроможність як суб'єктів боротьби з тероризмом - здатність виконувати завдання із запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків відповідно до встановлених рівнів терористичних загроз.

Особливі умови, в яких антитерористичні підрозділи виконують свої обов’язки – висока відповідальність ціною в людське життя, обмежені терміни на прийняття рішення, невизначеність умов та інші, зумовлюють прагнення до інтеграції створюваних інформаційних систем та формують тенденцію до об'єднання систем, що використовуються, в єдиний інформаційний простір. Проблема створення єдиного інформаційного простору останнім часом активно обговорюється фахівцями в області інформаційних технологій. Це пов'язано, перш за все, з тим, що реалізовані інформаційні системи в багатьох сферах діяльності призначені для вирішення комплексу внутрішніх завдань, але вирішення пов'язаних із загальною метою терористичної спрямованості потребує їх ситуативну інтеграцію в спеціалізований інформаційний простір зі своїм унікальним конструктивом.

Інформаційний базис антитерористичної безпеки визначається змістом та складовими компонентів її предметної області, який складається з окремих фрагментів інформаційного простору, які можна класифікувати наступним чином:

• дані (або первинні дані), що представляють первинну інформацію про подію або містять точний опис цієї події;

• інформація, що містить узагальнені відомості про сукупність подій, а також характеристику різних подій, що використовуються для формування різних видів звітності, аналізу, планування і контролю діяльності;

• знання, які можуть бути представлені у вигляді перевіреного досвіду, проаналізовані експертами, спеціально структурована в базах знань інформація, призначена для підтримки і прийняття управлінських рішень.

Сучасні моделі подання та інтеграції інформаційних ресурсів активно розвиваються і впроваджуються в практику. Одне з основних завдань концептуального моделювання предметної сфери антитерористичної безпеки - це необхідність одержання з масиву вихідної інформації результатів моніторингу відомостей, які потрібні для вирішення конкретних проблем моделювання ризиків та прогнозування загроз терористичного характеру.

Соціальне середовище, теророгенність якого підлягає інформаційно-аналітичному аналізу, належить до антропо-соціокультурної системи, тобто є

різнорідною, гетерогенною, на відміну від гомогенних і механічних систем. Таке середовище інтегрує сутнісно-різноманітні властивості політикуму, суспільства та людської діяльності, отже складність функціональної взаємодії інформаційних потоків, що забезпечують її ефективний менеджмент, надвисока.

Антитерористичний менеджмент буде ефективним лише за умов безперервного нетворкінгу між експертами та інформаційними ресурсами, які відображають різні категорії знань. З цією метою створюються засоби формалізації інформаційних джерел формування знань з урахуванням тематичної специфіки предметних областей, які в тій чи іншій мірі відображаються в реєстрі загроз терористичного характеру. При цьому необхідно враховувати той факт, що обсяг і різноманітність даних і повідомлень за різними профілями предметних знань зараз настільки об'ємні, що виникає необхідність класифікувати їх з точки зору приналежності до предметних областей і сфер інтересів всіх учасників процесу взаємодії в сфері завдань їх практичної діяльності:

- забезпечення можливості швидкої організації доступу до інформаційних джерел формування знань, компетентностей, норм права та усталеної практики, пов'язаних з одним компонентом предметної області або окремими сферами діяльності, об'єднаними схожими інтересами;
- підтримання взаємодії всіх учасників оцінки потенціалу теророгенності в межах множинного набору елементів предметної області з можливістю розширення цього набору;
- забезпечення можливості розширення переліку джерел і споживачів різнорідних інформаційних практик формування антитероистичних знань у межах певної складової предметної області, компонента або сфери інтересів;
- підтримка процесу розуміння моніторингової інформації за тематичними профілями декількох елементів предметної області для кожного суб'єкта, активно залученого в процес взаємодії;
- забезпечення можливості оперативного пошуку та користування необхідними інформаційними ресурсами, що стосуються впливу на теророгенність процесів та систем в тій чи іншій предметній області.

Багатогранність та очевидна поліфункціональність інформаційних потоків предметної області антитерористичної безпеки потребує запровадження відповідного інструментарію та методичного забезпечення – інформаційної логістики, окремого наукового напрямку, що володіє значним інтеграційним потенціалом, здатне поєднувати і посилювати інституційну взаємодію між ключовими функціональними елементами віртуального простору або інформаційного кластера, такими як моніторинг теророгенності, виявлення загроз

та прогнозування ризиків, опрацювання моделей їх нейтралізації та механізмів припинення терористичної діяльності.

Інформаційна логістика є системоутворюючою складовою антитерористичного менеджменту, має великий конвергентний потенціал, що пов'язує і покращує співпрацю між базовими інститутами суб'єктів боротьби з тероризмом і функціональними сферами системи антитерористичної безпеки, підвищує антитерористичний потенціал на мікрорівні за рахунок активізації синергетичних якостей. За умови ретельного науково-методологічного опрацювання теоретико-правового конструкту, інформаційна логістика антитерористичної безпеки може бути концепцією в антитерористичній діяльності, заснованої на залученні окремих технологічних прийомів в загальний процес інформаційного забезпечення антитерористичної діяльності з метою підвищення ефективності проактивних технологій та достовірності моделей протидії тероризму, запобігання нераціонального витрачання ресурсів, оптимізації інформаційних процесів, мінімізації часу на прийняття рішення тощо.

Виходячи з усього перерахованого вище, пропонується конкретизувати визначення поняття «інформаційна логістика» в контексті антитерористичного менеджменту. Це процес отримання, формалізації, адміністрування, управління і контролю потоку повідомлень, даних, знань, оперативної інформації, що використовується в межах предметної області антитерористичної безпеки з метою усунення незнання, невизначеності, задоволення потреб інтелектуальних компонентів, забезпечення інтегративної, аналітично-синтетичної, послідовної і творчої інтелектуальної розумової діяльності в інтересах протидії тероризму.

Важливою проблемою еволюції нових форм антитерористичного менеджменту та практики інформаційної логістики є міжсистемна сумісність складових елементів, яка оцінюється через призму технологічних і організаційних показників, що вимагає застосування нових механізмів і методів управління інформацією, заснованих на більш наукоємній та прогресивній моделі взаємодії, накопичення структурованих, формалізованих джерел інформації - закономірностей і принципів, що дозволяють вирішувати реальні завдання в процесі осмислення результатів.

Інформаційний потенціал антитерористичного менеджменту – сукупність технічної, технологічної та економічної інформації, інформаційних ресурсів і комп’ютерних інформаційних систем, взаємодія яких, за наявності технологій обробки, засобів комунікації та зв’язку та участі кваліфікованого персоналу спрямована на ефективне управління антитерористичною безпекою.

Потенціал інформаційного базису антитерористичного менеджменту - ступінь інформаційної потужності системно-когнітивного (пізнаваного) утворення, його явні та приховані спроможності забезпечити виконання цільової функції надбудовою – системою антитерористичної безпеки, може бути представлений як сукупність складових:

- інформаційно-технологічного потенціалу системи, в межах якого вимірюються інформаційні ресурси;інформаційно-комп'ютерні та телекомунікаційні технології;автоматизовані інформаційні системи та механізми; інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура; інформаційна індустрія, телекомунікації і зв'язок; обчислювальний комплекс як технічний базис інформаційної індустрії, включаючи програмне і апаратне забезпечення; система комп'ютерної освіти та підготовки кадрів і тощо;
- потенціалу управління, що передбачає кількісне вираження таких показників, як: «сума» інтелектуального капіталу системи, ступінь формування та використання баз знань, рівень упровадження штучного інтелекту, компетенції управлінського персоналу тощо.
- потенціалу керування антитерористичними операціями та степеню антитерористичної компетентності населення.

Потенціал інформаційного базису антитерористичного менеджменту може бути оцінений за обсягом різноманітності репрезентованих у ньому типів та видів інформації, ступенем наукоємності технологій її обробки, рівнем компетентності обслуговуючого персоналу, що може бути використано як базовий критерій при проведення огляду державної системи боротьби з тероризмом.

Створення єдиного інформаційного простору правоохоронних і державних органів України, що задіяні у боротьби із злочинністю, в тому числі й терористичного спрямування, впродовж значного періоду є предметом обговорення як науковців, так і співробітників-практиків зазначеної сфери. Певні кроки в цьому напрямі були зроблені шляхом прийняття Указу Президента України «Про єдину комп'ютерну інформаційну систему правоохоронних органів у боротьбі із злочинністю» від 31.01.2006 року № 80/2006, затвердження Постанови Кабінету міністрів України «Про затвердження Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків» від 18.02.2016 року № 92, Наказів Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку функціонування центральної підсистеми єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України» від 16.09.2020 року № 665, «Про затвердження Положення про

єдину цифрову відомчу телекомунікаційну мережу МВС» від 04.07.2016 року № 596, тощо. Проте, дотепер не існує Єдиного інформаційного простору, який би об‘єднував всі правоохоронні та державні органі України, що задіяні у забезпеченні національної безпеки.

На нашу думку, антитерористична інформаційно-логістична система (далі – АІЛС) України могла б стати підґрунтям формування потужного потенціалу інформаційно-аналітичного забезпечення як державних органів в цілому, так і органів безпеки антитерористичної спрямованості, зокрема. Визначення на державному рівні переліку об’єктів обліку, складу передбаченої до збору та накопичення інформації у такій системі, розробка моделі розмежування доступу користувачів, залежно від відомчої належності, забезпечення можливості її спільного формування та використання усіма зацікавленими державними органами влади, що задіяні у протидії злочинності та терористичним загрозам, потребують розробки дієвого організаційно-правового механізму її запровадження. Адаптація науково-технологічних напрацювань з інформаційної логістики до сфери інтересів антитерористичного менеджменту дає нові можливості глибокого аналізу інформації при невеликих затратах фізичних та часових ресурсів.

На практиці об’єднання інформаційних ресурсів окремих державних інститутів, що мають відношення до забезпечення антитерористичної безпеки в єдиний інформаційний простір уповільнюється низкою чинників. Окремі експерти називають, з одного боку, небажанням кожного окремого відомства ділитися інформацією щодо результатів своєї діяльності, з іншого – відсутністю у правовій доктрині стандартних підходів до визначення рівнів юридичного регулювання механізму створення, впровадження, застосування та розвитку такої комп’ютерної системи інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронних органів.

Окрім цього, питання об‘єднання розрізнених відомчих інформаційних систем, які свого часу формувалися з урахуванням специфіки їхніх завдань, з використанням тих технологій обробки даних, які були їм доступні, на сьогодні є досить проблематичним – не завжди можливо об‘єднати бази даних, що створені за допомогою різних програмних засобів, систем управління базами даних, мають різну логіку побудови, тощо.

Висновки. Створення інформаційного простору антитерористичної спрямованості можливе лише за умов опрацювання на науковому рівні методологічних основ формування інформаційного базису антитерористичного менеджменту, формування відповідної технологічної бази, а головне – за

наявності компетентних фахівців, здатних реалізувати описаний вище творчий задум.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що найбільш перспективним, раціональним та інноваційним підходом до створення системи інформаційного обміну в інтересах менеджменту національної та антитерористичної безпеки є інформаційна логістика та її науково-технологічних напрацювання.

Література:

Змістовний модуль 3. Теоретичні основи застосування технологій стратегічного менеджменту під час прийняття рішень та оцінюванні ефективності реалізації стратегічних комунікацій.

Тема 3.1. Теорія стратегічного менеджменту та її використання в управлінні антитерористичною безпекою.

Лекція 3.1.1. Сутність і зміст ї антитерористичного менеджменту, його види та їхній взаємозв'язок.

Російська військова загроза стала визначальним чинником для формування не тільки порядку денного української безпеки, але і загальноєвропейського дискурсу в галузі безпеки. Гібридна війна ведеться супротивником на всій території України та поза її межами. Російська агресія, яка є визначальною загрозою українській безпеці, незалежності та недоторканості територій нашої держави, має комплексний характер. Перед українською стороною постає необхідність протистояти гібридним діям РФ одночасно у воєнній, правоохоронній, інформаційній, кібернетичній, енергетичній сферах, сфері прав людини, національних меншин, корінних народів та міжконфесійних відносин, сфері історичної політики, аби не дозволити опонентові досягти вигідних йому суспільно-політичних наслідків у державі.

Державна система боротьби з тероризмом має складну структуру з ієрархічно побудованих структур різної відомчої підпорядкованості, які, не зважаючи на загальні принципи побудови, мають різні показники ефективності управління, ступеня матеріально-технічного та інформаційного забезпечення, рівня підготовленості людського ресурсу, що впливає на загальну якість

виконання її цільової функції – протидія терористичним проявам. Аналіз кожного сегмента поодинці не представляє особливих складнощів – кожен системний елемент, відповідно до функціоналу, має досконалу систему звітності й контролю показників за якими визначається ефективність роботи за основним призначенням та спроможність як суб'єктів боротьби з тероризмом - здатність виконувати завдання із нейтралізації ризиків терористичної діяльності, припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків, зниження терористичних загроз відповідно до встановлених рівнів.

Особливі умови, в яких антитерористичні підрозділи виконують свої обов’язки – висока відповідальність ціною в людське життя, обмежені терміни на прийняття рішення, невизначеність умов та інші, зумовлюють прагнення до інтеграції створюваних інформаційних систем та формують тенденцію до об'єднання систем, що використовуються, в єдиний інформаційний простір. Проблема створення єдиного інформаційного простору останнім часом активно обговорюється фахівцями в області інформаційних технологій. Це пов'язано, перш за все, з тим, що реалізовані інформаційні системи в багатьох сферах діяльності призначені для вирішення комплексу внутрішніх завдань, але вирішення пов'язаних із загальною метою терористичної спрямованості потребує їх ситуативну інтеграцію в спеціалізований інформаційний простір зі своїм унікальним конструктивом.

Предметну область антитерористичної безпеки як соціального процесу формує сукупна множина компонентів. Кожен компонент предметної області, залежно від ступеня глибини проникнення, характеризується множиною об'єктів і процесів пов’язаних між собою засобами комунікації, а також певною кількістю акторів, діяльність кожного з котрих вибудовується в межах специфічного інформаційного простору різних рівнях абстрагування - концептуальному *(а*нтитерористичні політика, право, менеджмент, компетенції), логічному (за сферами - соціально-інформаційною, соціально-психологічною, соціально-політичною, акмеологічно-компетентнісною та соціально-економічною) та фізичному (антитерористична захищеність, нейтралізація ризиків та усунення загроз терористичного характеру, фізичне припинення терористичної діяльності та Ліквідація наслідків терористичної діяльності) .

Інформаційний базис антитерористичної безпеки визначається змістом та складовими компонентів її предметної області, який складається з окремих фрагментів інформаційного простору, які можна класифікувати наступним чином:

• дані (або первинні дані), що представляють первинну інформацію про подію або містять точний опис цієї події;

• інформація, що містить узагальнені відомості про сукупність подій, а також характеристику різних подій, що використовуються для формування різних видів звітності, аналізу, планування і контролю діяльності;

• знання, які можуть бути представлені у вигляді перевіреного досвіду, проаналізовані експертами, спеціально структурована в базах знань інформація, призначена для підтримки і прийняття управлінських рішень.

Сучасні моделі створення та використання поліфункціональних інформаційних ресурсів активно розвиваються і впроваджуються в практику. Одне з основних завдань концептуального моделювання предметної сфери антитерористичної безпеки - це необхідність одержання з масиву вихідної інформації результатів моніторингу відомостей, які потрібні для вирішення конкретних проблем моделювання ризиків та прогнозування загроз терористичного характеру.

Соціальне середовище, теророгенність якого підлягає інформаційно-аналітичному аналізу, на відміну від гомогенних і механічних систем належить до гетерогенних антропо-соціокультурних систем, для яких характерні сутнісно-різноманітні властивості суспільства та людської діяльності, що обумовлюють надвисоку складність функціональної взаємодії інформаційних потоків, які забезпечують її ефективний менеджмент.

Антитерористичний менеджмент буде ефективним лише за умов безперервного нетворкінгу між експертами та інформаційними ресурсами, які відображають різні категорії знань. З цією метою створюються засоби формалізації інформаційних джерел формування знань з урахуванням тематичної специфіки предметних областей, які в тій чи іншій мірі відображаються в реєстрі загроз терористичного характеру. При цьому необхідно враховувати той факт, що обсяг і різноманітність даних і повідомлень за різними профілями предметних знань зараз настільки об'ємні, що виникає необхідність класифікувати їх з точки зору приналежності до предметних областей і сфер інтересів всіх учасників процесу взаємодії в сфері завдань їх практичної діяльності:

- забезпечення можливості швидкої організації доступу до інформаційних джерел формування знань, компетентностей, норм права та усталеної практики, пов'язаних з одним компонентом предметної області або окремими сферами діяльності, об'єднаними схожими інтересами;
- підтримання взаємодії всіх учасників оцінки потенціалу теророгенності в межах множинного набору елементів предметної області з можливістю розширення цього набору;

- забезпечення можливості розширення переліку джерел і споживачів різнорідних інформаційних практик формування антитерористичних знань у межах певної складової предметної області, компонента або сфери інтересів;

- підтримка процесу розуміння моніторингової інформації за тематичними профілями декількох елементів предметної області для кожного суб'єкта, активно залученого в процес взаємодії;

- забезпечення можливості оперативного пошуку та користування необхідними інформаційними ресурсами, що стосуються впливу на теророгенність процесів та систем в тій чи іншій предметній області.

Багатогранність та очевидна поліфункціональність інформаційних потоків предметної області антитерористичної безпеки потребує запровадження відповідного інструментарію та методичного забезпечення – інформаційної логістики, окремого наукового напрямку, що володіє значним інтеграційним потенціалом, здатне поєднувати і посилювати інституційну взаємодію між ключовими функціональними елементами віртуального простору або інформаційного кластера, такими як моніторинг теророгенності, виявлення загроз та прогнозування ризиків, опрацювання моделей їх нейтралізації та механізмів припинення терористичної діяльності.

Важливою проблемою еволюції нових форм антитерористичного менеджменту та практики інформаційної логістики є міжсистемна сумісність складових елементів, яка оцінюється через призму технологічних і організаційних показників, що вимагає застосування нових механізмів і методів управління інформацією, заснованих на більш наукоємній та прогресивній моделі взаємодії, накопичення структурованих, формалізованих джерел інформації - закономірностей і принципів, що дозволяють вирішувати реальні завдання в процесі осмислення результатів.

Автором терміна «онтологія» в інженерії знань є американський вчений Томас Грубер . Відповідно до його визначення, онтологія є явною специфікацією концептуалізації. При цьому під концептуалізацією розуміється деяка абстракція, тобто спрощене уявлення деякої частини світу, побудоване для певної мети. Іншими словами, концептуалізація - структура реальності, задана незалежно від словника і конкретної ситуації.

Використання онтології дає можливість уніфікувати загальну термінологічну базу, формально описати та провести семантичний аналіз інформації про предметну сферу, тому широко застосовуються в рішенні проблем комплексної інтеграції та конвергенції інформаційних ресурсів. Онтологічний підхід до проектування і формування інформаційного базису антитерористичного

менеджменту надає можливість рівного доступу всіх учасників взаємодії до інформаційних джерел, забезпечує користувачеві цілісне, систематичне уявлення про певну предметну область та дозволяє оптимізувати логічні зв'язки її складових, що спрощує їх сприйняття.

Функціональність самих систем - не єдиний важливий аспект. При створенні корпоративних інформаційних систем вкрай важливо дотримуватися вимог до даних: їх актуальності, узгодженості, повноти і т.д. Багато інформаційних систем мають власні бази даних, що часто ускладнює і збільшує витрати на отримання агрегованих аналітиків і звітів, що вимагають отримання інформації з декількох систем. Якщо говорити про обробку даних в умовах антитерористичної операції, то при автономності баз даних окремих інформаційних систем агрегація даних може в деяких умовах ускладнитися до рівня неможливого.

Особливу актуальність має онтологічна інженерія в великомасштабних інформаційних системах, що охоплюють не тільки різні сфери діяльності, а й створені в інтересах взаємодії декількох підрозділів. У цих випадках без проведення глибокого інформаційного аналізу не тільки складно, але і просто неможливо побудувати ефективні і правильно взаємодіючі системи.

Таким чином, застосування онтологічного підходу до формування інформаційних баз даних і знань про розроблені інформаційні системи, а також створення моделей даних на основі онтологічної інженерії забезпечить опис семантики даних з високою якістю. Крім того, така технологія дозволить сформувати ефективний інструментарій інтеграції різнорідних даних, що використовуються в комплексах взаємодіючих систем. Такий підхід можна вважати основою для формування антитерористичної бази знань, створення єдиного словника і побудови ефективної єдиної системи нормативної та довідкової інформації.

Інформаційний потенціал антитерористичного менеджменту – сукупність технічної, технологічної та економічної інформації, інформаційних ресурсів і комп’ютерних інформаційних систем, взаємодія яких, за наявності технологій обробки, засобів комунікації та зв’язку та участі кваліфікованого персоналу спрямована на ефективне управління антитерористичною безпекою.

Потенціал інформаційного базису антитерористичного менеджменту - ступінь інформаційної потужності системно-когнітивного (пізнаваного) утворення, його явні та приховані спроможності забезпечити виконання цільової функції надбудовою – системою антитерористичної безпеки, може бути представлений як сукупність складових:

- інформаційно-технологічного потенціалу системи, в межах якого вимірюються інформаційні ресурси;інформаційно-комп'ютерні та телекомунікаційні технології;автоматизовані інформаційні системи та механізми; інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура; інформаційна індустрія, телекомунікації і зв'язок; обчислювальний комплекс як технічний базис інформаційної індустрії, включаючи програмне і апаратне забезпечення; система комп'ютерної освіти та підготовки кадрів і тощо;

- потенціалу управління, що передбачає кількісне вираження таких показників, як: «сума» інтелектуального капіталу системи, ступінь формування та використання баз знань, рівень упровадження штучного інтелекту, компетенції управлінського персоналу тощо.

- потенціалу керування антитерористичними операціями та степеню антитерористичної компетентності населення.

Потенціал інформаційного базису антитерористичного менеджменту може бути оцінений за обсягом різноманітності репрезентованих у ньому типів та видів інформації, ступенем наукоємності технологій її обробки, рівнем компетентності обслуговуючого персоналу, що може бути використано як базовий критерій при проведення огляду державної системи боротьби з тероризмом.

Створення єдиного інформаційного простору правоохоронних і державних органів України, що задіяні у боротьби із злочинністю, в тому числі й терористичного спрямування, впродовж значного періоду є предметом обговорення як науковців, так і співробітників-практиків зазначеної сфери. Певні кроки в цьому напрямі були зроблені шляхом реалізації положень, окреслених Указом «Про єдину комп'ютерну інформаційну систему правоохоронних органів у боротьбі із злочинністю» від 31.01.2006 року № 80/2006, затвердження Постанови Кабінету міністрів України «Про затвердження Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків» від 18.02.2016 року № 92, Наказів Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку функціонування центральної підсистеми єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України» від 16.09.2020 року № 665, «Про затвердження Положення про єдину цифрову відомчу телекомунікаційну мережу МВС» від 04.07.2016 року № 596, тощо. Проте, дотепер не існує Єдиного інформаційного простору, який би об'єднував всі правоохоронні та державні органи України, що задіяні у забезпеченні національної безпеки.

Особливе значимість використання інформаційної логістики набуває при проведенні спеціальної антитерористичної операції, оскільки в цьому випадку здатність скоротити час на прийняття управлінських рішень за рахунок оптимізації інформаційних потоків між оперативним штабом управління антитерористичною операцією учасниками антитерористичних заходів на рівні груп оперативного шикування визначає їх успішність. При цьому, доцільно було б об'єднати за окремим оперативним шикуванням відповідні розвідувальні та інформаційно-аналітичні підрозділи сил та засобів залучених органів та підрозділів в групу інформаційно-логістичного забезпечення.

На практиці об'єднання інформаційних ресурсів окремих державних інститутів, що мають відношення до забезпечення антитерористичної безпеки в єдиний інформаційний простір уповільнюється низкою чинників. Окремі експерти називають, з одного боку, небажанням кожного окремого відомства ділитися інформацією щодо результатів своєї діяльності, з іншого – відсутністю у правовій доктрині стандартних підходів до визначення рівнів юридичного регулювання механізму створення, впровадження, застосування та розвитку такої комп'ютерної системи інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронних органів.

Окрім цього, питання об'єднання розрізнених відомчих інформаційних систем, які свого часу формувалися з урахуванням специфіки їхніх завдань, з використанням тих технологій обробки даних, які були їм доступні, на сьогодні є досить проблематичним – не завжди можливо об'єднати бази даних, що створені за допомогою різних програмних засобів, систем управління базами даних, мають різну логіку побудови, тощо.

Висновки. Формування єдиного інформаційного простору суб'єктів державної системи боротьби з тероризмом в Україні має стати підґрунтям формування потужного потенціалу відсічи загрозам терористичного характеру. Визначення на державному рівні переліку об'єктів обліку, складу передбаченої до збору та накопичення інформації у такій системі, розробка моделі розмежування доступу користувачів, залежно від відомчої належності, забезпечення можливості її спільного формування та використання усіма зацікавленими державними органами влади, що задіяні у протидії злочинності та терористичним загрозам, потребують розробки дієвого організаційно-правового механізму її запровадження. Адаптація науково-технологічних напрацювань з інформаційної логістики до сфери інтересів антитерористичного менеджменту дає нові можливості глибокого аналізу інформації при невеликих затратах фізичних та часових ресурсів.

На нашу думку, створення інформаційного простору антитерористичної спрямованості можливе лише за умов опрацювання на науковому рівні методологічних основ формування інформаційного базису антитерористичного менеджменту, формування відповідної технологічної бази, а головне – за наявності компетентних фахівців, здатних реалізувати описаний вище творчий задум.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що найбільш перспективним, раціональним та інноваційним підходом до створення системи інформаційного обміну в інтересах менеджменту національної та антитерористичної безпеки є інформаційна логістика та її науково-технологічних напрацювання.

Семінарське заняття 3.1.1. Закони і механізми загального та прикладного менеджменту у контексті протидії терористичній діяльності.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про історичні аспекти виникнення прикладного менеджменту у контексті управління безпекою.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Історичні аспекти виникнення прикладного менеджменту.

2. У чому полягає зміст «прикладного менеджменту» у контексті управління безпекою?

2. Які є класифікації і форми менеджменту?

3. На які функціональні типи можна поділити прикладний менеджмент залежно від мети, можливостей систем безпеки та арсеналу засобів, які вони мають?

4. Історія виникнення менеджменту безпеки.

5. У чому полягає зміст менеджменту безпеки як специфічної сфери людської діяльності?

6. Які є класифікації і форми сфер людської діяльності?

Матеріали до дискусії

Антитерористичний менеджмент можна розглядати як ефективне управління державною системою боротьби з тероризмом та її субєктів для отримання ефективного використання наявних ресурсів в інтересах забезпечення

антитерористичної безпеки держави. Антитерористичний менеджмент можна розглядати як науку і як організацію управління, а також як процес прийняття управлінських рішень.

Види Антитерористичного менеджменту - це певні сфери управлінської діяльності, безпосередньо пов'язані з вирішенням тих чи інших завдань управління. Серед класифікації антитерористичного менеджменту можна виділити ряд критеріїв.

Види антитерористичного менеджменту за ознакою змістовності

За ознакою змістовності виділяють наступні види антитерористичного менеджменту:

Нормативний антитерористичний менеджмент відповідає за створення і реалізацію місії організації, її філософії, підприємницьких стандартів, визначення конкурентної ніші компанії на ринку і її місця в ній, формування загальної стратегії розвитку, цей вид Антитерористичного менеджменту включає в себе також координацію внутрішнього і зовнішнього середовища організації.

Антитерористичний менеджмент займається розробкою різних стратегій для різних підрозділів компанії, розподіляє реалізацію стратегій у часі, формує потенціал успіху організації та забезпечує загальний контроль за реалізацією обраних стратегій.

Тактичний антитерористичний менеджмент розвивається при розробці стратегії. Якщо стратегічний Антитерористичний менеджмент в основному розвивається на вищих рівнях антитерористичного менеджменту , то тактичний антитерористичний менеджмент розвивається на рівні середнього менеджменту. Перспективи тактичного антитерористичного менеджменту розраховані на більш короткий проміжок часу, ніж стратегічний менеджмент. Зазвичай він охоплює однорічний період.

Оперативне коло антитерористичного менеджменту орієнтоване на вирішення поточних питань, що вимагають негайного вирішення. Оперативне Антитерористичного менеджменту зводиться до прийняття рішень, здатних швидко і своєчасно скорегувати або направити хід трудових, виробничих і фінансових процесів в конкретних ситуаціях, що складаються в даний момент.

Література:

Самостійна робота 3.1.1. Сутність, природа та роль принципів менеджменту в досягненні мети антитерористичної безпеки.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про загальний та прикладний менеджменту у контексті протидії терористичній діяльності.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Закони загального та прикладного менеджменту у контексті протидії терористичній діяльності.
2. Характеристики загального та прикладного менеджменту у контексті протидії терористичній діяльності
3. Які є особливості прикладного менеджменту у контексті протидії терористичній діяльності?
4. Історичні аспекти виникнення прикладного менеджменту.
5. У чому полягає зміст «прикладного менеджменту» у контексті управління безпекою?
6. Які є класифікації і форми менеджменту?
7. На які функціональні типи можна поділити прикладний менеджмент залежно від мети, можливостей систем безпеки та арсеналу засобів, які вони мають?

Література:

Самостійна робота 3.1.2. Мотивація як загальна функція менеджменту. Значення людського фактора в управлінні АТО.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про функції

менеджменту.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Класифікація функцій менеджменту антитерористичної діяльності.
2. Загальні (основні), конкретні (спеціальні) функції менеджменту антитерористичної діяльності.

3. Які є типові форми менеджменту антитерористичної діяльності.

Література:

Самостійна робота 3.1.3. Принципи і цілі функції контролювання та його місце в системі управління ДСБТ.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про функції менеджменту як види управлінської діяльності ДСБТ.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Уявлення про функції менеджменту безпеки.
2. Функції менеджменту як види управлінської діяльності ДСБТ
3. Контролювання як загальна функція менеджменту.
4. Принципи, цілі і функції контролювання та його місце в системі управління ДСБТ.
3. Сутність функції контролювання.
4. Сутність функції контролювання та її місце в системі управління антитерористичною діяльністю.

Література:

Самостійна робота 3.1.4. Сутність і зміст планування як функції антитерористичного менеджменту, його види та їхній взаємозв'язок.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про Сутність і зміст планування як функції антитерористичного менеджменту, його види та їхній взаємозв'язок.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Сутність і зміст планування як функції антитерористичного менеджменту.
2. Види планування як функції антитерористичного менеджменту та їхній взаємозв'язок.

Література:

Самостійна робота 3.1.5. Особливості антитерористичного менеджменту в умовах надзвичайного чи воєнного стану.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про сутність, природу та роль принципів менеджменту в досягненні мети антитерористичної безпеки.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1.Охарактеризуйте мету антитерористичної безпеки та основні способи її досягнення.

2. У чому полягає зміст менеджменту менеджменту в досягненні мети антитерористичної безпеки?

3. Визначить сутність, природу та роль принципів менеджменту в досягненні мети антитерористичної безпеки.

Література:

Тема 3.2. Методи багатовимірного порівняльного аналізу у оцінюванні роботи структурних підрозділів при проведенні огляду суб'єктів боротьби з тероризмом.

Лекція 3.2.1. Принципи та моделі управління державною системою боротьби з тероризмом: реальність і перспективи.

Важливим завданням держави в умовах агресії з боку рф є врахування комплексності загроз, поступового їх переміщення від лінії фронту на Донбасі в тил, і вибудування системи антитерористичної безпеки держави у такий спосіб, щоб повною мірою забезпечувати національну всеохоплюючу резілієнтність/стійкість. На початку своєї незалежності Україна задекларувала про наміри до входження до світового співтовариства, інтегруватися в світову економічну, соціальну та інші системи, системоутворюючою серед яких є безпекова, оскільки стабільність, мир і спокій - необхідні умови створення розвиненого цивілізованого суспільства. Інтеграція України у світовий безпековий простір відбувається шляхом входження до складу чинних

міжнародних (глобальних) безпекових організацій та уніфікації конструкції національних інститутів та процесів з урахуванням міжнародних норм та правил.

Безпекова інтеграція – це процес становлення міцних зв'язків в усіх сферах буття, від безпечного функціонування яких залежить прогрес еволюційного розвитку світового співтовариства, а антитерористична її складова останнім часом відіграє вирішальну роль, оскільки впливи терористичної активності на геополітичну обстановку в світі в цілому значно посилився, а в окремих агломераціях набули критичного для безпеки людства рівня. Сучасні загрози терористичного характеру корельовано можливостями технологічного прогресу та військового потенціалу, нові терористичні мережі, навіть на рівні окремих держав, як правило, взаємопов'язані та організовані, використовують можливості інформаційного суспільства і не обмежуються національними кордонами. Визнаючи, що тероризм у всьому різноманітті його форм є неприйнятним, суспільство вимагає вжиття як колективних, так і індивідуальних заходів протидії і реагує на ці загрози за допомогою комплексної стратегії боротьби.

Основною особливістю формування антитерористичного потенціалу сектору безпеки в умовах агресії є орієнтація на довгострокову перспективу та відповідність тенденціям розвитку технологічного прогресу, інноваційною діяльністю та максимальним професійної компетентності фахівців державної системи боротьби з тероризмом. Досвід розвинених країн показує, що без досконалого рівня антитерористичного менеджменту ефективне вирішення окреслених завдань неможливе.

В Україні існує значна кількість наукових праць, присвячених дослідженню проблем прикладного менеджменту, зокрема в сфері державного управління та безпеки. Розробленню теоретичних, методичних і практичних проблем стратегічного управління соціальними системами присвячено наукові пошуки таких вчених - В.Б.Авер'янова, В.М.Гаращука, Ю.П.Битяка, Н.П.Матюхіна, концептуальні теоретичні розробки основ управління сектором безпеки та оборони здійснено в роботах І.С.Руснака, Ю.В.Пунди, В.Богдановича, В.А.Ліпкана, Г.А.Гончаренко, І.С.Романченка, В.М.Телелима, Р.І.Тимошенка, В.С.Фролова, О.М. Шевчука, В.В.Крутова, І.В. Ткачова та багатьох інших.

В Україні вибудовано систему боротьби з тероризмом та законодавчо визначено принципи боротьби з тероризмом в Україні в цілому, так організаційні засади діяльності кожного окремого її елемента. Інституціональною антитерористичною системою є система державних органів - суб'єктів боротьби з тероризмом, об'єднаних функціонально задля реалізації державної політики у сфері боротьби з тероризмом.

Координуючу функцію у діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом здійснює постійно діючий орган при СБ України - Антитерористичний центр, відповідно, якість його діяльності є необхідною умовою досконалості загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в цілому.

Архітектуру системи боротьби з тероризмом в України вибудовано із урахуванням канонів класичного прикладного менеджменту, тому визначення системних та міжсистемних зв'язків, побудова та аналіз структурно-функціональної моделі, перспективи оптимізації системоутворюючих зв'язків є необхідною умовою розробки, реалізації та оптимізації управлінських рішень, спрямованих на розвиток системи.

Системний підхід в безпековому, а тим більш антитерористичному менеджменті особливо важливий в умовах сучасності, обтяженої обставинами військового стану та пов'язаними з ним кризами, умовами невизначеності та нестабільності. Системне стратегічне управління має забезпечити виконання цільової функції системи антитерористичної безпеки оскільки передбачає багатофакторність загроз терористичного характеру, координацію та оптимізацію міжсистемних зв'язків суб'єктів боротьби з тероризмом. Відповідно, оптимальність стратегічного управління дозволяє забезпечити взаємозалежну сукупність системних елементів, структурне наповнення та функціональні спроможності визначають хід всього процесу антитерористичної діяльності.

На підставі аналізу принципів організації та управління системами боротьби з тероризмом слід визнати, що оптимальна архітектура менеджменту боротьби з тероризмом передбачає 3 рівня - **рівень стратегічного проектування або узгодження, рівень виконання та рівень контролю результатів**, які об'єднують процеси та інститути, антитерористична спрямованість діяльності яких визначена нормативно.

Узгодження передбачає визначення політичних цілей, стратегічне управління, планування.

Унікальним документом для вдосконалення міжнародних, регіональних та національних зусиль у боротьбі з тероризмом є Глобальна антитерористична стратегія ООН, яка окреслює стратегічні та оперативні рамки боротьби з тероризмом, є інституційно-правовою базою, спрямованою на вжиття заходів боротьби з тероризмом. Фактично документом визначено підґрунтя структурно-організаційної конструкції глобальної системи стратегічного управління антитерористичною діяльністю та окреслено базовий концепт системи антитерористичного менеджменту, який прийнято та реалізовано багатьма країнами світу.

Після трагічних подій 11 вересня 2001 року в Сполучених Штатах Америки Рада Безпеки одноголосно прийняла важливу резолюцію 1373 (2001), яка визначила подальші дії у боротьбі з тероризмом, а у статусі органу стратегічного управління та контролю за виконанням його положень заснувала Антитерористичний комітет, до складу якого увійшли всі 15 членів Ради Безпеки. Виконавчий директорат Антитерористичного комітету консультує держави-члени щодо розробки всеосяжних та інтегрованих національних антитерористичних стратегій та механізмів реалізації, які враховують фактори, що призводять до терористичної діяльності. Крім того, директорат активно займається питаннями на перетині нових технологій і таких тем, як фінансування тероризму, управління кордонами та правоохоронна діяльність, а також новими тенденціями вирішення проблем, сприятливих для поширення войовничого екстремізму і тероризму – підхід, який включає сприяння діалогу і співпраці з громадянським суспільством, приватним сектором та іншими відповідними зацікавленими сторонами. Наприклад, зростання ксенофобських і расистських актів, а також зростання нетерпимості і насильства, включаючи міжконфесійне насильство, і пандемія COVID-19 супроводжуються використанням, іноді зловмисним, нових технологій, таких як ігрові платформи і гейміфікація терористичної пропаганди та інші.

Слід відмітити, що на даному рівні стратегічного управління вважається нормою опрацювання перспективних ініціатив задля вирішення завдань, що виникають і не передбачені наявними планами та стратегіями, зокрема в контексті науково-технологічного забезпечення антитерористичної діяльності.

Так роботі Антитерористичного комітету пріоритетним напрямом є розвиток державно-приватного партнерство назвою «Технології в боротьбі з тероризмом», що має на меті підтримати технологічну галузь у розробці більш ефективних та відповідальних підходів до боротьби з тероризмом з використанням найкращих практик організації захисту критичної інфраструктури від терористичних атак, забезпеченню антитерористичного захисту інформаційного простору та кібертехнологій, аналізу контенту тероризму, яка допомагає технологічним компаніям швидко виявляти, сортувати та видаляти інформацію про терористів. Окрему увагу приділяється науково-технологічному забезпеченню антитерористичної безпеки. Дирекція співпрацює з різними партнерами, які працюють у цій сфері, зокрема з Міжрегіональним науково-дослідним інститутом злочинності та правосуддя ООН та Всесвітнім економічним форумом, відстежує організаційно-політичні розробки алгоритмів соціального управління щоб підтримати їхні зусилля з модерації контенту, поширення

передового досвіду та надання набору інструментів та ресурсів для підтримки їхніх зусиль.

В контексті розвитку архітектури стратегічного управління окрема увага надається ініціативам з розробки типових законодавчих положень та узагальнення існуючих найкращих практик у сфері інформаційної логістики для сприяння міжнародному антитерористичному співробітництву, у тому числі й в розбудові потенціалу держав з проведення розслідування злочинів терористичної спрямованості, аналізу їх передумов та практик використання інноваційних технологій спостереження та розслідування. Рада Безпеки та Комітет визнали, що формування компетентнісної складової, є пріоритетом організації систем антитерористичного менеджменту, і, як наслідок, відповідним питанням співпраці з широким колом просвітницьких урядових та громадських організацій, науковців, урядовців та експертів з прав людини.

Особливе місце в розбудові провідних світових систем стратегічного управління протидією тероризму належить імплементації принципу науковості. Стратегічне управління загальнодержавною системою боротьби з тероризмом варто розглядати як процес, у результаті якого, ще до початку формальної реалізації стратегії, з'являються добре детально розроблені та науково обґрунтовані стратегії. Науковість – необхідна умова розробки та позиціонування стратегій на підставі ґрунтовних теорій та достовірних моделей, а не в банальному підборі варіантів з наявного арсеналу доступних засобів.

Низка науково-дослідних центрів займається прогнозуванням активності тероризму з урахуванням багаторівневої причинно-наслідкової детермінації в контексті реалій сьогодення, розробкою та запровадженню у алгоритми управління антитерористичними системами науково-обґрунтованих стратегій, побудовою прогностичних моделей, формуванням антитерористичних компетенцій населення та т.п. Одним з п'яти науково-дослідних і навчальних інститутів Організації Об'єднаних Націй є Міжрегіональний науково-дослідний інститут злочинності та правосуддя Організації Об'єднаних Націй (UNICRI https://unicri.it/about-unicri), заснований у 1968 році з метою надання допомоги світовій спільноті у розробці та впровадженні більш ефективної політики запобігання злочинності, ефективних стратегій для запобігання терористичним актам та зміцнення інституційної спроможності шляхом ефективного управління безпекою, забезпечуючи при цьому верховенство права та повагу до прав людини. У рамках своїх зобов'язань щодо обміну знаннями між країнами по всьому світу, UNICRI проводить численні навчальні програми та навчальні курси орієнтовані

як на спецпризначенців та держслужбовців, які залучаються до участі в заходах з протидії актам тероризму, так і на цивільне населення.

В Україні передбачено, що підвищення кваліфікації державних службовців здійснює Національна академія СБ України за державним замовленням Національного Агентства державної служби, проте, вказаний нормативний акт не виконується через відсутність держзамовлення на освітні послуги для вказаної категорії осіб. Законом України «Про боротьбу з тероризмом» окреслено зміст антитерористичної підготовки населення до дій в умовах терористичного акту та визначено, що Служба безпеки України, як головний орган у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю, має здійснювати її проведення та науково-методологічне забезпечення. На цей час, практичної реалізації означених норм не передбачено.

Наведені принципи мають бути дороговказом при формуванні політики стратегічного управління державними системами боротьби з тероризмом.

В якості структури забезпечення стратегічного рівня керування державною системою боротьби з тероризмом до складу Антитерористичного центру при Службі безпеки України входить колегіальний дорадчий орган - Міжвідомча координаційна комісія, основною формою діяльності якої є засідання. Матеріали на засідання Міжвідомчої координаційної комісії, готує Штаб АТЦ, відповідно до покладених завдань.

До компетенції МКК відноситься по-перше - узгодження регламентуючих функціонування державної системи боротьби з тероризмом документів, які розробляються Штабом АТЦ. По друге, МКК забезпечує координацію діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом по запобіганню терористичним проявам та їх припиненню. Структурно-функціональний аналіз ступеню використання потенціальних можливостей цього утворення свідчить про недооцінку його можливостей, перед усім в контексті стратегічного планування та управління. Таке твердження вдається правильним в контексті рішення РНБО щодо недостатності заходів по виконанню Концепції боротьби з тероризмом в Україні.

Другий рівень – виконавський – передбачає виконання конкретних задач, передбачених планами поточної діяльності та стратегіями розвитку. Постійно діючим органом, який організовує поточну роботу з виконання Центром покладених на нього завдань є Штаб та створені при регіональних органах Служби безпеки України координаційні групи, а також в оперативні штаби управління конкретними антитерористичними операціями. Основні організаційні і практичні напрямки діяльності, підходи до планування, тактики дій спеціальних підрозділів суб’єктів боротьби з тероризмом в Україні під час підготовки та

проведення антитерористичних операцій та порядок їх взаємодії опрацьовао на рівні відповідних інструкцій та превентивних планів антитерористичних операцій за загальною умовною назвою "Бумеранг", які вводяться в дію у разі терористичного акту або виникнення реальної загрози його вчинення.

Останній рівень – **рівень результатів** керування системою передбачає моніторинг теророгенності суспільства з урахуванням коригувальних впливів системи стратегічного управління та результативності системних елементів.

Порядок оцінки результативності системних елементів та організаційні засади проведення огляду загальнодержавної системи боротьби з тероризмом визначено законодавчо. Огляд здійснюється утвореною Антитерористичним центром при Службі безпеки України робочою групою з метою оцінювання наявних спроможностей щодо ефективного реагування на загрози терористичного характеру та стану готовності суб'єктів боротьби з тероризмом до виконання функціональних завдань. Окремим завданнями огляду є перспективне моделювання системних рішень із запобігання, реагування і припинення та мінімізації наслідків терористичних актів.

Результати огляду розкривають спроможність інституційних складових системи боротьби з тероризмом виконувати свої функціональні завдання, хоча поза увагою залишається оцінка конвергентного потенціалу суспільства, тобто експлікації теророгенного потенціалу суспільства по перше - спроможностями його складових, які не віднесено до категорії суб’єктів боротьби з тероризмом та державних органів, що залучаються участі в антитерористичних операціях у разі необхідності, по друге – рівнем антитерористичного забезпечення об'єктів можливих терористичних посягань та ступенем антитерористичної підготовки населення тощо. Враховуючи вищеозначене, результати огляду державної системи боротьби з тероризмом не можна вважати такими, що об’єктивно відбивають реальний антитерористичний потенціал суспільства. Окрім того, викликає великий сумнів щодо об’єктивності огляду, оскільки він проводиться робочою групою, що складається з представників суб’єктів боротьби з тероризмом тобто наявний конфлікт інтересів та без належного цивільно-громадського контролю та її діяльністю.

Так, при такому підході до оцінювання спроможностей суспільства протидіяти загрозам сучасного тероризму, поза увагою огляду залишається захищеність вразливих, вразливих і захищених цілей - об’єктів можливих терористичних посягань, категорії яких визначено у державній концепції боротьби з тероризмом.

Відповідно до резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй, прийнятої в червні 2021 року про перегляд Глобальної стратегії боротьби з тероризмом, цей документ та пов'язані з ним конкретні модулі враховують, що критична інфраструктура є «вразливими цілями», але є й «погано захищені цілі» - внутрішні або зовнішні об'єкти постійного або тимчасового характеру. Вони можуть мати різні розміри, функції, фізичні характеристики, розташування та профілі користувачів. Рекомендується, щоб стратегії, прийняті на національному рівні, були результатом широких консультацій між урядовими відомствами, організаціями приватного сектору, операторами об'єктів та організаціями громадянського суспільства.

Провідне місце потенціалу громадського суспільства та недержавних організацій в запобіганні конфліктам та тероризму відмічалось в різноманітних міжнародних документах, зокрема, Генеральна Асамблея ООН у своїй Глобальній антитерористичній стратегії закликає до залучення громадянського суспільства до процесу протидії тероризму та його засудженню та рекомендує недержавним організаціям та громадянському суспільству активізувати зусилля по здійсненню Стратегії.

Серед міждержавних (міжнародних) організацій, які мають на меті залучення громадянського суспільства у боротьбі з проявами тероризму є International NGO Training and Research Centre - Міжнародний неурядовий центр досліджень і підготовки кадрів, що займається підтримкою неурядових організацій та інститутів громадянського суспільства у сфері проведення досліджень і аналізу антитерористичного потенціалу як суб’єкта суспільно-політичних відносин. Однією з ключових сфер конвергенції сил пропонується активне залучення неурядових організацій до розробки антитерористичних стратегій, просвітницької діяльності та до проведення громадського контролю.

В Україні законодавчо визначено процедуру демократичного цивільного контролю - комплекс заходів для сприяння ефективній діяльності й виконанню покладених на органи сектору безпеки функцій . Розглядаючи державну систему боротьби з тероризмом як складову сектору безпеки, реалізація принципів демократичного цивільного контролю через громадський нагляд сприятиме посиленню конвергентного потенціалу державної системи боротьби з тероризмом за рахунок раціонального поєднання можливостей державних, громадських та приватних утворень, зокрема через можливість:

- залучити до організації антитерористичного захисту, позиціонування стратегій боротьби з тероризмом, антитерористичної підготовки населення громадські, ветеранські та волонтерські організації;

- здійснювати дослідження та брати участь у публічних дискусіях з питань діяльності і розвитку сектору безпеки, антитерористичного захисту, публічно презентувати їх результати;

- проводити громадську експертизу, зокрема з питань оцінки ризиків та загроз терористичного характеру, визначення стану антитерористичної захищеності інформаційного простору, об'єктів можливих терористичних посягань та публічно представляти висновки і рекомендації;

- залучати медіа, пропагувати ідеї обізнаного та навченого засобам та методам протидії суспільно небезпечній діяльності та виявленню і протидії терористичних загроз громадського сектору та інші.

Висновки.

В процесі реалізації принципу системності у процеси стратегічного керування загальнодержавною системою боротьби із тероризмом особливе місце відводиться організації та забезпеченню дійовості комплексу організаційно-правових, режимних та практичних заходів, спрямованих посилення ролі МКК як органу стратегічного керування. На підставі наведеного вище, вважаємо, що посиленню кревної ролі МКК сприятиме розширення його повноважень стосовно організації проведення експертної оцінки стану готовності суспільства до проявів тероризму (ступеню антитерористичної безпеки) та рівня захищеності об'єктів можливих терористичних посягань; організація антитерористичної підготовки населення; поточний контроль виконання державної концепції боротьби з тероризмом в цілому та раніше затверджених МКК робочих планів та програм. З метою систематичного інформування суспільства про антитерористичну діяльність, позиціонування обґрунтованості рішень з питань стратегічного планування та перспективних шляхів розвитку системи боротьби з тероризмом, доречно започаткувати процедуру періодичних публічних звітів АТЦ, наприклад, у формі «білої книги» або інших аналітичних документів (огляди, національні доповіді тощо), як це передбачено Законом України «Про національну безпеку». Реалізація означеного вимагає формалізації виконавчого механізму МКК шляхом створення при МКК постійно діючого підрозділу на кшталт секретаріату або тимчасової міжвідомчої робочої групи.

Враховуючи мінливість та швидкоплинність змін обставин, які впливають на здатність суспільства протистояти терористичним впливам, велику кількість об'єктів можливих терористичних посягань та їх різноманітну підпорядкованість, об'єктивний та оперативний контроль антитерористичного потенціалу суспільства має проводитись постійно і виключно незалежною (поза

компетенцією Антитерористичного центру) структурою вищого порядку, ніж відомча робоча група або аналітичні підрозділи Штабу АТЦ.

Такою структурою може бути державний постійно діючим колегіальний орган зі статусом національного, наприклад агентство, за умови визначення його повноважень законодавчо, наприклад як агентство із забезпечення якості антитерористичної безпеки - неприбуткова організація, юридична особа публічного права, засновником якої є АТЦ як представник держави у партнерстві з представниками цивільного суспільства різних форм організації. Під час оцінки результатів реалізації державної політики у сфері забезпечення антитерористичної безпеки агентство взаємодіє з установами та закладами, а також з міжнародними організаціями в галузі боротьби з тероризмом та антитерористичного захисту.

Семінарське заняття 3.2.1. Поняття якості та ефективності антитерористичної діяльності.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про критерії якості та ефективності антитерористичної діяльності.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Поняття якості та ефективності антитерористичної діяльності.
2. Визначення терміну «організаційна ефективність» ДСБТ.
3. Визначення критеріїв, за якими може оцінюватись ефективність діяльності ДСБТ.
4. Система критеріїв, за якими може оцінюватись ефективність діяльності ДСБТ.

3. критерії якості та ефективності антитерористичної діяльності.

Матеріали для дискусії

У процесі вдосконалення антитерористичної діяльності особливого значення набуває впровадження інноваційних та модернізація наявних засобів і технологій запобігання терористичним актам у міському середовищі. Зокрема, використання сучасних можливостей штучного інтелекту в обробці величезного обсягу онлайн-інформації.

Своєю чергою в умовах антикризового управління містом на період виникнення терористичної загрози передбачене застосовування сучасних інформаційних ресурсів і новітніх програмних засобів безпеки територій та об'єктів; використання ресурсів глобальної навігаційної супутникової системи GPS; впровадження оновлених моделей моніторингу щодо прогнозування терористичних актів; використання технологій побудови 3D-моделей міського середовища та об'єктів інфраструктури; удосконалення технологічної інфраструктури системи і т.п. Наступним напрямом є підвищення антитерористичного захисту об'єктів критичної та міської інфраструктури, об'єктів стратегічного значення, а також забезпечення безпеки вразливих об'єктів та місць масового скупчення людей. Цей захід передбачає: удосконалення системи технічного забезпечення об'єктів, що сприятиме створенню можливості виявлення терористів у міру їх наближення до них; створення інтегрованої системи безпеки, що об'єднуватиме систему контролю та управління доступом, цифрового відеоспостереження, охоронно-тривожної та охоронно-пожежної сигналізації, збору, обробки та передачі необхідної інформації, захисту периметра, аварійного освітлення та гарантованого електроживлення; проведення комплексу таємних і публічних превентивних заходів щодо забезпечення охорони об'єктів з метою формування у терористів думки про безрезультативність терористичного впливу на об'єкт, що охороняється. Важливим заходом у налагодженні системи запобігання терористичним актам на загально державному, регіональному і місцевому рівнях є ліквідація економічного базису терористів. Перекриття джерел фінансування – один із необхідних компонентів антитерористичної діяльності. Ліквідація фінансової підтримки дозволить суттєво звузити соціальну базу терористів. Дезорганізація фінансової підтримки терористів дасть змогу: виключити залучення найманців, оскільки оплачувати їхню «працю» буде неможливо; скоротить можливості закупівлі зброї, боєприпасів, матеріально-технічного обладнання; знизить можливості утримання бойовиків у польових умовах, оскільки їх потрібно годувати, одягати, забезпечувати житлом; позбавить можливості створення обладнаних центрів навчання зі своїми ідеологічними підрозділами. Окрім цього, важлива роль у цьому процесі відводиться жорсткому контролю за діяльністю благодійних фондів, адже вони є каналами грошових потоків, а також встановлення контролю за активністю макрогруп у соціальних мережах, в яких регулярно відбувається збір коштів на підозрілі цілі. Вагому роль у процесі вдосконалення антитерористичної системи на загальнодержавному та місцевому рівнях набуває забезпечення належного контролю обігу зброї, боєприпасів, вибухових речовин

та інших небезпечних засобів і матеріалів. Здебільшого зброя, боєприпаси та вибухові речовини є інструментом вчинення терористичних актів. Незаконний обіг зброї, боєприпасів або вибухових речовин є дуже серйозною проблемою з огляду на безпеку громадян, а також центральною проблемою для правоохоронних органів, зокрема у контексті заходів, які вони здійснюють. Крім того, вихід озброєння з-під контролю держави негативно впливає на воєнну безпеку країни. Джерелом, що підживлює незаконний обіг зброї та боєприпасів, сприяє її виходу за лінію розмежування, безсумнівно, є збройна агресія Росії проти України, а також перепродаж внутрішніх запасів, транскордонна нелегальна торгівля, контрабанда, перероблення травматичної зброї на бойову. Тому саме зараз українська держава на основі стратегічного урядового підходу потребує посиленої відповіді на незаконний обіг цих предметів і речовин. Дієвий контроль над вогнепальною зброєю, боєприпасами, вибуховими речовинами та заготовками вибухових речовин залежить від введення їх обліку.

Для ефективного, своєчасного та адекватного запобігання терористичним актам на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях необхідно вдосконалити механізми співробітництва держав та взаємодію їх компетентних органів шляхом: розробки спільних програм і планів щодо конкретних напрямів узгодженої антитерористичної діяльності; вироблення угод про проведення спільних слідчих, оперативно-розшукових та оперативно-технічних дій та заходів; переслідування на території іноземних держав терористів, які втекли з місця злочину, а також вирішення питань щодо спрощеного порядку їх видачі; визначення порядку перетину кордону, ввезення, вивезення, носіння, зберігання та застосування вогнепальної зброї та спеціальних засобів працівниками уповноважених органів іноземної держави; створення міжнародних груп з координації зусиль у сфері боротьби з тероризмом та припинення його фінансування, центрів обміну інформацією між компетентними органами; підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації спеціалістів у сфері протидії терористичній злочинності; проведення спільних антитерористичних навчань та скоординованих заходів. Особливе місце у процесі модернізації та інтеграції заходів запобігання терористичним актам у великих містах України посідає запозичення міжнародного досвіду запобіжної діяльності щодо такого злочину. Виокремлення актуальних тенденцій та підкреслення сучасних методик і заходів антитерористичної діяльності провідних держав світу сприятиме виробленню ефективного механізму запобігання терористичним актам в Україні та її великих містах. Ще одним напрямом удосконалення антитерористичної діяльності в Україні в умовах євроінтеграції є розробка програм правового

просвітництва та правового інформування для впливу на мислення і погляди населення задля відвернення їх від жорстокої терористичної ідеології. Окрема увага має відводитися на усунення поширення ідей тероризму серед молоді, позаяк саме молоде покоління через різноманітні фактори є найбільш вразливою демографічною групою. На наш погляд, доцільно проводити різноманітні заходи, спрямовані на: формування правової та політичної культури молоді; недопущення шкільного булінгу; збільшення кількості навчальних годин шкільної дисципліни «Правознавство», що впливатиме на розвиток високого рівня правосвідомості; виховання толерантного світогляду та антидискримінаційного відношення до людей. У процесі антитерористичної діяльності держава та її компетентні органи мають спрямовувати значні сили та ресурси на організацію співробітництва вищих навчальних закладів відповідної спеціалізації з практичними працівниками правоохоронних органів щодо вдосконалення практики запобігання терористичним актам. Вищі навчальні заклади освіти мають стати майданчиком для обговорення актуальних питань протидії тероризму та міжвідомчої співпраці суб'єктів боротьби з цим явищем.

Література:

<u>Самостійна робота 3.2.1. Система критеріїв, за якими може оцінюватись ефективність антитерористичної безпеки.</u>

<u>Мета заняття</u>: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про критерії якості та ефективності антитерористичної діяльності.

<u>Питання та методичні рекомендації</u>:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Поняття якості та ефективності антитерористичної діяльності.
2. Визначення терміну «організаційна ефективність» ДСБТ.
3. критерії якості та ефективності антитерористичної діяльності.
4. Визначення критеріїв, за якими може оцінюватись ефективність діяльності ДСБТ.
5. Система критеріїв, за якими може оцінюватись ефективність діяльності ДСБТ.

Література:

Самостійна робота 3.2.2. Інформаційно-аналітичне супроводження огляду ДСБТ в Україні.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про система

інформаційно-аналітичного забезпечення менеджменту ДСБТ.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Зміст та принципи інформаційно-аналітичного забезпечення менеджменту ДСБТ.
2. Вимоги до система інформаційно-аналітичного забезпечення менеджменту ДСБТ.

Література:

Практичне заняття 3.2.1. Обчислювальні методи розвідувального аналізу даних у оцінюванні результативність роботи ДСБТ.

Мета заняття: поглибити та закріпити знання здобувачів вищої освіти про фактори, що впливають на результативність ДСБТ.

Питання та методичні рекомендації:

Вивчаючи тему заняття пропонується дослідити питання:

1. Загальні уявлення про результативність ДСБТ.
2. Фактори, що впливають на результативність ДСБТ.

Література:

3. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Сучасний тероризм як загроза національній безпеці України.
2. Характеристика причинно-наслідкових зв'язків тероризму.
3. Міжнародне законодавство з протидії терористичній діяльності.
4. Роль України в боротьбі з міжнародним тероризмом.
5. Тероризм як інформаційна технологія.
6. Співвідношення понять віртуальна реальність і тероризм.
7. Основні функції тероризму.
8. У чому полягає зміст поняття «тероризм»? Як відмежувати його від терористичного акту?
9. Яку діяльність охоплює визначення «терористична діяльність» (відповідно до Закону України «Про боротьбу з тероризмом)?
10. Наведіть основні принципи боротьби з тероризмом.
11. Назвіть статі КК України, які безпосередньо визначають відповідальність за вчинення терористичної діяльності.
12. Вкажіть не криміналізований вид (види) терористичної діяльності.
13. Які загрози поширення тероризму в Україні? Назвіть ризики їх поширення.
14. Які є класифікації і форми тероризму?
15. На які функціональні типи можна поділити терористичні акти залежно від мети, можливостей терористів та арсеналу засобів, які вони мають?
16. Охарактеризуйте комплекс заходів суб'єктів боротьби з тероризмом протидії політичному екстремізму й тероризму
17. Які ви знаєте правові заходи загальнодержавного характеру?
18. Розкрийте сутність тероризму як інформаційної технології.
19. Охарактеризуйте сучасні стратегії боротьби з тероризмом.
20. Сучасна концепція боротьби з тероризмом та її складові.
21. Глобальна контртерористична стратегія та її вплив на міжнародний тероризм.
22. Окресліть зміст соціально-іформаційних технологій протидії тероризму.
23. Принципи протидії тероризму в інформаційній сфері.
24. Концептуальні підходи до побудови системи протидії терористичним загрозам в інформаційній сфері.
25. Тероризм, суспільна думка і засоби масової інформації – прокоментуйте взаємозв'язок.
26. Загальні вимоги до складання «Паспорту антитерористичної захищеності об'єкта».
27. Загальні вимоги до антитерористичного захисту місць масового перебування людей.
28. Порядок взаємодії ЗМІ та правоохоронних органів з питань боротьби з тероризмом.

29. Особливості реалізації загально-профілактичних заходів антитерористичного захисту інформаційного простору.
30. Значення моніторингових технологій для прогнозування теророгенності соціальних процесів та систем.
31. Значення теоретичних моделей в сучасних стратегіях протидії тероризму.
32. Теорія і практика забезпечення безпеки об'єктів можливих терористичних посягань.
33. Правове регулювання антитерористичної безпеки.
34. Сутність та зміст правил антитерористичної безпеки.
35. Сутність та складові процесу інформаційного забезпечення боротьби з тероризмом.
36. Визначення та сутність пропаганди та поширення ідеології тероризму.
37. Проблемні питання законодавчого регулювання протидії пропаганді поширення ідеології тероризму та шляхи їх вирішення.
38. Зміст соціально-інформаційних технологій забезпечення антитерористичної безпеки.
39. Правила забезпечення антитерористичної безпеки об'єктів терористичних посягань.
40. Психологічні чинники формування особи терориста.

4. ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Рекомендована література:

1. Винер Н. Кибернетика и суспільство / Н. Винер. – М., 1958. – 369 с.
2. Деникер Г. Стратегія антитерора: факти, вибоы, вимоги. / Г. Деникер // Тероризм в сучасному світі. − Вип. 2. − К., 1982. − С. 76−80.
3. Друкер П. Управління, націлене на результати/П.Друкер;[пер. з анг.]. –М., 1994.
4. Рижов І.М. Основи аналізу теророґенності соціальних систем/ І.Рижов.- К.:Магістр-ХХІ сторіччя, - 2008. – 288 с.
5. Діяльність Служби безпеки України з протидії тероризму: оперативні, процесуальні та криміналістичні аспекти : монографія. Київ : 7БЦ, 2022. 540 с.
6. Рижов І.М. Проблемні питання визначення тероризму в контексті теорії соціального управління / І.М. Рижов // Підприємництво господарство і право. - 2009. -№11. -С. 44-48.

7. Рижов І.М. Стратегічне планування боротьби з тероризмом в Україні: сутність, стан та перспективи вдосконалення / І.М. Рижов // Вісник запорізького юр. Інституту. - 2009. - №3. -С 140-149.
8. Шарп Дж. Від диктатури до демократії: концептуальні основи визволення: Біблія ненасильницької революції. Шарп, Б. Дженкінс. − Єкатеринбург: Ультра.Культура, 2005. − 224 с.
9. Рижов І.М. Основи аналізу теророгенності соціальних систем : [монографія] / І.М. Рижов. – К. : Магістр-XXI сторіччя, 2008. – 288 с.
10. Рижов І.М. Основи теророгенності соціальних систем : монографія / І.М.Рижов. – К : Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2010. – 232 с.
11. Рижов І.М. Базові концепти антитерористичної безпеки : монографія / І. М. Рижов. – Київ : Нац. акад. СБУ, 2016. – 327 с.
12. Сучасні виклики міжнародному порядку: передумови появи та механізми протидії інформаційним і терористичним загрозам : монографія / авт.кол. [С.І.Авраменко, Н.М. Варенья, І.М. Рижов та ін.] ; за ред. Н.М. Варенья ;УАМП. – Київ : Фенікс. – Одеса, 2022. 302 с.
13. Виклики тероризму в Україні та адекватні концепти державної безпеки : Навч. Посібник. Київ: Центр навч., наук та період. видань НА СБ України, 2015. 172 с.
14. Куйбіда В.С., Білинська М.М., Петроє О.М. Публічне управління: термінологічний словник Навчальний посібник. - Київ: НАДУ, 2018. - 224 с. Режим доступу: http://e-pidruchniki.com/content/1320_Meta_pyblichnogo_ypravlinnya.html
15. Державне управління: теорія і практика / за заг. ред. В. Авер'янова. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 432 с.
16. Молошна О. Особливості формування державно-службових відносин в умовах становлення системи публічного адміністрування в Україні. Режим доступу: http://dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/200902(2)/Moloshna,%20Bashtannyk.pdf
17. Франчук В. І. Теорія безпеки соціальних систем : підручник. 2-ге вид., перероб. і допов. / І. І. Франчук. – Львів; Одеса : Фенікс, 2020. – 224 с
18. Публічне управління в умовах військового стану: питання ефективності Механізми публічного управління випуск 29. 2022 стор. 45-48 Режим доступу: https://doi.org/10.32843/ pma2663-5240-2022.29.8
19. The NATO Counter-Terrorism Reference Curriculum Режим доступу: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/6/pdf/200612-DEEP-CTRC.pdf
20. Розробка правил антитерористичної безпеки (Звіт про науково-дослідну роботу державний реєстраційний номер 0115V006669 шифр "Бастіон") : звіт / [І.М. Рижов, Мусієнко І.І., В.Ю.Богданович, С.С. Кудінов, О.В. Волошин та ін. за заг.ред. проф. Рижова І.М.].–К., : НА СБУ, 2017. – 121 с. Реєстр.3493 дск

21. Загрози терористичного характеру: формалізація, аналіз, оперативна протидія : монографія / [І.М. Рижов, С.С. Кудінов, О.В. Волошин та ін. за заг.ред. проф. Рижова І.М.].– К. : Нац. акад.. СБУ, – 2017., – 284 с. Реєстр 3348 дск
22. Рижов І. М. Антитерористична компетенція як системоутворюючий елемент державної системи боротьби з тероризмом : Оглядове видання. Київ: НА СБУ, 2020. 44 с.
23. Paschuk, Y. M., & Salnik, Y. P. (2012). Місце і роль ISTAR у системах розвідки провідних країн світу. Військово-технічний збірник, (7), 94–102. https://doi.org/10.33577/2312-4458.7.2012.94-102
24. І. М. Прозапас Досвід побудови системи ISTAR в АТО, особливості впровадження та перепони на шляху до підвищення бойової ефективності вогневих підрозділів Збірник наукових праць центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняховського". №3(61) 2017 С.96-104 http://znp-cvsd.nuou.org.ua/article/view/124144 https://doi.org/10.33099/2304-2745/2017-3-61/96-104
25. Доктрина інформаційної безпеки України / Указ Президента України від 8 липня 2009 року № 514/2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: president.gov.ua.
26. Рижов І.М. Теророгенний потенціал: сутність та складові / І.М. Рижов // Наук. вісн. НА СБ України. – 2012. – № 42. – С.129-136. Реєстр.№ 7303. – таємно.
27. Загрози терористичного характеру: формалізація, аналіз, оперативна протидія : монографія / [І.М. Рижов, С.С. Кудінов, О.В. Волошин та ін. за заг.ред. проф. Рижова І.М.].– К. : Нац. акад.. СБУ, – 2017., – 284 с. Дск
28. "Іноземний досвід протидії тероризму: висновки для України". Аналітична записка Читати більше - http://www.niss.gov.ua/articles/2446/
29. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 №638-IV // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua.
30. Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України, затверджене Указом Президента України від 14.04.1999 року № 379/99 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua.
31. Гончаренко Г.А. Управління сектором безпеки: поняття й сутність https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_2/10.pdf
32. Мушта А.А. Сучасні дискурси управління у секторі оборони і безпеки України: концептуальні та правові підстави, практики, психологічні бар'єри. https://elib.amia.by/bitstream/docs/4984/1/2020_45.pdf

33. Щипанський П.В. Оборонний менеджмент: підходи до управління процесами оборонного планування / П.В. Щипанський, Ф.В. Саганюк, Ю.М. Мудрак // Зб. наук. праць ЦВСД НУОУ імені Івана Черняховського. – Київ: НУОУ, 2021. – Вип. № 1(71). – С. 52–58. – DOI: 10.33099/2304-2745/2021-1-71/52-58.
34. Рижов І. М., Романов і. В., Тонконог і. О. Кризовий менеджмент та моделювання спроможностей суб'єктів забезпечення державної безпеки України // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. – 2019. – №1(25) . – С.121-134
35. Глобальна контртерористична стратегія ООН. – Режим доступу: http://www.un.org/russian/terrorism/strategy_resolution.shtml
36. Виконавчий директорат Антитерористичного комітету https://www.un.org/securitycouncil/ctc/ru
37. Information and communications technologies https://www.un.org/securitycouncil/ctc/ru/content/information-and-communications-technologies
38. The United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute (UNICRI) https://unicri.it/about-unicri
39. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2020 року «Про результати проведення огляду загальнодержавної системи боротьби з тероризмом» Указ Президента України від 29 грудня 2020 року № 598/2020 https://www.president.gov.ua/documents/5982020-36185
40. Про Порядок проведення огляду загальнодержавної системи боротьби з тероризмом Указ Президента України від 9 липня 2019 року № 506/2019. https://www.president.gov.ua/documents/5062019-27997
41. Про національну безпеку України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241)
42. Конституція України. №254к/96-ВР. // [Електронний ресурс] www.zakon.rada.gov.ua/
43. Кримінальний кодекс України. №2341-III. // [Електронний ресурс] www.zakon.rada.gov.ua/
44. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 березня 2003 року №6387- IV. // [Електронний ресурс] www.zakon.rada.gov.ua/
45. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 березня 1992 року №2229-XII. // [Електронний ресурс] www.zakon.rada.gov.ua/
46. Про Концепцію боротьби з тероризмом в Україні : Указ Президента України від 05 березня 2019 року №53/2019. // [Електронний ресурс] www.zakon.rada.gov.ua/

47. Про затвердження Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків: Постанова КМУ від 18.02.2016р. № 92. // [Електронний ресурс] www.zakon.rada.gov.ua/
48. Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом від 27 січня 1977 р. Ратифікована Україною 17 січня 2002 р.
49. Конвенція РЄ про запобігання тероризму від 16 травня 2005 р. Ратифікована Україною 31 липня 2006 р.
50. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму від 9 грудня 1999 р. Ратифікована Україною 12 вересня 2002 р.
51. іжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом від 15 грудня 1997 р. Ратифікована Україною 29 листопада 2001 р.
52. Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму від 15 квітня 2005 р. Ратифікована Україною 15 березня 2006 р.

5. ГЛОСАРІЙ

антитерористична операція – комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності;

антитерористична безпека держави – це захищеність об'єктів можливих терористичних посягань від терористичних загроз;

боротьба з тероризмом – діяльність щодо запобігання, виявлення, припинення, мінімізації наслідків терористичної діяльності;

віддалений доступ – комплекс апаратно-програмних засобів, що забезпечують дистанційне використання ресурсів програмного забезпечення, окремого комп'ютера або мережі загалом;

диверсія – вчинення з метою ослаблення держави вибухів, підпалів або інших дій, спрямованих на масове знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їхньому здоров'ю, на зруйнування або пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення, а також вчинення з тією самою метою дій, спрямованих на радіоактивне забруднення, масове отруєння, поширення епідемій, епізоотій чи епіфітотій;

загальнодержавна система боротьби з тероризмом – організована відповідно до законодавства України сукупність суб'єктів боротьби з тероризмом та їх спроможностей у цій сфері

заручник – фізична особа, яка захоплена і (або) утримується з метою спонукання державного органу, підприємства, установи чи організації або окремих осіб здійснити якусь дію або утриматися від здійснення якоїсь дії як умови звільнення особи, що захоплена і (або) утримується;

контрдиверсійна боротьба – діяльність щодо запобігання, виявлення, припинення та мінімізації наслідків диверсії;

ліквідація наслідків терористичного акту – аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи, що здійснюються при виникненні надзвичайних ситуацій, пов'язаних із вчиненням терористичного акту, і спрямовані на рятування життя і збереження здоров'я людей, мінімізацію розмірів збитків та матеріальних втрат;

міжнародний тероризм – здійснювані у світовому чи регіональному масштабі терористичними організаціями, угрупованнями, у тому числі за підтримки державних органів окремих держав, з метою досягнення певних цілей суспільно небезпечні насильницькі діяння, пов'язані з викраденням,

захопленням, вбивством ні в чому не винних людей чи загрозою їх життю і здоров'ю, зруйнуванням чи загрозою зруйнування важливих народногосподарських об'єктів, систем життєзабезпечення, комунікацій, застосуванням чи загрозою застосування ядерної, хімічної, біологічної та іншої зброї масового ураження;

моніторинг – система постійного спостереження за явищами і процесами, що проходять в суспільстві, результати якого служать для обґрунтування управлінських рішень;

об'єднана автоматизована інформаційна система у сфері боротьби з тероризмом – сукупність організаційно-розпорядчих заходів, програмно-апаратних та телекомунікаційних засобів, які забезпечують доступ до інформації про стан і тенденції поширення тероризму в Україні та за її межами, а також її збір, узагальнення та оброблення; інформаційно-телекомунікаційна система, яка забезпечує автоматизацію процесів збору, накопичення та оброблення інформації про стан і тенденції поширення тероризму в Україні та за її межами; це багатофункціональна, інтерактивна організаційно-технічна система АТЦ, яка забезпечує вироблення рішень щодо рівнів терористичних загроз та заходів реагування суб'єктів боротьби з тероризмом на загрозу вчинення або вчинення терористичного акту;

об'єкти можливих терористичних посягань – фізичні особи та громадські об'єднання, державні органи, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, ділянки місцевості або території, інформаційний простір та його компоненти, споруди або майнові комплекси, об'єкти транспортної інфраструктури та інші об'єкти, стосовно яких можуть вчинятися терористичні акти;

ситуативна координація – збирання в установленому порядку, узагальнення, аналіз та оцінка інформації про стан і тенденції поширення тероризму в Україні та за її межами, координація і організація підготовки і проведення заходів щодо припинення терористичних проявів, а також дії підрозділів і сил, які залучаються до здійснення цих заходів;

суб'єкти боротьби з тероризмом – визначені відповідно до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» центральні органи виконавчої влади, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції, визначеної законами та виданими на їх основі іншими нормативно-правовими актами та інші центральні органи виконавчої влади, міністерства, відомства, які залучаються у разі необхідності до участі у здійсненні заходів, пов'язаних з попередженням, виявленням і припиненням терористичної діяльності;

терористична діяльність – діяльність, яка охоплює: планування, організацію, підготовку та реалізацію терористичних актів; підбурювання до вчинення терористичних актів, насильства над фізичними особами або організаціями, знищення матеріальних об'єктів у терористичних цілях; організацію незаконних збройних формувань, злочинних угруповань (злочинних організацій), організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, так само як і участь у таких актах; вербування, озброєння, підготовку та використання терористів; пропаганду і поширення ідеології тероризму; проходження навчання тероризму; виїзд з України та в'їзд в Україну з терористичною метою; фінансування та інше сприяння тероризму;

терористична загроза – існуючі та потенційно можливі чинники, що створюють небезпеку вчинення терористичного акту щодо об'єкта можливих терористичних посягань та настання негативних наслідків від нього;

терористична мета – порушення громадської безпеки, залякування населення, провокація воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або вплив на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, міжнародними організаціями, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів терориста;

терористичний акт – злочинне діяння у формі застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, відповідальність за які передбачена статтею 258 Кримінального кодексу України;

терористичний прояв – факт або ознака підготовки до вчинення або вчинення терористичного акту, терористичної діяльності або намір здійснити протиправні дії з терористичною метою;

терористична організація – стійке об'єднання трьох і більше осіб, яке створене з метою здійснення терористичної діяльності, у межах якого здійснено розподіл функцій, встановлено певні правила поведінки, обов'язкові для цих осіб під час підготовки і вчинення терористичних актів. Організація визнається терористичною, якщо хоч один з її структурних підрозділів здійснює терористичну діяльність з відома хоча б одного з керівників (керівних органів) усієї організації;

фінансування тероризму – надання чи збір будь-яких активів прямо чи опосередковано з метою їх використання або усвідомленням можливості того, що їх буде використано повністю або частково: для будь-яких цілей окремим терористом чи терористичною групою (організацією); для організації,

підготовки або вчинення терористичного акту, втягнення у вчинення терористичного акту, публічних закликів до вчинення терористичного акту, створення терористичної групи (організації), сприяння вчиненню терористичного акту, проходження навчання тероризму, виїзду з України та в'їзду в Україну з терористичною метою, провадження будь-якої іншої терористичної діяльності, а також спроби вчинення таких дій.